

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO330S

Navn: Ragne Lea Haualand

Kommunesammenslåing og påvirkninger på et lokalsamfunn

Dato: 1. juni 2021

Totalt antall sider: 86

Forord

Denne oppgaven tar utgangspunkt i et lokalsamfunn like over fjorden fra mitt bosted. Dette har vært en lang og lærerik prosess som har gitt meg større innsikt i mitt eget nærmiljø.

Først vil jeg takke mine informanter, som har delt av sine erfaringer og opplevelser.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder, Gjermund Wollan, som med stor faglig innsikt og stødig hånd har veiledet meg gjennom prosjektet. Takk for konstruktive og grundige tilbakemeldinger. Det har gjort at jeg har klart å holde troen og motivasjonen oppe.

Inspirasjonen til mitt valgte tema kom over en kaffekopp i det lokalsamfunnet som undersøkes. Jeg vil dermed rette en takk til min tante som ga meg et bilde på prosessen og de ulike sidene av saken.

Takk til den tålmodige familien min, som har vist hensyn og forståelse for lite tilbragt tid sammen.

Jeg vil også takke gode venner som har gitt meg oppløftende ord, motivasjon og luftet meg med fjellturer ved behov.

Takk til Elise for å ha lagt til rette jobbhverdagen på en slik måte at dette ble mulig for meg å gjennomføre. Takk til kollegaer som har heiet på meg.

Sist, men ikke minst, tusen takk Christopher, for at du har stått fjellstøtt ved min side gjennom hele prosessen.

Jørpeland, 01.06.2021

Ragne Lea Haualand

Innhold

Forord.....	i
Oversikt over figurer.....	iv
1. Innledning.....	1
1.1. Bakgrunn.....	2
1.2. Problemstilling.....	3
1.3. Videre oppbygging.....	4
2. Stedsbeskrivelse og kontekst.....	5
2.1. Forsand.....	6
2.1.1. Forsand i arbeidet med kommunereformen.....	7
2.2. Sandnes.....	7
2.2.1 Sandnes i arbeidet med kommunereformen.....	8
2.3. Nye Sandnes.....	8
2.3.1. Nye Sandnes i arbeid med kommunereformen.....	9
2.4. Kommunereformen.....	11
3. Teoretisk rammeverk.....	13
3.1.1. Sense of place.....	13
3.1.2. Stedstilknytning.....	15
3.1.3. En diskursiv tilnærming til attraktive lokalsamfunn.....	21
3.2. Tidligere forskning: Kommunegrenser og stedsidentitet.....	26
4. Metode.....	33
4.1. Valg av metode.....	33
4.1.1. Stegvis-deduktiv induktiv metode.....	34
4.1.2. Semistrukturert dybdeintervju.....	34
4.1.3 Dokumentanalyse.....	35
4.2. Utvalg og kriterier.....	36
4.3. Gjennomføring av intervjuer.....	37
4.4. Transkribering og kodingsprosessen.....	38
4.5. Forskningens kvalitet; gyldighet, pålitelighet og generalisering.....	40
4.6. Forskerrollen.....	42
4.7. Forskningsetikk.....	43
5. Presentasjon av empiriske resultater.....	44
5.1. Bakgrunnen for og opplevelsen av sammenslåingen.....	45
5.1.1. Informantenes ståsted.....	46
5.1.2. 6. juni 2017.....	48
5.1.3. Kommunen som tjenesteyter.....	50
5.1.4. Lys i kommunehuset.....	51
5.1.5. vennskap og kjennskap.....	52
5.2. Elementer i prosessen som påvirker innbyggernes hverdagsliv.....	52
5.2.1. Store avstander.....	53
5.2.2. En kommune delt i to.....	55
5.3. Tilknytning til stedet og stedsidentitet.....	56
5.3.1. Nærrområde og tilknytning.....	56
5.3.2. Samhold.....	59
5.4. Påvirkninger på lokalsamfunnet.....	60
5.4.1. Splittelse.....	60

5.4.2. Forventninger til fremtiden	62
6. Analyse og diskusjon	63
6.1. Politisk prosess	63
6.2. Kommunegrenser og stedsidentitet	66
6.2.1 Interaksjon og mobilitet.....	68
6.2.2. De-institusjonalisering.....	72
6.3. «Sense of» Forsand	77
6.3.1. Lokalsamfunnet og stedstilknytning	78
6.3.2. En diskursiv tilnærming til Forsand – attraktivitet.....	80
7. Avslutning og konklusjon	82
Litteraturliste	v
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	ix
Vedlegg 2: informasjonsskriv	xii
Vedlegg 3: samtykkeerklæring	xv

Oversikt over figurer

Figur 1 – Kart over historiske og gjeldene kommunegrenser.....	s. 5
Figur 2 – Presentasjon av informanter.....	s. 45
Figur 3 – Kart over muligheter for mobilitet i egen kommune.....	s. 68

1. Innledning

Denne masteroppgaven inngår i emnet SO330S, master i samfunnsvitenskap med fordypning i geografi, ved samfunnsvitenskapelig fakultet, Nord Universitet, Bodø.

I geografifaget står forskning og problematisering rundt mennesker og steder svært sentralt – både på et lokalt, regionalt, nasjonalt og globalt nivå. En søker å finne sammenhengen mellom naturen, mennesket og samfunnet, og hvordan disse gjensidig påvirker hverandre. I stedsforskningen står begreper som *sted*, *lokalsamfunn*, *stedstilknytning*, *stedsidentitet* og *attraktivitet* sentralt. Til å forklare stedsteorien kring sted, lokalsamfunn, stedstilknytning og – identitet, skal jeg hovedsakelig anvende Berg (2016). Hun viser blant annet også til Antonsich' (2012) begreper “place-belongingness” og “politics of belonging”, og argumenterer for at det er viktig å se spillet mellom personlig tilknytning til sted og strukturelle eller politiske føringer, spesielt når det er snakk om lokalsamfunn.

Jeg vil også gi et kort historisk perspektiv av den humanistiske tankegangen rundt sted, og vil til dette vise til Tuan (1974) og Relph (1976). Til å gjøre greie for lokalsamfunns attraktivitet skal jeg anvende Lysgård og Cruickshank (2016) som ser attraktivitet i et diskursperspektiv. Deres forskning viser til en *bostedsdiskurs* og en *autonomidiskurs* som bidrar til å si noe om hva som gjør et sted attraktivt.

Hvordan en kan definere og avgrense hva som er et sted eller et lokalsamfunn, og hvordan menneskene som er en del av stedet eller lokalsamfunnet føler en tilknytning og stedsidentitet, er interessant i et samfunnsgeografisk perspektiv. Hva er det som er avgjørende for at mennesker i et lokalsamfunn kan kjenne på et samhold og at de er *i samme båt*? Videre er det interessant å se på hva som skjer med et lokalsamfunn når stedet og menneskene som bor der går gjennom en politisk styrt endringsprosess. I og med at mennesker påvirker steder og steder påvirker mennesker – hva skjer med et lokalsamfunn i en landbrukskommune med om lag 1.200 innbyggere når det slås sammen med en bykommune med om lag 78.000 innbyggere? På hvilken måte kan en slik endringsprosess ha innvirkning på stedet?

For å undersøke kommunegrensens betydning for stedsidentitet, viser jeg til Frisvoll & Almås (2004) som har forsket på betydningen av tilhørighet og identitet i kommunesammenslåingsprosesser. Kommunenes territorielle dimensjon har i liten grad blitt forsket på i et samfunnsfaglig perspektiv, men Frisvoll & Almås (2004) er et unntak ifølge

Frisvoll (2016). Sentrale begrep her er *identifikasjon, interaksjon og institusjonalisering*. Jeg viser også til Frisvoll (2016) som har forsket på kommunen som lokalsamfunn i asynkron regionalisering. I hans forskning lanserer han begrepene *grenser, institusjonalisering og de-institusjonalisering* for å forstå re-eskalering av kommunen som territorielle fellesskap.

I denne oppgaven skal jeg gå fra et nasjonalt politisk styringsnivå og ned til lokalt nivå, for å undersøke hva slike styringsprosesser kan ha å si for et lokalsamfunn. Vi kan se for oss et kart over Norge og de kommunene som har gått gjennom en slik endringsprosess, da 428 kommuner ble til 365 kommuner den 1. januar 2020. To av disse var Forsand kommune og Sandnes kommune. Jeg skal dermed rette søkelyset fra et nasjonalt til et lokalt nivå, og undersøke stedet og den tidligere landbrukskommunen Forsand, og menneskene som bor der. Det kunne også vært interessant å i større grad undersøkt Sandnes, både som by og kommune, hvordan de opplever prosessen og hvilken tilknytning de har til Forsand. Det perspektivet ble i denne omgang for stort for denne oppgavens størrelse, og for bredt for oppgavens formål.

I lys av nevnte steds- og kommuneteori skal jeg se mine empiriske funn fra lokalsamfunnet Forsand. Målet er å undersøke hvordan lokalsamfunnet opplever kommunesammenslåingsprosessen med Sandnes, og om prosessen kan ha påvirket lokalbefolkningens stedsidentitet, samhold og tilhørighet.

1.1. Bakgrunn

I juni 2017 gjorde Stortinget vedtak om å slå sammen Forsand kommune og Sandnes kommune (Innst. 386 S (2016-2017), i Gjertsen, Frisvoll, Brobakk, Gustavsen, Lindeløv & Sivertsvik, 2017). Forsand tok initiativ til sammenslåingen, og Sandnes stilte seg positive til dette.

Statsforvalteren, den gang fylkesmannen, tilrådet ikke denne sammenslåingen på grunn av regionale hensyn. Et av argumentene var at kommunen vil bli delt av en fjord (Fylkesmannen i Rogaland, 2016, i Gjertsen et.al, 2017).

Kun et par dager før Stortinget vedtok sammenslåingen, fremstår det i mitt datamateriale at det utspilte seg noe som er å regne for dramatisk i Forsand kommunestyre. Det som tidligere var et 9-8 flertall for vedtak om sammenslåing med Sandnes, viste seg å ikke lenger være reelt. En representant hadde endret mening, og dermed var flertallet i kommunestyret 9-8 i

favør sammenslåing med Strand kommune (Jøssang, 2019a). Saken ble slått ned, og kom aldri frem på bordet til avstemning. Dermed var vedtaket som stod seg inn til Stortinget, flertall for sammenslåing med Sandnes.

Den 1. januar 2020 var sammenslåingen Forsand-Sandnes et faktum. Samtidig ble Forsand splittet, både i fysisk og befolkningsmessig forstand. Nordsiden av Lysefjorden, med dens innbyggere samt Preikestolen ble overført fra Forsand til Strand kommune etter folkeavstemning i Kolabygda på nordsiden (Thorsnæs, 2020). På toppen av dette åpnet samtidig fastlandsforbindelsen Ryfast (Statens veivesen, u.å), og ferja som bandt Forsand og Sandnes sammen over Høgsfjorden ble innstilt på grunn av for få reisende (Boreal, 2021) – delvis grunnet gratis gjennomkjøring i Ryfast-tunnelen, delvis grunnet koronapandemien.

Størrelsesforholdet er også interessant når formålet er å studere Forsand som et lokalsamfunn, med sine 1193 innbyggere i (2019) og med et landareal på 699 km². Sandnes var en bykommune med 77 246 innbyggere (2019) og hadde et landareal på 285 km². Det er derfor interessant å undersøke hva som skjer med en lavt befolket landbrukskommune når den slås sammen med en bykommune. Temaet er interessant ikke bare med grunnlag i dette størrelsesforholdet, men også på grunn av alle de bakenforliggende elementene som har preget prosessen – som kommunedelingen, fjorden som skiller dem og et manglende kommunestyrevedtak som skulle prege den videre prosessen. For å oppnå en felles regional identitet, må en god institusjonaliseringsprosess ligge til grunn – denne oppgaven retter søkelys mot institusjonaliseringsprosessen mellom Forsand og Sandnes, og undersøker hva denne prosessen har å si for Forsand som lokalsamfunn.

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hvordan styringsprosesser, med regionalisering og kommunedeling, kan ha påvirket lokalsamfunnet i Forsand så langt. Videre er formålet å undersøke hva en slik prosess kan ha å si for stedsidentitet, stedstilknytning og samhold blant lokalbefolkningen.

1.2. Problemstilling

Forsand har i løpet av de siste fire årene gått gjennom store omveltninger - fra regionalisering, kommunedeling med «tap» av deler av befolkningen og Preikestolen. I tillegg har Forsand blitt preget av et omdiskutert kommunestyremøte som skulle vise seg å utløse kraftige

reaksjoner hos både lokalbefolkning og politikere. Oppi alt dette, mistet de ferja som et potensielt viktig element for interaksjon i sin nye kommune.

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på hvilken effekt disse elementene har hatt på lokalbefolkningen i Forsand så langt. Problemstillingen er derfor:

- Hvordan oppleves prosessen rundt kommunereformen og kommunesammenslåing blant mennesker på Forsand som lokalsamfunn?
- Hva kan en slik prosess ha å si for stedsidentitet, stedstilknytning og samhold blant lokalbefolkningen?

1.3. Videre oppbygging

Oppgaven har sju kapitler inkludert innledningen.

I kapittel 2 gir jeg en presentasjon og stedsbeskrivelse av de gjeldene kommunene. Her presenterer jeg først Forsand, Sandnes og Nye Sandnes, samt gir en kort redegjørelse for deres arbeid med kommunereformen. Videre prinsippdokumentet som lå til grunn i kommunesammenslåingsprosessen mellom de to kommunene. Til slutt presenterer jeg kommunereformen.

I kapittel 3 redegjør jeg for det teoretiske rammeverket. I og med at min undersøkelse fokuserer på stedsidentitet og tilknytning i en omveltningsprosess, starter jeg med å vise til stedsteori. Deretter går jeg over til kommuneteori og tidligere forskning.

I kapittel 4 presenterer jeg forskningens metode. Her skal jeg gjøre greie for blant annet valg av metode, forskningens kvalitet og forskningsetikk.

I kapittel 5 gir jeg en presentasjon av empiriske funn. Dette er utdrag av sitater fra intervjuene som min empiri hovedsakelig baserer seg på.

I Kapittel 6 analyserer og diskuterer jeg mine empiriske funn opp mot det teoretiske rammeverket.

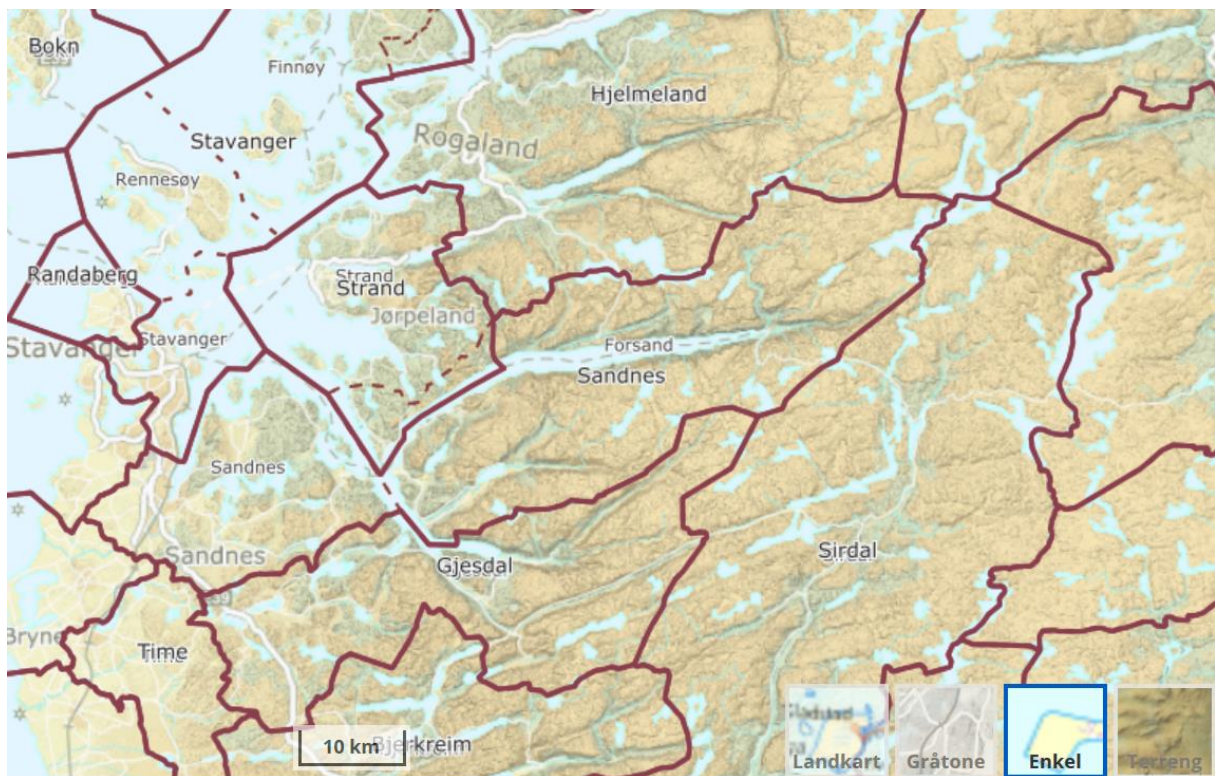
I kapittel 7 lukkes forskningsprosjektet i et konklusjonskapittel.

2. Stedsbeskrivelse og kontekst

Den 1. januar 2020 ble Forsand og Sandnes slått sammen til en kommune. Kommunene ligger nokså midt i Rogaland fylke, sør og sør-øst for Stavanger (Geonorge, 2020). Den nye kommunen hadde arbeidsnavnet Nye Sandnes, men kommunen går i dag under navnet Sandnes kommune. For ordenhets skyld vil jeg referere til den nye kommunen som Nye Sandnes.

Først skal jeg gi en kort beskrivelse Sandnes- og Forsand kommune, deres kommunegrenser og areal, samt folketall før 1. januar 2020. Deretter skal jeg gi en beskrivelse av Nye Sandnes.

Kartet under viser de historiske kommunegrensene for Forsand og Sandnes (prikkete grenser), samt gjeldende kommunegrense for Nye Sandnes (uthevet grense).

Figur 1. Historiske (prikkete) og gjeldende kommunegrenser (uthevet) (Geonorge, 2020).

2.1. Forsand

Frem til 1. januar 2020 var Forsand en kommune med 1193 innbyggere (2019) og med et landareal på 699 km². Forsand ligger lengst sør i Ryfylke, og grenser til kommunene Strand i nordvest, Hjelmeland i nord, Bykle i nordøst, Sirdal i sørøst, Gjesdal i sør og Sandnes i sørvest som de nå er en del av (Askheim & Thorsnæs, 2020). Forsand representerer landområdene rundt Lysefjorden, inkludert noen av landets største turistattraksjoner, som Preikestolen (før kommunedelingen), Kjerag og Flørli. Landskapet rundt Lysefjorden danner et dramatisk skue, hvor fjellene går loddrett opp av fjorden, med en høyde mellom 600 – 1000 moh. Landskapet og formasjonene på Forsand, preges av stor påvirkning fra istiden, med blant annet flere morener som har vært og er av stor økonomisk betydning. Forsand har mye på grunn av dette, vært en kommune rik på ressurser og med en god økonomi (Askheim & Thorsnæs, 2020).

Forsand har ikke vært en kommune som har slitt med fraflytting. Fra 2007 – 2017, økte folketallet med gjennomsnittlig 1,2 prosent årlig (Askheim & Thorsnæs, 2020). På begge sider av Lysefjordens munning, Kolabygda i nord og Forsand kirkegrend i sør for munningen, bodde 77 prosent av befolkningen. Etter sammenslåingen, gikk nordsiden, altså Kolabygda, til Strand kommune, og dermed mistet også Forsand noe av befolkningen sin til Strand, samt Preikestolen. Forsand kirkegrend var kommunens eneste tettsted, og her bodde 42 prosent av befolkningen (2017). Ellers er bosetningen nokså spredt, men med svært liten bosetningen langs Lysefjorden for øvrig (Askheim & Thorsnæs, 2020).

De viktigste næringsveiene i Forsand er jordbruk, industri og turisme. Først og fremst er næringslivet preget av jordbruk, hvorav husdyrhold dominerer, med melkeproduksjon og sauehold som viktigste driftsformer. Industrien holder 32 prosent av arbeidsplassene. Utvinning og videreforedling av sand, grus og stein fra morener en viktig del av industrien på Forsand. Videre var Forsand den nest største kraftkommunen i Rogaland, med sine store fjellområder, rikelig med nedbør og store fall mot fjorden. De samme fjellområdene tiltrekker seg også turister. Det er et godt utbygd fotrutenett her, og det finnes flere turistmål og turisthytter (Askheim & Thorsnæs, 2020; Thorsnæs, 2020). Kommunevåpenet til Forsand kommune hadde en hegre som motiv. Hegra forbindes med fjord og steile fjell, slik som i Forsand (Askheim & Thorsnæs, 2020).

2.1.1. Forsand i arbeidet med kommunereformen

Forsand kommune avholdt en innbyggerundersøkelse gjennom konsulentselskapet Rambøll i 2016 hvor 300 stykk av befolkning i Forsand ble oppringt. Undersøkelsen viste et 50 % av befolkningen ønsket sammenslåing med Sandnes, og 42 % ønsket sammenslåing med Strand kommune (Jøssang, 2019a). Det ble da gjort vedtak i Forsand kommunestyre om en sammenslåing med Sandnes, med et kommunestyreflertall på 9-8. De resterende åtte ønsket sammenslåing med Strand kommune. Forsand tok da initiativ til sammenslåing med Sandnes (Gjertsen et.al.). Våren 2017 endret en av kommunestyrerepresentantene mening, og dermed stod det 9 mot 8 i favør Strand i stedet for Sandnes. Saken skulle i utgangspunktet tas opp og stemmes over på ny i kommunestyremøtet som ble avholdt 6. juni 2017, men denne avstemmingen ble det aldri noe av. Dermed var vedtaket som stod seg inn til Stortinget at Forsand ønsket sammenslåing med Sandnes. I 2019 ble det avholdt en rådgivende folkeavstemming i kommunen, med grunnlag i et innbyggerinitiativ. Denne gangen viste flertallet i Forsand at 55,97 % ønsket sammenslåing med Strand, 42,69 % ønsket sammenslåing med Sandnes og 1,34 % stemte blankt (Jøssang, 2019a).

2.2. Sandnes

Sandnes kommune hadde 77 246 innbyggere (2019) og et landareal på 285,07 km² (Sandnes kommune, 2020). Kommunen omfatter områdene fra Jæren i vest, til områdene rundt botnen og østsiden av Gandsfjorden, samt området østover til Høgsfjorden. Bysenteret ligger ved botnen av Gandsfjorden. I 1860 ble Sandnes ladested samt egen bykommune. Kommunen har hatt jevn og sterk befolkningsvekst etter andre verdenskrig, og i dag har Sandnes Rogalands nest tetteste befolkning, etter Stavanger. I tillegg har Sandnes og Stavanger gått gjennom en konurbasjon, altså er det i dag en sammenhengende bymessig bebyggelse mellom de to byene (Thorsnæs, 2020). Tradisjonelt sett har Sandnes vært et viktig handels- og servicesenter for befolkningen på Jæren. De fleste arbeidsplassene er i offentlig administrasjon og tjenesteyting, samt varehandel, overnattings- og serveringsvirksomhet. Deretter følger industri, med bygge- og anleggsvirksomhet, kraft- og vannforsyning, samt bergverk og oljeutvinning. Sistnevnte står sterkest i dagens Sandnes, med 67 prosent av industriens sysselsetting (Thorsnæs, 2020). Motivet til Sandnes sitt kommunevåpen er en leirfløyte, eller leirgjøk som går under navnet Sandnesgauken. I 1783 ble en stor tegl- og keramikk industri etablert i Sandnes, hvor de også lagte slike leirgjøker. Sandnesgauken slik

vi kjenner den i dag ble utviklet på 1800-tallet, og er i dag et varemerke og symbol for byen (Ledang, 2020).

2.2.1 Sandnes i arbeidet med kommunereformen

I utgangspunktet var verken politikere eller innbyggere i Sandnes spesielt positiv til en sammenslåingsprosess ifølge Gjertsen et.al. (2017). De følte at presset om kommunereformen kom ovenfra. Særlig negative var de til en sammenslåing med Stavanger, da dette kunne true deres identitet som en bykommune. Sammenslåing med Forsand var de likevel positive til, og ønsket dermed Forsand velkommen til Sandnes.

2.3. Nye Sandnes

Sammenlignet med Forsand, ser vi da at Sandnes hadde en betraktelig høyere befolkning, samt et betraktelig mindre landareal. Nye Sandnes har per 2020, 78 439 innbyggere, og et landareal på til sammen 984 km². 98,7 prosent av befolkningen holder til vest for Høgsfjorden, nær Sandnes bysenter. I den østre delen av kommunen, finnes kun et tettsted, Forsand, med 1,3 prosent av den nye kommunens befolkning (Sandnes kommune, 2020; Thorsnæs, 2020). Som vi kan se i figur 1, omfatter Nye Sandnes både deler av Jæren i vest og de sørlige delene av Ryfylke i øst (Thorsnes, 2020). Som nevnt ligger ikke lenger Preikestolen i Forsand, da nordsiden av Lysefjorden mellom Oanes og fjordmunningen, herunder Kolabygda, Preikestolen og Preikestolhytta, ble overført til Strand kommune. Nye Sandnes mistet dermed en av de viktigste turistsatsingene i sammenslåingsprosessen. Denne kommunedelingen kan også sees i figur 1. Kommunevåpen for Nye Sandnes er Sandnesgauken. (Askheim & Thorsnæs, 2020; Rogalands Avis, 2020; Thorsnæs, 2020).

2.3.1. Nye Sandnes i arbeid med kommunereformen

Den 6. juni 2016 holdt Forsand og Sandnes dialogmøte og formannskapssamling. Etter slutført hadde de to kommunene utarbeidet et prinsippdokument som skulle ligge til grunn ved sammenslåing (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016).

Prinsippdokumentet legger til grunn at de to kommunene har til sammen et innbyggertall på 76.058 (2016) og at dette utgjør 16 % av innbyggerne i Rogaland. Til sammen har de to kommunene 1.084 km². Dette utgjør 12 % av Rogaland fylke. Store næringsområder er blant annet kraftproduksjon, byggeråstoffer, betingindustri og landbruk. Prinsippdokumentet legger også til grunn at de nasjonale turistmålene Preikestolen, Kjerag og Lysefjorden er lokalisert i kommunen (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016).

Prinsippdokumentet tar for seg punktene: *Samfunnsutvikling, næring og samferdsel, Lokaldemokrati og politisk styring, Tjenester, Kommuneøkonomi, Kommunen som organisasjon og arbeidsgiver, Lokalisering og funksjoner, Navn og kommunevåpen og Etablering av ny kommune.*

Målet for første punkt *Samfunnsutvikling, næring og samferdsel*, er at den nye kommunen skal være ledende innen havbruksnæring, turisme og energi, og være pådriver for en fremtidsrettet areal- og transportutvikling. «Kommunen skal lage en samlet transportplan for å forsterke og utvikle kollektivtilbudet, det overordnede veinettet og sjøtransporten i kommunen» (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). Videre står det at Sandnes sentrum og Forsand kommunesenter er hovedknutepunkter for kollektivløsninger i kommunen, og at den nye kommunen legger til grunn at Høgsfjordsambandet opprettholdes. Dette gjennom å sikre kaianleggene som beredskapskaier for Ryfast (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016).

Videre under næringsliv står det at tilrettelegging og utvikling av en mangfoldig turistnæring skal ha høy prioritet. Dette, sammen med utvikling av turismen knyttet til Lysefjorden, Preikestolen og Kjerag skal ha prioritering for å øke verdiskapingen i den nye kommunen. Med en ambisjon om å bli blant landets mest attraktive turist- og opplevelsesmål i fremtiden.

«En aktiv næringspolitikk skal snu dagens situasjon med høy utpendling i deler av den nye kommunen» (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). Dette for å redusere transportbehovet og styrke helhetlig areal/transport utvikling i by, sentre og tettsteder i ny kommune.

Prinsippdokumentet går inn for en aktiv by- og stedsutvikling, hvor den nye kommunen skal utarbeide en samlet strategi for by- og stedsutvikling. Sandnes sentrum skal utvikles som et attraktivt urbant bysentrum som en del av det sammenvokste storbyområdet (Stavanger). Forsand, sammen med Figgjo og Hommersåk blir sett på som sterke lokalsentra i den nye kommunen, og skal fortsatt utvikles.

Punktet *Lokaldemokrati og politisk styring* har som mål at «Ny kommune skal være åpen og i forkant på digitalkommunikasjon. Områdesatsing skal sikre god innbyggerinvolvering». Videre står det at «nærhetsprinsippet legges til grunn for utvikling av lokaldemokratiet» (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). Dette skal gi muligheter for økt medvirkning og innbyggerinvolvering. Et av disse områdene er står som Høle/Forsand. Videre står det at det skal være enkelt og åpent for innbyggerne å ha oversikt over det som skjer i kommunen.

Under det tredje punktet *Tjenester*, er det satt som mål at kommunen skal ha en effektiv tjenesteproduksjon og gi innbyggere og næringsliv tjenester med kvalitet. I dette ligger det at fagmiljøene ofte består av noen få personer i små kommuner, som igjen gir en sårbarhet som kan få negative konsekvenser for innbyggerne. Innbyggerne skal stå i sentrum for de tjenestene kommunen leverer. Tjenester som folk har behov for i hverdagen, skal leveres der folk bor. Dette står som et grunnleggende prinsipp. Tjenestene det skal være en slik nærhet til er blant annet helsestasjonstjenester, legekantor, sykehjem, flyktningtjenesten og servicesenter. Flere fagmiljøer knyttet til spesialiserte tjenester og stab- og støttefunksjoner skal samles. Likevel står det videre at selv om disse fagmiljøene samles, er ikke dette ensbetydende med at alt skal sentraliseres. Igjen sier prinsippdokumentet at «I den nye kommunen skal det være aktivitet i eksisterende rådhus og kommunehus. I hvert av disse vil det være et servicesenter og ett eller flere spesialiserte fagmiljøer der nærhet ikke er avgjørende» (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016).

I neste punkt, *Kommunen som organisasjon og arbeidsgiver*, er målet at «Ny kommune skal ha en effektiv organisasjon. Kapasitet og kompetanse sikrer nødvendig utvikling og nyskaping i tjeneste- og samfunnsutvikling» (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). Kjennetegn i organisasjonen skal være faglig dyktighet, effektivitet og en arbeidskultur preget av trivsel. Kommunen skal oppleves som en attraktiv arbeidsplass og de skal jobbe med målrettet omdømmebygging.

Lokalisering av funksjoner har som mål at «Rådhus og kommunehus skal brukes slik at det gir kvalitet og effektivitet i tjenestene til innbyggere og næringsliv» (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). I dette ligger det at tjenester som barnehage, skole, helsetjenester, hjemmetjenester, idrett- og fritidstilbud, helse- og legetjenester, skal gis i nærområdene der folk bor. Servicekontor skal være et desentralisert tilbud, hvor det skal gis hjelp, veiledning og forenklet saksbehandling «over disk» på enkelte tjenester. «Det skal være en servicekontorfunksjon i Forsand og et i Sandnes sentrum» (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016).

Navn på ny kommune er Sandnes og *kommunevåpen* er Preikestolen (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016).

I *etablering av ny kommune* står det at det vil bli opprettet en fellesnemnd etter at Stortinget våren 2017 har bestemt at ny kommune dannes.

Arbeidet med dette prinsippdokumentet ble avsluttet den 6. juni 2016. I samtale med prosjektleder for sammenslåingen, fikk jeg bekreftet at dette er det dokumentet som er lagt til grunn i etableringen av Nye Sandnes (T. Hauger, 05.03.21).

2.4. Kommunereformen

Som bakgrunn for sammenslåingsprosessen ligger kommunereformen. Jeg skal her presentere kommunereformen og de målene regjeringen har satt for den.

Kommunereformen ble satt i gang juni 2014 og den 1. januar 2020 var alle sammenslåinger gjennomført (Regjeringen, 2020). Den 1. januar 2020 er det dermed 365 kommuner i Norge. Av de tidligere 428 kommunene, er nå 119 av disse blitt til 47 nye. Regjeringens ordlyd om kommunereformen, er at «større og sterkere kommuner skal gi bedre velferdstjenester, en mer bærekraftig samfunnsutvikling og er sterkere lokalt selvstyre» (Regjeringen, 2020).

Målene for reformen er å gi *gode og likeverdige tjenester, helhetlig og bærekraftig samfunns- og næringsutvikling, bærekraftig og økonomisk robuste kommuner, og et styrket lokaldemokrati* (Regjeringen, 2020). Jeg skal her se nærmere på hva dette innebærer.

Med *gode og likeverdige tjenester til innbyggerne* var argumentene at større kommuner med bedre kapasitet og kompetanse skulle legge til rette for gode og likeverdige tjenester, og at

større fagmiljø ville gi mer stabilt arbeidsmiljø og bredde i kompetanse. Med målet *helhetlig og samordnet samfunnsutvikling*, lå det til grunn at større kommuner skulle bli bedre i stand til å løse nasjonale utfordringer, som igjen ville bedre forutsetningene for en styrket og samordnet lokal og regional utvikling i alle deler av landet. Her ønsket regjeringen at kommunegrensene i større grad skulle tilpasses bo- og arbeidsmarkedsregioner. *Bærekraftige og økonomisk robuste kommuner* ville si at større kommuner ville ha bedre ressursgrunnlag og mer variert sammensetning av folk og næringer. Til slutt skulle det å *styrke lokaldemokrati og gi større kommuner flere oppgaver*, gi mer myndighet, og økt lokalt selvstyre, som igjen ville redusere behovet for statlig detaljstyring (Skulberg, 2020, s. 8).

3. Teoretisk rammeverk

Forskningsspørsmålene i denne oppgaven tar sikte på å kartlegge hvordan prosessen rundt kommunereformen og kommunesammenslåing oppleves blant lokalbefolkningen på Forsand, samt spørsmål rundt hvilke forventninger til fremtiden innbyggerne, enkeltmennesker og grupper har i lys av denne prosessen. I dette ligger også spørsmål rundt stedsidentitet og -tilhørighet.

Jeg vil her redegjøre for det teoretiske grunnlaget for analysen i denne oppgaven. Da dette er en masteroppgave som først og fremst ser på sted og stedstilknytning, velger jeg å starte på 1970-tallet og den humanistiske stedsteoriens begynnelse. Her vil jeg gjøre rede for stedsidentitet og «sense of place» som for første gang ble brukt av Tuan (1974). Deretter vil jeg gjøre rede for noen andre tilnærminger til sted gjennom begrepene stedstilhørighet og -tilknytning (Relph, 1976), og hvilken rolle disse begrepene spiller i et lokalsamfunn (Berg, 2016). I forlengelsen av dette blir det relevant og interessant å se på en diskursiv tilnærming til stedsattraktivitet (Lysgård & Cruickshank, 2016). For å trekke linjer mellom stedsteori og kommuneteori og kommunesammenslåingsprosesser, vil jeg bruke Frisvoll (2016) og en rapport fra Senter for bygdeforskning (Frisvoll & Almås, 2004). Frisvoll (2016) undersøker kommunen som lokalsamfunn og territoriell fellesskapsarena, ved å illustrere betydningen av en kommunes territoriale dimensjon: grenser, geografisk orientert identitet og tilhørighet. Senter for bygdeforskning (Frisvoll & Almås, 2004) undersøker geografisk orientert identitet og tilhørighet i kommunesammenslåingsprosesser.

3.1.1. Sense of place

Med utspring i 70-tallets humanisme, har den humanistiske geografien utviklet seg. Den humanistiske geografis varige arv er begrepene “space” og “place”. Oversatt til norsk, vil jeg bruke begrepene *rom* i stedet for «space», og *sted* i stedet for «place». Forestillingen om sted står sentralt i den teoretiske utviklingen i humanistisk geografi. Geografer har ofte brukt begrepet sted som en form for sentral stedsteori, hvor *sted* er *lokasjon*. Lokasjon refererer til et objektivt punkt på jordens overflate som simpelthen kan beskrives ved å bruke koordinater. Lokasjon er altså et objektivt og definerbart punkt i rommet. Sted legger videre lag til lokasjonen. Et sted er en lokasjon, men det er også mer enn det. Stedet er et fysisk

landskap med en viss form, samt at det har en *mening*. Dette begrepet ble for første gang brukt av Tuan (1974). Hans poeng var at sted er «space» som gjennom menneskelig aktivitet blir til noe som mennesker gjennom sine hverdagslige aktiviteter tillegger mening, «place». Det at stedet har en mening og at mennesker dermed knytter følelser til sted, er ofte det viktigste aspektet ved begrepet *sted* for humanistiske geografer. Det er også denne betydningen av stedet som gir oss begrepet “sense of place” (Tuan, 1974). Dette kan oversettes til en *følelse av sted*, eller *stedsfølelse* (Cresswell, 2013, s. 112, 113). Geografiske definisjoner av sted, har siden den humanistiske geografis utspring på 1970-tallet, fokusert på kombinasjonen av *lokasjon* og *følelse*. Steder er lokasjoner med følelse / “Places are locations with meaning” (Tuan, 1974; Cresswell, 2014, s. 113). Dette kan illustreres med breddegrad: 58°54.1980018' N, lengdegrad: 6°6.2865003' Ø. Dette er en lokasjon, men Forsand er et sted. Den objektive posisjonen er den samme, men Forsand inkluderer også et tidligere kommunehus, en kirke, butikker, bondegårder, barnehage, skole, en svømmehall, en fortidslandsby med historie fra omkring 1500 fvt., samt avsetninger fra istiden som både har formet og tjent stedet godt. I tillegg til å være en lokasjon, har altså Forsand også et fysisk landskap som er helt avgjørende for at mennesker gjennom sin praksis og ressursbruk gir mening og stedsfølelse. På denne måten inngår både kultur og natur i menneskets subjektive romoppfatning. Altså kommer det romlige til uttrykk gjennom menneskers erfaringer og opplevelser av sitt sted. Stedsfølelsen refererer til både den individuelle og den delte følelsen som assosieres med stedet (Cresswell, 2014, s. 113).

Et annet begrep som blir relevant i denne sammenhengen er “experience”, eller *opplevelsen* av stedet. Den kvantitativt orienterte geografien på tidlig 70-tall hadde et objektivt syn på verden og mennesker, og sidestilte på sett og vis mennesker med biler, steiner eller is. Den humanistiske geografien utviklet dette synet og var i større grad interessert i forholdet mellom mennesker og verden gjennom *opplevelser*. Når vi snakker om steder, kan dette i dag vise til hvordan vi som mennesker *er i verden* - hvordan vi relaterer til våre omgivelser og gjennom vår sosiale praksis gjør dette til steder som igjen gir stedsfølelse. Steder beskriver det sentrale humanistiske engasjementet om å *være-i-verden* (Cresswell, 2014, s. 113). Som Cresswell, vil jeg også trekke frem Relphs (1976) beskrivelse av sted, hjem, røtter og tilknytning som et fundamentalt menneskelig behov:

To have roots in a place is to have a secure point from which to look out on the world, a firm grasp of one's own position in the order of things, and a significant spiritual and psychological attachment to somewhere in particular. (Relph, 1976, s. 38)

Relphs (1976) beskrivelse viser her til at det å ha røtter i et sted, eller stedstilknytning, er det samme som å ha et trygt punkt i verden hvorfra en kan observere verden utenfor. «Sense of place», eller sted som stedsfølelse og stedstilknytning, viser med andre ord til essensen av stedet. Nedenfor vil jeg gå nærmere inn på begrepet stedstilknytning da det er spesielt relevant for min problemstilling.

3.1.2. Stedstilknytning

Berg (2016) drøfter stedsforskningens begreper og tilnærminger som kan bidra til å forstå forhold mellom mennesker og steder i *Lokalsamfunn som sted – hvordan forstå tilknytning til bosted?* Hun ser på flere aspekter ved dette som er relevant for min studie på Forsand som lokalsamfunn og sted. Blant annet trekker også hun frem den delen av stedsteorien som er opptatt av forholdet mellom mennesker og steder, altså stedsopplevelser og -følelser («sense of place»), stedsidentitet, stedstilknytning og stedstilhørighet, med fokus på de to sistnevnte da disse er sentrale dimensjoner ved opplevelsen av lokalsamfunnet man inngår i (Berg, 2016, s. 35).

Lokalsamfunnet er viktig for de fleste – enten man har en positiv eller negativ oppfatning av det, og de aller fleste lever sine liv i et lokalt miljø. Lokalsamfunnet er altså stedet man lever sitt hverdagsliv (Berg, 2016, s. 34).

Det finnes flere ulike definisjoner av sted. Det å skulle navigere mellom sosiologer og geografer i ulike definisjoner kan fremstå forvirrende, men er også interessant.

Sosiologen Boyes-Watson (2005) argumenterer for at “community” ikke er et sted, men kun sosiale bånd uavhengig av sted. Til begrunnelsen bruker han USA som eksempel, hvor man i stor grad bare inkluderer familie, venner og kolleger i sitt «community».

Geografene utfordrer denne definisjonen noe. De gir Boyes-Watson (2005) rett i at «community» kan baseres på sosiale bånd, men mener at det også kan være basert på en romlig dimensjon som sted (Berg, 2016, s. 35, 36). *The dictionary of Human Geography* definerer «community» på denne måten:

A group of people who share common culture, values and/or interests, based on social identity and/or territory, and who have some means of recognizing, and (inter)acting upon, these commonalities. (Gregory mfl, 2009, s. 103 i Berg, 2016, s. 35)

Geografer definerer her «community» som en gruppe mennesker som deler kultur, verdier og/eller interesser, basert på sosial identitet og tilfører en territoriell dimensjon. For geografer kan dermed et samfunn eller sosialt fellesskap også ha en romlig forankring.

På norsk kan vi oversette “community” med samfunn. Når vi setter lokal foran, gir dette også en romlig dimensjon, altså lokalsamfunn (Berg, 2016, s. 36). Videre kobles betydningen av ordet til fellesskap, det kollektive og sosialt nettverk. “Altså kan vi si at et lokalsamfunn først og fremst er et lokalt fellesskap, og i forlengelsen av det igjen kan vi hevde at et lokalsamfunn er et sted” (Berg, 2016, s. 36). Videre kan vi si at å se lokalsamfunn som sted innebærer at man har en felles kultur, verdier og/eller interesser som er basert på både sosial identitet og territorium/rom (Berg, 2016, s. 37). I dag dominerer en relasjonell tilnærming til sted i samfunnsgeografien, noe som gjør at man ikke kan trekke en klar grense rundt lokalsamfunnet. Her handler det om at “steders særegenhet og identitet er definert i form av deres forbindelseslinjer eller relasjoner, heller enn deres motsetningsforhold, til omverden og andre steder” (Massey 1991, 1994, 2005, i Berg, 2016, s. 36). Altså forstås stedsbegrepet i en bredere sammenheng enn kun det stedlige eller lokale her. Woods beskriver den relasjonelle tilnærmingen slik:

The ‘relational approach’ has become popular in Human Geography over the last decade or so, and may be simply described as an emphasis on the significance of networks, connections, flows and mobilities in constituting space and place and the social, economic, cultural and political forms and processes associated with them. The relational approach rejects concepts of space and place as fixed entities, constrained within the static and hierarchical architecture of territory and scale (Marston et al., 2005), and instead positions space as a product of practices, trajectories, interrelations’ (Massey, 2004, s. 5), forever dynamic and contingent. (Woods, 2011, s. 40)

Enkelt sagt kan vi si at det relasjonelle stedsbegrepet ser stedet som noe dynamisk og er betinget på flyt mellom nettverk og mobilitet. Massey (1994) ser den relasjonelle tilnærmingen til sted gjennom «a global sense of place». Hun stiller her spørsmål til hvordan

samfunnet i dag ser det *lokale* - når du kan finne de samme butikkene, restaurantene og musikken nesten uansett hvor du drar - og hva dette gjør med lokalsamfunnene og stedsfølelsen «sense of place». Hun mener at vi må se det globale i det lokale «What we need, it seems to me, is a global sense of the local, a global sense of place» (Massey, 1994, s. 156) I følge Massey (1994) har geografer lenge vært opptatt av å definere regioner og steder, og at denne definisjonen nesten alltid blir redusert til å tegne en strek rundt stedet:

A particular problem with this concept of place is that it seems to require the drawing of boundaries (...) But that kind of boundary around an area precisely distinguishes between an inside and an outside. It can so easily be yet another way of constructing a counterposition between 'us' and 'them'. (Massey, 1994, s. 152)

Grenser kan være nødvendige for noen typer studier, og som vi skal se har grenser og grensejusteringer hatt betydning for identitetsfølelsen hos innbyggerne i min studie. De er likevel ikke nødvendige for å konseptualisere stedet i seg selv ifølge Massey (1994), da et sted er en miks av bredere og mer lokale sosiale relasjoner.

Berg (2016, s. 37) skiller mellom tre typer lokalsamfunn; *Lokalsamfunn med konsensus* (homogent samfunn), *lokalsamfunn med skillelinjer* (forskjeller, maktstrukturer og romlig og sosial eksklusjon), og *lokalsamfunn med forskjeller*. Sistnevnte er ikke uproblematisk enheter eller stabile og lukkede systemer. Ofte finner en her konflikter i et ustabil system av forskjeller og allianser, basert på faktorer som klasse, kjønn, seksualitet, rase og etnisitet. Dette skaper hierarkisk ordnede og konkurrerende subjektposisjoner eller ståsteder. «Både de romlige og sosiale grensene i et lokalsamfunn er gjenstand for kamper, og meninger, identiteter og lojaliteter blir hele tiden forhandlet om» (Silk, 1999, i Berg, 2016, s. 37).

Om en tilnærmer seg lokalsamfunn som sted med forskjeller, viser dette til en forståelse av sted som møtested, og som sameksisterende heterogenitet eller ulikhet. Denne sterke vektleggingen av forskjeller kan imidlertid føre til at likhet usynliggjøres (Berg, 2016, s. 37). Uavhengig av heterogenitet, vil menneskene i et lokalsamfunn uansett ha stedet til felles. Dette skaper forbindelseslinjer mellom menneskene, spesielt når det er snakk om små lokalsamfunn. Folk samler seg rundt spesielle saker eller felles erfaringer til tross for forskjeller, noe som gjør at de forenes både midlertidig og mer varig (Berg, 2016, s. 37, 38).

Videre viser Berg til Panelli og Welsh (2005), som «er opptatt av at selv om et lokalsamfunn ikke garanterer felles erfaringer eller harmonisk fellesskap, så søker folk likhet og samhold for å imøtegå utfordrende situasjoner i skjæringspunktet mellom mennesker og samfunn» (Berg, 2016, s. 38). Det er nyttig for folk å ha et fellesskap, og lokalsamfunn kan derfor sies å handle om både forskjeller og likheter. Berg trekker frem det siste leddet i *The dictionary of human geography* sin definisjon av “community” - at det er snakk om en gruppe mennesker som har noen “verktøy” som gjør at de kan gjenkjenne og (sam)handle med utgangspunkt i likheter. Når en snakker om stedstilknytning og -tilhørighet, kan likevel “verktøykassa” få et annet innhold, da folk med samme bosted ikke nødvendigvis har de samme opplevelsene av stedet sitt, nettopp fordi de er ulike. Dermed blir også deres stedstilknytning og -tilhørighet ulik (Berg, 2016, s. 38).

Stedstilknytning og -tilhørighet brukes ofte om hverandre, uten at det vises til noen stor meningsforskjell. Berg (2016) velger å bruke begrepet stedstilknytning i sin tekst, da hun ser dette som et mer overordnet begrep enn stedstilhørighet. Jeg velger å gjøre det samme i min undersøkelse.

På grunn av sterkt fokus på globalisering og mobilitet, hevdes det at geografer de siste tiårene har vært lite fokusert på stedstilknytning. Den nyere teorien rundt begrepet har likevel fokusert på de prosessuelle og dynamiske aspektene (Manzo & Devine-Wright, 2014, i Berg, 2016, s. 39). Forskningen kan også sies å ha fokusert på personlige bånd til steder på den ene siden, og diskurser som konstruerer sosio-romlig eksklusjon og inklusjon. De personlige båndene blir omtalt som “place-belongingness” og diskursene som “politics of belonging” (Antonsich, 2012, i Berg, 2016, s. 39). Forskningen har også holdt seg til ulike geografiske nivå som hjem, lokalsamfunn og nasjon (Berg, 2016, s. 39). Det hele kan sammenfattes slik: “Notions of belonging encompass multiple scales, sites, practices and dominans from the affective to the structural and everything in between” (Wright, 2015, s. 394, i Berg, 2016, s. 39). Berg (2016) mener at selv om det ofte kan være hensiktsmessig å skille analytisk mellom personlig tilknytning og strukturelle føringer eller politikk som påvirker stedstilknytning, er det samspillet mellom det personlige og det politiske som er viktig. Særlig når det geografiske nivået er lokalsamfunn (Berg, 2016, s. 39, 40).

Berg (2016) viser til at forskning på stedstilknytning i stor grad handler om sosiale relasjoner. Sosiale relasjoner som makt, forhandlinger, inkludering og ekskludering er i stor grad det forskningen på stedstilknytning handler om ifølge Holloway og Hubbard (2001). Cresswell (1996) mener at det handler om hvem eller hva som hører hjemme eller ikke hører hjemme et sted. Valentine (2001), Panelli (2004) og Del Casino (2009) sier videre at det kort sagt handler om hvordan sosial ulikhet er relatert til sted, og hvordan det får konsekvenser for sosiale relasjoner og stedstilknytning. Antonsich (2010) forklarer at mange diskusjoner rundt stedstilhørighet retter søkelyset mot hvordan det erfarer å ikke høre til og hvorfor, og når tilhørighet ikke oppstår eller oppleves (Berg, 2016, s. 40).

Materialitet kan også knyttes til stedstilknytning, enten i positiv eller negativ forstand. En kan snakke om stedsavhengighet, som viser til at en kan føle seg bundet til et sted, enten på grunn av økonomi, jobbsituasjon eller arbeidsledighet. Stedsavhengighet knyttes dermed til negativ eller ufrivillig stedstilknytning (Mihaylov & Perkins, 2014, Paulgaard, 2015, i Berg, 2016, s. 41, 42). Estetikk, bygdemiljøet, naturen eller at en opplever at et sted dekker ens behov er positive faktorer ved materiell stedstilknytning. En kan videre se på tilknytning til bosted som en mer-enn-menneskelig tilnærming. I så måte ser en på relasjoner mellom natur og mennesker. Denne tilnærmingen kan få oss til å forstå sted, identitet og tilhørighet på en ny måte. Senere skal vi se at landemerkene Lysefjorden og Preikestolen kan falle innenfor en slik mer-enn-menneskelig tilnærming til stedstilknytning (Berg, 2016, s. 42, 43).

Valg av bosted kan også si mye om hvem du er - altså identitet. Stedstilknytning kan assosieres med lang botid og det å ha røtter et sted. Det kan likeså assosieres med andre faktorer, som en interesse for familiens eller stedets historie som bidrar til kobling mellom fortid og nåtid gjennom stedstilknytning (Lewicka, 2014, i Berg, 2016, s. 43). Den stadig økende globaliseringen påvirker også folks tilhørighet til steder. Mange velger i dag bosted bevisst og dette kan dermed kobles til livsstil, identitet og klasse. Altså kan valg av bosted si mye om hvem en er og hva en ønsker å identifisere seg med (Savage et al., 2005, i Berg, 2016, s. 43). En kan skille mellom *valgt tilhørighet*, *selvfølgelig (ubevisst) tilhørighet* og *nostalgisk tilhørighet (tilhørighet slik man husker det)*. Kjennetegnene til *valgt tilhørighet* er at man anser ens egen kulturelle identitet som mobil, mens en ellers er relativt fastlåst i egne rutiner som arbeid, husholdningsrelasjoner og fritid. En har også gjerne sterkere bånd på et regionalt nivå enn til det lokale. Jeg leser denne formen for tilknytning som nokså pragmatisk og/eller privilegert – hvor en gjerne har slektsbånd eller andre viktige relasjoner

regionalt, men ikke føler spesielt sterk tilknytning lokalt. Arbeid og fritid gjør stedet pragmatisk, men at en ser seg som privilegert nok til å være mobil, sammenligner seg med andre lignende steder og tenker at her er like godt som der (Savage et al., 2005, i Berg, 2016, s. 44). *Selvfølgelig tilhørighet* og *nostalgisk tilhørighet* knyttes til mindre mobile og dels mindre privilegerte innbyggere. Om en person tar stedet sitt for gitt og har en slags passiv holdning til stedet, kan dette betegnes som *selvfølgelig tilhørighet*. Personen har da gjerne bodd hele eller store deler av livet sitt på det samme stedet og har sterke sosiale bånd der. Om en har bodd lenge et sted, men likevel ikke føler seg hjemme der, kan dette betegnes som *nostalgisk tilhørighet*. Denne opplevelsen kan ofte skyldes at stedet er i endring, ofte forårsaket av innflyttere med høyere eller lavere status enn en selv, og med andre kulturelle orienteringer (Savage, 2010, i Berg, 2016, s. 43). Minner fra fortiden sammen med hendelser fra nåtiden er et komplekst samspill som kontinuerlig skaper og gjensker identitet knyttet til steder. En kan drøfte spillet mellom geografi og minner med nøkkelordene identitet, sted og tilblivelse (Jones og Garde-Hansen, 2012, i Berg, 2016, s. 44). Minner og stedstilknytning henger sammen, argumenterer Berg (2016), og sted og minner er uatskillelige, uten at dette behøver å være en romantisering av stedet eller at en trenger å ha bodd på stedet lenge. Berg trekker igjen frem det siste leddet i *The dictionary of human geography* sin definisjon av «community» og ser det opp mot nettopp minner:

Jeg mener det er åpenbart at minner – et sammensurium av kollektive og familie- og individbaserte minner som det er vanskelig å skille fra hverandre – representerer verktøy for å forstå hvorfor medlemmer av samme lokalsamfunn utgjør en gruppe som kan gjenkjenne og handle med utgangspunkt i likheter. (Berg, 2016, s. 44)

Man kan også trekke frem kroppsminner her, som handler om at man gjennom gjenkjennbare symboler som topografi, naturforhold og arkitektur, kan identifisere seg med og lese stedene man “eier”. Det viser også til hvilke steder som skaper kroppslig velvære og som man identifiserer seg med. Kroppsminner handler altså om steder hvor man minnes noe som skaper gjenkjennelse og en følelse av å høre til, og hvor man kjenner kroppslig velvære og føler seg komfortabel. Ofte er dette også knyttet til barndomserfaringer (Berg, 2016, s. 45). “Crucially, people do not simply locate themselves, they define themselves through a sense of place” (Crang, 1998, s. 2, i Berg, 2016, s. 48). Stedstilknytning kan altså knyttes til sosiale relasjoner, materialitet, fortid, minner og følelser. Hvilken livsfase man er i, og forskjeller mellom individer og grupper vil påvirke hvilke av disse faktorene som er mest avgjørende i

ulike lokalsamfunn. Vår identitet er knyttet til sted, og hvem vi er kan knyttes til hvor vi er (Berg, 2016, s. 48). Disse ulike typene av tilhørighet kan knyttes opp til neste avsnitts diskursive tilnærming til stedsattraktivitet.

3.1.3. En diskursiv tilnærming til attraktive lokalsamfunn

Mange steder i Norge har opplevd fraflytting blant annet på grunn av økt mobilitet, og distriktpolitikken baseres i stor grad på forestillingen om det truede lokalsamfunnet. Det bor ikke så mange på de ytterste nes og i de innerste daler lenger. De fleste steder har i dag god tilgjengelighet til fungerende arbeidsmarkeder innenfor rimelig pendleavstand, og arbeidsplasser på bosted er dermed ikke like viktig som før. Det har blitt mer effektivt å pendle, som igjen har ført til at det er mulig å bo på ett sted og jobbe et annet sted uten at det tar for lang tid eller har for store økonomiske kostnader (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 95). Lysgård og Cruickshank (2016) stiller noen relevante spørsmål i sitt kapittel:

Mens regionalforskning og regional- og distriktpolitikk tidligere var opptatt av flytting og arbeidsplasser, ser vi etter hvert en stigende erkjennelse av at lokalsamfunnene står ovenfor en annen og kanskje vel så avgjørende utfordring: Hvordan skal lokalsamfunnets innbyggere identifisere seg med stedet? Hvordan ønsker dagens innbyggere at lokalsamfunnet skal være og utvikle seg? Hvilke behov og idealer er det som skal styre utviklingen, og hvem er det som skaper lokalsamfunnet og visjoner om hva det skal bli? Med andre ord: Hva er et attraktivt lokalsamfunn – og for hvem? (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 95, 96)

Både fastboende, innflyttere, videreflyttere, turister, entreprenører og investorer vil være med på å avgjøre hva lokalsamfunnet skal være. Hvilken rolle og posisjon man har i lokalsamfunnet er i stor grad med på å bestemme dette. De ulike oppfatningene og forestillingene om hvordan lokalsamfunnet skal være og utvikle seg, kommer frem i ulike agonismer, som vil si mulige konfliktområder i en diskurs, og disse er viktige for å forstå lokalsamfunnsutviklingsprosesser (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 96, 106). Lysgård og Cruickshank trekker fem begrepet *mobilitetsparadigme*, hvor mobilitet er selve tidsånden (Urry, 2007, Sheller & Urry 2006, Larsen m.fl, 2006, i Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 96). Nettverkssamfunnet kan da sies å være resultatet av denne nye sosiale strukturen som domineres av mobilitet og flyt. Dette igjen påvirker hvordan lokalsamfunn

endrer og utvikler seg både sosialt, kulturelt og økonomisk (Castells, 2010, i Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 96). Flyttebalanse og tilbud om arbeidsplasser er derfor ikke lenger de mest avgjørende faktorene for utviklingen av lokalsamfunn. I større grad påvirkes utviklingen av konkurranse mellom steder og regioner om å tiltrekke seg velutdannet arbeidskraft (Florida 2002, Woods 2011, i Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 97). Lokalsamfunnet ønsker også å fremstå attraktive og øke omdømmet sitt, og pågår en stadig lokal forhandling om stedsidentitet, og om hva og hvem som hører til på stedet (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 97). Lysgård og Cruickshank (2016, s. 97, 98, 99) nevner tre tilnæringer til steders attraktivitet. Den ene tilnærmingen studerer attraktivitet som motivasjons- og tiltrekningsfaktor for å forklare hvorfor mennesker flytter til noen steder og ikke andre. Forskningen baserer seg på en analyse av forklarende motivasjonsfaktorer som skal være drivkraft for motivasjon, og hver variabel studeres hver for seg. Lysgård og Cruickshank (2016) vurderer denne tilnærmingen som partikularistisk, altså at den mulig har snevre interesser og at den ikke tar høyde for den helhetlige forestillingen av lokalsamfunnet og hvordan det fremstår for innflyttere (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 97, 98; Gundersen, 2020). Den andre tilnærmingen til steders attraktivitet innebefatter en dimensjon av kommodifisering av steder, altså inngår denne tilnærmingen i en økonomisk diskurs. Her er fokuset å skape et produkt av stedet, og å markedsføre dette produktet til eksterne markeder. Denne tilnærmingen fremhever i liten grad de sosio-kulturelle aspektene ved attraktivitet. I tillegg blir ofte denne tilnærmingen reduksjonistisk, da andre differensierte og konfliktfylte syn på hva som gjør stedet attraktivt blir gjemt og ekskludert. Innbyggernes vurdering av hva som gjør lokalsamfunnet attraktivt kan dermed komme i skyggen av eksterne aktørers vurderinger, som også homogeniserer stedets image gjennom seleksjon og eksklusjon av alternative forståelser (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 98). Kompetanse og steders innovative kapasitet, er en tredje tilnærming for å forstå steders attraktivitet (Houston et al., 2008, i Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 99). Lysgård og Cruickshank viser her til Florida (2002, 2005) sin forskning, som argumenterer for at endringer i arbeidslivets organisering også har medført endringer i motivasjonsfaktorer for arbeidsmobilitet. Han mener at det i økende grad er bedrifter som følger etter folk med kompetanse, heller enn at folk flytter etter bedrifter. Innbyggerne går da etter steds kvaliteter som fører til attraktivitet, og som disse innbyggerne søker. Dette være seg åpenhet, heterogenitet, tilgang til kulturtilbud, sosial service og privat tjenesteyting. Florida (2002, 2005) mener at steder må gjøre seg selv attraktive for å tiltrekke seg denne type mennesker. Denne tilnærmingen til attraktivitet avgrenses også til en økonomisk diskurs, hvor attraktivitet

kun er et element, og som kun retter seg til en avgrenset og spesifikk del av innbyggerne på stedet (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 99). Lysgård og Cruickshank setter disse tre tilnærmingene opp mot hverandre, og ser dem i lys av en diskursiv tilnærming til kunnskaps- og meningsdannelse. De mener tilnærmingene ikke er i stand til å ta opp i seg den reelle kompleksiteten som ligger implisitt i fenomenet lokalsamfunns attraktivitet, og mener dermed at det trengs en annen type kunnskap som evner å svare på kritikken mot de tre tilnærmingene (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 99, 100). De argumenter videre som dette:

For det første trengs det kunnskap som ivaretar kompleksiteten i stedsattraktivitet og i den narrative struktureringen av attraktivitet som ulike aktører med ulike sosiale posisjoner foretar, både de som er innenfor og utenfor lokalsamfunnet. For det andre trengs det kunnskap som forstår attraktivitet som et omtvistet og ofte konfliktfylt begrep som gjenspeiler forskjellene og kontekstualiteten hos dem som bruker det. For det tredje trengs det kunnskap som har som utgangspunkt at alle og alles forståelse av attraktivitet er like gyldig og må inkluderes i narrativet om lokalsamfunnets attraktivitet. (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 99)

Ifølge Lysgård og Cruickshank (2016) må det som er stedets identitet og hvem som har innflytelse på konstruksjonene av stedet, forstås på bakgrunn av hvilke diskurser som dominerer på stedet til enhver tid, samt hvordan disse begrenser og muliggjør prosessen som produserer stedet. I en studie av fire lokalsamfunn på Agder gjennom prosjektet *Landsbyutveckling i Scandinavien (LISA)*, gjør Lysgård og Cruickshank (2016) en diskursanalyse av hvordan samfunnets innbyggere konseptualiserer bygdas attraktivitet. Det overordnede målet var som følger “å skape positiv utvikling i rurale lokalsamfunn, mobilisere lokale innbyggere i utviklingsprosesser, hindre utflytting, øke attraktivitet og innflytting og legge til rette for næringsutvikling generelt og reiseliv spesielt” (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 102). Disse bygdene, i likhet med bygda jeg studerer, hadde til felles at de var alle sentra i tidligere kommuner. Etter den nasjonale kommunereformen på 1960-tallet, og bygdene ble slått sammen med større kommuner, mistet de sin posisjon. Herav opplevde bygdene nedgang i folketallet, men har senere holdt seg stabil og hatt en viss økning utover 2000-tallet. Lokalsamfunnene her er lokalisert i pendlingsavstand til større byer og arbeidsmarkeder, og har mer eller mindre full sysselsetting. Gjennom studiet ble det avdekket at hva og hvem bygdene representerer og hva de bør representere er relativt tvetydig og avhengig av den enkeltes diskursive posisjon (Cruickshank & Lysgård, 2013, i Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 102, 103). Diskursene som ble identifisert gjennom studiet var en *bostedsdiskurs* og en *autonomidiskurs*.

Bostedsdiskursen fokuserer på stedet som en arena for å bo, og knytter seg til kvaliteter som hus og hjem, fritid, tilgang til offentlig service, opplevelse av trygghet og idylliske omgivelser. “Mennesket er i denne diskursen innlemmet i samfunnet som et individ med fokus på kjernefamiliens behov, og med rettigheter ovenfor velferdsstaten som brukere” (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 103). I denne diskursen er ikke lokale arbeidsplasser viktig eller et sentralt eksistensielt formål i lokal verdiskapning, så lenge det er muligheter for inntektsgivende arbeid gjennom pendling. Det som står sterkere er rekreasjon og eventuell sosial omgang, samt lokalt tjenestetilbud. I bostedsdiskursen er altså stedet i seg selv primært meningsfullt som bosted, og ideen om den rurale idyll står sterkt her (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 103, 104).

I autonomidiskursen ser man stedet som en autonom geografisk konstruksjon. Det vil med andre ord si at ideen om selvstyre og selvberende lokale samfunnsformer står sterkt i denne diskursen. Dette på tross av kommunesammenslåinger og den sektoriserede velferdsstatens rolle. Før kommunesammenslåingene på 1960-tallet fungerte disse kommunene som selvstyrte enheter, selvdrevne og selvberende lokale samfunnsformer. Diskursen har likevel overlevd på tross av press fra et regionalt styringssystem. De studerte bygdene i autonomidiskursen forstås som delvis autonome kulturelle og økonomiske enheter. Dugnadsånden står sterkt, og det blir løftet fram hvordan bygda, uavhengig av ikke-lokale aktører, tar felles ansvar for vedlikehold og opprustning av fellesarealer. Både samhold og samarbeid står sterkt, samtidig som kunnskap om hvordan økonomiske aktiviteter og levemåten på stedet henger sammen (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 104, 105). Videre fant forskerne at “stedsidentitet blir også viktig ved at en felles identitet vedlikeholdes og opptar befolkningen gjennom stadige påpekninger av hva det er som kjennetegner stedet” (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 106).

Bostedsdiskursen og autonomidiskursen, og forskjellene mellom dem kan struktureres som agonismer, altså potensielle konfliktområder. Dette vil ikke si at konfliktområdene er uforsonlige i lokalsamfunnet, men som grunnlag for å produsere lokal utviklingspolitikk. Agonismer kan ansees som uenighet om hvordan ting skal fortolkes og forstås, og hva som er den beste utviklingen for lokalsamfunnet. De to diskursene former grunnlaget for ulik forståelse og forestilling av hva som gjør lokalsamfunnene attraktive. Videre peker forskerne på fem former for agonismer som er viktige for å forstå hvorfor og hvordan attraktiviteten til de fire lokalsamfunnene på Agder blir forskjellig. Den første handler om en

omverdenforståelse, hvor lokalsamfunnene er uavhengige geografiske enheter i konkurranse med andre steder i autonomidiskursen. Bostedsdiskursen ser imidlertid ikke omverden med konkurrerende øyne, men ser lokalsamfunnene som et av flere steder, som en del av og i samme region. Den andre agonismen handler om at diskursene har ulik forståelse av stedet i en rural-urban dikotomi. Her ser autonomidiskursen stedet som et enhetlig lokalsamfunn med en egen stedsidentitet. Bostedsdiskursen på den andre siden, ser stedet som en arena der individer og familier ønsker å leve og bo for å sikre sosiale relasjoner, tilfredsstillende kulturelle og fysiske behov og sikre familiens velstand og sikkerhet (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 106, 107, 108).

Det tredje potensielle konfliktområdet er at diskursene har ulike strategier når det kommer til inntektsarbeid og verdiskaping. Her baserer bostedsdiskursen seg i større grad på å pendle til nærliggende byer og tettsteder for å arbeide. Autonomidiskursen er det lokalt arbeidsmarked med lokal produksjon og verdiskaping på selve stedet som gjør seg gjeldende (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 109). Diskursene har også ulike syn på hva det rurale er, som blir den fjerde agonismen. I bostedsdiskursen er det rurale noe idyllisk, praktisk og bekvemt. Autonomidiskursen har på den andre siden ikke dette idylliserende og romantiske blikket på det rurale, og diskursen ser heller ikke det rurale som noe umoderne. Her knyttes i stedet natur og rural kultur til fundamentale verdier i tilværelsen, og er en måte å leve på. En kan for eksempel trekke linjer til bønder som lever av jorda. Den femte og siste agonismen handler om lokalsamfunnsutvikling og på hvilken måte stedattraktivitet blir en aktiv del av planleggingen. I autonomidiskursen knytter en stedets attraktivitet til kommodifisering og produktivitet gjennom industriområder, arbeidsmarkeder eller opplevelsesprodukter for turister. I bostedsdiskursen er fokuset et ganske annet, her med vekt på konsum av et attraktivt landskap og landlege omgivelser for innbyggerne på stedet. Her handler stedsattraktivitet om estetikk, livskvalitet og velferd til hver enkelt og deres familier. Hovedforskjellen her blir dermed en forståelse av det rurale som noe visuelt estetisk og idyllisk på den siden og produktivitet på den andre (Lysgård & Cruickshank, 2016, s.109, 110).

De to diskursene lever side om side i de rurale lokalsamfunnene, hvor også begge danner utgangspunkt for lokalbefolkningens ulike identitetsprosjekter og forståelse av hva som gjør stedet attraktivt. Diskursene og agonismene er ikke ment som problemer som må løses, ifølge forskerne, men de kan være bidrag i utviklingsprosesser og lokalsamfunnsplanlegging. Dette er viktige bidrag å ta høyde for, da de kan bidra til gode, inkluderende prosesser hvor

ingenting tas for gitt og alle kort er lagt på bordet (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 111, 112).

De avslutter så med spørsmålet: “Ønsker vi å utvikle lokalsamfunnet som et bosted i tråd med bostedsdiskursens forståelse av det attraktive lokalsamfunnet, eller er det realistisk og ønskelig å skape det attraktive autonome stedet?” (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 112).

Disse spørsmålene er relevante å stille når lokalsamfunn skal gjennom kommunesammenslåingsprosesser som gir ny kommunestruktur. Som vi har sett i dette avsnittet, opplevde flere lokalsamfunn en del endringer etter den nasjonale kommunereformen på 1960-tallet. Nedenfor skal vi se nærmere på betydningen av stedsidentitet og -tilhørighet når det kommer til kommunegrenser.

3.2. Tidligere forskning: Kommunegrenser og stedsidentitet

I Frisvoll (2016) *Når døde grenser våkner – kommunen som lokalsamfunn i asynkron regionalisering*, viser han til en rapport fra norsk senter for bygdeforskning (Frisvoll & Almås, 2004), som undersøker betydningen av geografisk orientert identitet og tilhørighet i tre kommunesammenslåingsforsøk. Han hevder dessuten at det finnes svært lite forskning på kommunens territorielle dimensjon fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv, men at Frisvoll og Almås (2004) er unntaket (Frisvoll, 2016, s. 238). Jeg vil derfor ta utgangspunkt i både Frisvolls kapittel og nevnte rapport fra Senter for bygdeforskning for å finne det teoretiske grunnlaget og for å forstå hvordan identitet og tilhørighet hører sammen med kommunegrenser, og betydningen av disse.

Frisvoll (2016) bruker Nesset kommune som eksempel for å illustrere betydningen av en kommunes territorielle dimensjon: grenser, geografisk orientert identitet og tilhørighet. Som vi skal se av Frisvoll og Almås' rapport, blir disse dimensjonene ofte oppfattet som irrasjonelle holdninger, basert på følelser og nostalgi av den politiske og administrative eliten (Frisvoll & Almås, 2004, Frisvoll & Rye, 2009, i Frisvoll, 2016, s. 236).

En kommune er (...) mer enn en organisasjon innenfor en forvaltningsstruktur. Kommunen er organisering av fellesskap med geografisk forankring: Kommunen har grenser, den har symbol som identifiserer og den geografiske inndelingen anerkjennes både av de som bor i kommunen og de som ikke bor der. Dette er kommunens *territorielle dimensjon*. (Frisvoll, 2016, s. 238)

Dette territorielle fellesskapet kan re-eskaleres i en sammenslåingsprosess, enten ved at de blir større ved regionalisering eller mindre gjennom kommuneinndelinger (Frisvoll, 2016, s. 238). Vi vet lite om hvordan kommunale fellesskap bygges og om hva som fremmer eller hemmer utviklingen i slike fellesskap. Frisvoll lanserer dermed tre sentrale begrep "for å forstå re-eskalering av kommunen som territorielle fellesskap: grenser, institusjonalisering og de-institusjonalisering" (Frisvoll, 2016, s. 239). Grenser står sentralt i den romlige siden ved territorium, da grenser skiller et territorium fra andre. Samtidig argumenterer han for at dagens kommunegrenser er blitt porøse, med bakgrunn i interkommunale samarbeid som for eksempel tjenestesamarbeid. Likevel tjener grensene en form for innramming gjennom blant annet barnehage og skolekrets, som setter territorielle barrierer i folks hverdagsliv. I tillegg gir grensene en identitetsmessig geografisk innramming, som for eksempel Norge/nordmann, Forsand/forsandbu, Sandnes/sandnesgauk. Dette har også sammenheng med det vi skal se at Frisvoll og Almås kaller for *identifikasjonsfyrtårn* (Frisvoll, 2016, s. 238, Frisvoll & Almås, 2004, s. 7).

"Institusjonalisering refererer til selve prosessen med å danne eller endre en territoriell form, som en kommune" (Frisvoll, 2016, s. 240). Frisvoll (2016) bruker Paasi (1986) sitt begrep *institusjonalisering* på prosessdimensjonen for å vise til at en kommune blir til gjennom et samspill mellom symbol, grenser og formelle og uformelle institusjoner.

Et territorium kan nemlig forstås som en prosess, da territorium er en utstrekning i tid i tillegg til å ha en romlig utstrekning (Frisvoll, 2016, s. 240). I disse prosessene kan en si at kommunen både etableres som en ny organisasjon, samtidig som den kollektive bevisstheten endres slik at befolkningen oppfatter kommunen som en geografisk enhet. Det vil si at også følelsen av å høre sammen skal institusjonaliseres, og føre til en *regional identitet* (Paasi, 1991, 1986, i Frisvoll, 2016, s. 240). Dette begrepet viser til sosiale og diskursive konstruksjoner, og produseres og avvikles gjennom institusjonalisering og de-institusjonalisering (Zimmenbauer & Paasi, 2013, i Frisvoll, 2016, s. 241).

De-institusjonalisering innebærer de prosessene hvor en geografisk enhet fjernes (Zimmermann mfl., 2012, i Frisvoll, 2016, s. 240). I denne prosessen forsvinner kommunen i det kommunale systemet og etter hvert i folks geografiske bevissthet (Paasi, 1991, Zimmerbauer mfl., 2012, i Frisvoll, 2016, s. 240). Likevel trenger ikke alle elementene i en “komplett” geografisk enhet å forsvinne ved de-institusjonalisering: “Den gamle kommunen kan for eksempel leve videre som geografisk symbol, som sosialt delte forestillinger om en “naturlig geografisk enhet” eller som en følelsesmessig tilknytning. Den lever videre som en “regional identitet”” (Berg, 2016, s. 240, 241). Motstand innenfor eller aktivisme utenfor de politiske kanalene kan også trigges i disse prosessene, og denne motstanden står også sentralt i institusjonalisering og de-institusjonalisering (Zimmerbauer & Paasi, 2013, Zimmerbauer mfl., 2012, Frisvoll & Almås 2004, Frisvoll & Rye, 2009, i Frisvoll, 2016, s. 141).

Administrativt avviklede grenser kan fortsette å være reelle skiller flere tiår etter at de “forsvinner”. I tillegg kan grensene fortsette å bære politisk kraft i nye kommunale fellesskap. Dette på grunn av asynkron regionalisering. Begrepet viser til at ulike deler av den territorielle re-eskaleringen skjer i ulik hastighet, både generelt og i ulike lag av befolkningen. Frisvoll viser her til Zimmerbauer mfl. (2012) som studerte aktivisme og motstand mot kommunesammenslåing i Finland. I dette studiet fant Zimmerbauer mfl. at grenser primært er lagvise og kontekstuelle sosiale konstruksjoner, og skiller så mellom fire slike lag: politisk-administrative lag, kulturelle lag, sosiale lag og identitetslag. De tre sistnevnte lagene har med folks samhandling og forestillinger å gjøre. Det skapes og vedlikeholdes oppfatninger av hvem som inngår i fellesskapet, og hvem “de andre” er, gjennom samhandling over tid. Forskjellen i hastighet i de ulike lagene bidrar til friksjon og spenning i institusjonaliseringen og de-institusjonaliseringen, og kan føre til aktivisme og motstand. På den andre siden kan denne spenningen også føre til en kampanje for den nye geografiske enheten (Frisvoll, 2016, s. 252). “Begrepet *asynkron regionalisering* setter søkelyset på det som gjør at den gamle kommunale enhetens avtrykk henger igjen i området som har blitt til en ny kommune” (Frisvoll, 2016, s. 253).

Videre ser Frisvoll på de amerikanske sosiologene Lamont og Molnár (2002) sine kategorier av grenser for å forstå hvorfor den lokale forståelsen av fellesskapets interesser og orientering lettere vender seg mot den gamle kommunen fremfor den nye. Sosiologene definerer grenser i

tre kategorier; *naturlige grenser*, *sosiale grenser* og *symbolske grenser*. Alle tre er avgjørende kategorier for asynkron regionalisering. Førstnevnte handler om topografiske skiller som fjell og fjorder. Sosiale grenser refererer til sosial ulikhet, ulik distribusjon av ressurser og sosiale muligheter. Det er dog sistnevnte kategori, symbolske grenser, som Frisvoll fokuserer mest på i denne sammenheng (Frisvoll, 2016, s. 254). “Kategorien refererer til begrepsmessige atskillelser som sosiale aktører lager for å kategorisere objekt, folk, praksiser og tid og rom. De symbolske grensene er verktøy som individ og grupper kjemper om og blir enige om at definerer virkelighet” (Lamont & Monár, 2002, s. 168, i Frisvoll, 2016, s. 254). Ifølge sosiologene handler symbolske grenser om essensielle medium som ressurser monopoliseres gjennom - altså skiller de mellom hvem sine ressurser det er, og hvem som har noe de skulle sagt i distribusjonen av disse ressursene (Frisvoll, 2016, s. 254). Frisvoll (2016) viser til kraftpengene i kommunen han har brukt som case (Neset), hvor spørsmål rundt fellesskap og eierskap til eller hevd på fellesskapets ressurser har stått sentralt i kommunens institusjonaliserings- og de-institusjonaliseringsprosesser. Opplevelsen av at kraftpengene er “vår” setter rammer for legitim og illegitim ressursbruk.

Avslutningsvis stiller Frisvoll spørsmål til den nye kommunereformen av 2016; “Hvordan kan man redusere risikoen for at de de-institusjonaliserte kommunenes avtrykk henger igjen og deler den nye kommunen opp i flere kommunale fellesskap som står mot hverandre? Eller er det ikke så farlig?” (Frisvoll, 2016, s. 255). Han deler svaret til dette spørsmålet inn i tre kontekstavhengige svar. De tre kontekstene er 1) bykommuner som allerede er i ferd med å vokse sammen, enten funksjonelt eller som bystruktur, 2) bykommuner sammen med en eller flere landkommuner, og 3) likeverdige kommuner. I denne oppgaven er det Frisvolls svar på kontekst nummer 2 som er relevant; “bykommuner som slås sammen med en eller flere landkommuner som ligger så langt unna bysentrum at bygdene aldri vil kunne komme til å vokse sammen med byen” (Frisvoll, 2016, s. 255). Han argumenterer her med at det å låse fellesskapets ressurser til et kommuneutvalg (underkommunal organisering) i den gamle kommunen kan fungere som en garantist for lokalt initiativ og lokal innflytelse over deres egne lokalsamfunn sin utvikling. Videre problematiserer han at det i disse tilfellene vil være vanskelig å dyrke frem en dyp fellesskapsfølelse, da den nye kommunens lokalsamfunn vil være for ulike, med byen på den ene siden og bygda(ene) på den andre; “Et slikt sammenslåingsscenario vil raskt kunne få en sentrum-periferi-dimensjon, og den demokratiske kjøttvekta vil gjøre sentrums interesser dominerende” (Frisvoll, 2016, s. 255). En slik intern kamp, mellom sentrum og periferi, kan likevel reduseres ved at en får et sterkt

avtrykk av de gamle kommunene, som institusjonaliseres og gjøres politisk levende gjennom underkommunal organisering (Frisvoll, 2016, s. 255). Dette kan samtidig bidra til en synkronisert regionalisering, fremfor den tidligere nevnte asynkrone regionaliseringen som kan føre til friksjon og motstand (Frisvoll, 2016).

I Frisvoll og Almås' (2004) rapport mener de å avdekke kunnskapshull om hvorfor det ofte blir så sterke negative reaksjoner blant folk flest bare med tanken på sammenslåing. De fant her at representantene fra de politiske elitene, som ordførere og rådmenn, argumenterte for sammenslåing ut fra en rasjonell eller fornuftsbasert tenking. Dette blant annet med en forventning om å effektivisere kommuneadministrasjonene og å få mer penger til kommunale tjenester. På den andre siden, var ikke folk flest like opptatt av dette, men heller av at tjenestene på hjemstedet skulle leve videre etter sammenslåingen. Redselen for å miste tjenestetilbudet stakk dypere enn at de ikke ønsket å kjøre to mil lengre for å oppsøke de kommunale tjenestene (Frisvoll & Almås, 2004, s 2).

Frisvoll og Almås (2004) peker på det de betrakter som "identitetens tre i-er" - identifikasjon, interaksjon og institusjonalisering. Denne tredelingen av identitet gjør de for å komme nærmere en forståelse av identitetens og tilhørighetens betydning i kommunesammenslåingsprosesser, og for analytiske formål (Frisvoll & Almås, 2004, s. 6, 9).

Identifikasjon viser til skillet mellom "oss" og "de andre", og viser samtidig til elementer som følelsen av tilhørighet og samhørighet er knyttet til. Eksempler på elementer som bidrar til en følelse av enhet, tilhørighet og samhørighet («sense of place»), kan være symboler, en bygning eller landskapet i hjembygda (Frisvoll & Almås, 2004, s. 7). "Identifikasjon skapes gjennom prosesser og gir en følelse av enhet eller samhørighet med noen eller noe, og interaksjon er én av to kjernefaktorer i prosessene hvor tilhørighet dannes. Tid er den andre" (Frisvoll & Almås, 2004, s. 7).

Identifikasjonsbegrepet forteller oss at følelsen av å høre sammen - å være i samme båt - kan skapes. "Problemet" er at en ny interkommunal samhørighetsfølelse - en følelse av å være i samme båt som innbyggerne i kommunene som er aktuelle for sammenslåing - må konkurrere med allerede eksisterende identitetsmessige forestillinger (som for eksempel innbyggenes tilhørighet til den allerede kommunen, eget bosted etc.) Vi kaller denne interkommunale samhørighetsfølelsen for *interkommunal identitet*. (Frisvoll & Almås, 2004, s. 10)

Interaksjon står her for samhandling mellom mennesker, som krever at de må reise, altså mobilitet. Vi har større evne og vilje til mobilitet i dag enn før - vi reiser lengre og oftere for å jobbe (pendling), handle og oppsøke tjenester. Det tar også kortere tid i dag enn før (Frisvoll & Almås, 2004, s. 6). Videre undersøker forskerne tre ulike former for interaksjon mellom kommunene; pendling (arbeid, skole eller handel), samarbeid (både interkommunalt og sivilt, som lag- og foreningssamarbeid), og samkvem (Frisvoll & Almås, 2004, s. 23).

Institusjonalisering handler om prosessene som får kommunen til å fremstå som en naturlig geografisk enhet. Kommunens grenser tas da for gitt av både innbyggerne som bor i kommunen og innbyggere i andre kommuner. Her viser også Frisvoll og Almås til den finske geografen Paasi (1986, 1996 og 2002), som deler institusjonaliseringen inn i fire stadier: 1) *dannelsen av den territorielle formen*, 2) *formuleringen av regionen (kommunen) i form av begrep og/eller symboler*, 3) *etableringen av institusjoner og 4) etableringen av en bevissthet i samfunnet knyttet mot den nye regionen (kommunen)*, både innenfor og utenfor kommunen (Frisvoll & Almås, 2004, s. 8, 9). Det første stadiet definerer grensene som binder visse sosiale praksiser innenfor et område. Altså handler det om lokalisering av sosial praksis gjennom grensedragningen mellom “vårt” og “de andres” geografiske område. Det andre stadiet henger sammen med, som vi så tidligere, identifikasjonsfyrårn. Eksempel her kan være kommunevåpen. Det tredje stadiet refererer til den formelle etableringen av institusjoner i den nye kommunen, som kommunestyre, media, skolesystem og helse- og omsorgssystem. Det fjerde stadiet handler om å etablere og akseptere den nye kommunen som en arealenhet med en egenart som har en rolle i et større nasjonalt og internasjonalt system av regionale formasjoner (Frisvoll & Almås, 2004, s. 9).

Gjennom denne rapporten fant forskerne at bakgrunnene for ønsket om å slå seg sammen var ulike i de tre prosessene som ble studert. Prosessene fikk også ulike resultat. Felles identitet var viktig i en av prosessene. Her var også frykten for å miste den identitetsmessige tilknytningen til landbruket en viktig faktor for sammenslåingen, samt frykten for å bli lagt under en by. I en annen sammenslåingsprosess var friksjonen større. Her handlet det også om identitet, men motsatt fra første prosess. I denne prosessen var en frustrasjon over problemer ved det interkommunale samarbeidet, som skyldtes at innbyggerne i kommunene ikke opplevde å være i “samme båt” identitetsmessig. De fant også at den politiske og administrative eliten var de største pådriverne for sammenslåingsprosessene, til en viss

grad sammen den yngre delen av innbyggerne. De eldste innbyggerne var ofte de sterkeste motstanderne. Den nevnte eliten så ofte på sammenslåingene som “den rasjonelle løsningen” på grunn av administrativ og tjenestemessig effektivisering, samt at de kjente på det politiske presset ovenfra, og det politiske ønske gjennom kommunereformen, som igjen ga et økonomisk press på kommuneøkonomien. De anså innbyggernes innvendinger som følelsesstyrte, og at de ikke så de “rasjonelle argumentene” (Frisvoll & Almås, 2004, s. 50).

Forskerne fant likevel at innbyggerne sine følelser både var reelle og rasjonelle: “Vi vet hva vi har, ikke hva vi får” (Frisvoll & Almås, 2004, s. 51). Etter årtier med sentralisering kan kommunens tjenesteapparat og økonomiske muskler, uavhengig av styrke, være det eneste befolkningen føler de har igjen, og som er deres eget. Sammenslåinger vekker også sterke følelser da det rører ved innbyggernes identifiseringsgrunnlag. Følelsene bygger dessuten på reelle livsforhold, da innbyggernes tilhørighet utfordres og endres når det blir gjort politiske vedtak som endrer folks liv. Samtidig fant forskerne at innbyggerne fryktet å miste en del av seg selv i en slik prosess. Som nevnt ble begrepet interkommunal identitet viktig for å oppnå vellykkede sammenslåingsprosesser. Om ikke kommunene som skulle slås sammen delte en interkommunal identitet, var de ikke modne for en slik prosess (Frisvoll & Almås, 2004, s. 51). De fant likevel at en slik identitet kunne bygges opp om kommunene hadde noe felles, og følte at “de var i samme båt” (Frisvoll & Almås, 2004, s. 52).

Distriktskommisjonen viser til at sammenslåing ikke nødvendigvis er et hensiktsmessig verktøy for å bygge robuste kommuner, da noen distriktskommuner har stor areal- og bosetningsspredning. Forskerne konkluderer dermed med å støtte en “fredning” av de små distriktskommunene, så lenge disse kommunene ikke selv tar initiativ til sammenslåing (Frisvoll & Almås, 2004, s. 51, 52).

4. Metode

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i kvalitativ forskningsmetode med intervju og dokumentanalyse for innsamling av data. Metoden er valgt ut fra ønsket om å undersøke prosessen bak kommunesammenslåingen og hvordan dette til nå har påvirket enkeltmennesker og grupper som en del av lokalbefolkningen i Forsand. Først skal jeg begrunne valg av metode ytterligere, for så å gå nærmere inn på metodene og teknikkene jeg har brukt. Deretter skal jeg redegjøre for valg av respondenter og utvalgskriterier, og gjennomføringen av disse, samt transkriberings- og kodingsprosessen. Jeg fortsetter med å si noe om kvaliteten på forskningen og dens gyldighet og pålitelighet. Avslutningsvis skal jeg drøfte min egen rolle som forsker, og forskningsetiske vurderinger jeg har gjort.

4.1. Valg av metode

Da jeg startet denne undersøkelsen, var jeg klar over at det allerede hadde blitt gjort en innbyggerundersøkelse i 2016 om fremtidig kommunestruktur, og en veiledende folkeavstemming i 2019 i Forsand (Jøssang, 2019a). Jeg stod da mellom valget å gjennomføre en ny kvantitativ undersøkelse, som kunne sagt noe om hva innbyggerne i Forsand mente nå ett år senere. Dette kunne gitt meg en oversikt og forklaring respondentenes meninger, men det hadde hindret meg i å forklare mekanismene bak meningene deres (Tjora, 2017, s. 28, 29). I og med at jeg ville undersøke påvirkningene på lokalsamfunnet på individnivå, valgte jeg kvalitativ metode med dybdeintervju. En annen grunn er at denne sammenslåingen har vært og fremdeles er nokså anspent, sett ut fra jevnlig skriv i lokalaviser. Dermed vurderte jeg heller å få tak i de underliggende prosessene og gå etter «where the action is», og velge kvalitativ metode med dokumentanalyse (Irwin, 2009, i Tjora, 2017). Den kvalitative metoden søker innsikt og forståelse, noe en i større grad oppnår i en intervjusituasjon enn i en kvantitativ undersøkelse (Tjora, 2017, s. 28, 29). Jeg valgte å bruke fem informanter i min undersøkelse. Dette fordi jeg så det hensiktsmessig å ha få intervjuer med dybde i et forsøk på å utforske deres innerste tanker og følelser kring dette temaet. På denne måten kunne jeg gå inn i forskningen med genuin nysgjerrighet, og få ta del i informantenes opplevelser, liv og meninger (Tjora, 2017, s. 29).

4.1.1. Stegvis-deduktiv induktiv metode

I denne prosessen, har jeg tatt utgangspunkt i SDI-modellen (Tjora, 2017). Denne stegvis-deduktiv induktive metoden handler om at man først jobber fra empiriske data til teori (induktiv), for så å sjekke materialet fra det teoretiske til det empiriske (deduktiv) (Tjora, 2017). Modellen skaper et godt utgangspunkt for systematikk og fremdrift i undersøkelsen. Jeg laget først forskningsspørsmål og intervjuguide ut ifra det temaet jeg ønsket å undersøke. Jeg hadde også lest Frisvoll og Almås' (2004), samt Frisvoll (2016), slik at jeg kunne sammenligne min intervjuguide mot tidligere forskning. Deretter gjennomførte jeg alle de fem intervjuene i løpet av en måneds tid, parallelt med og etterfulgt av transkriberingen. Deretter jobbet jeg induktivt med kodingen, og forsøkte å være bevisst på at analysen var empiristyrst snarere enn teoristyrst. Hvordan jeg jobbet med SDI-metoden kommer jeg også innom i de påfølgende avsnittene.

4.1.2. Semistrukturert dybdeintervju

Mine informanter ble bedt om å sette av en times tid til intervjuet, og fikk selv velge tid og sted. Dette muliggjorde målet med et dybdeintervju – å skape en avslappet stemning med en relativt fri samtale og en romslig tidsramme (Tjora, 2017, s. 113). Med grunnlag i problemstillingen til denne undersøkelsen, hadde jeg laget en intervjuguide. Denne ble utformet med mål om å stille åpne spørsmål, slik at informantene fikk mulighet til å fortelle og forklare sine opplevelser. Jeg brukte struktur for dybdeintervju slik Tjora (2017) forklarer det – først oppvarmingsspørsmål, med enkle, konkrete spørsmål. Videre stilte jeg refleksjonsspørsmål hvor informantene fikk mulighet til å gå i dybden på forskningstemaet. For eksempel «Kan du fortelle om kommunesammenslåingen fra ditt ståsted?». Hos noen av informantene var oppfølgingsspørsmål overflødige, da de ikke trengte mer enn det første refleksjonsspørsmålet for så å snakke seg gjennom intervjuguiden for egen maskin (Tjora, 2017, s. 146). Der hvor intervjuene varte opp imot to timer, var slike typer intervjuer. Det ble en del digresjoner i flere av intervjuene, noe som førte til at informantene kom inn på temaer og momenter som jeg ikke hadde tenkt så nøye gjennom på forhånd. Informantene hadde mange tanker og mye kunnskap om temaet, og dermed kunne jeg stort sett bare sitte og lytte. Om det var steder jeg ikke helt fikk med meg hva informanten sa, eller informanten sa noe jeg ikke helt forsto, ba jeg hen om å forklare. Hos enkelte informanter var det større behov for oppfølgingsspørsmål, og intervjuguiden ble fulgt mer «slavisk».

Jeg opplevde at alle informantene åpnet seg velvillig for meg, og fortalte deres opplevelse av prosessen. Tidsbruken var opp til informantene - hvor god tid de hadde, og hvor mye de hadde på hjertet.

4.1.3 Dokumentanalyse

Da jeg skulle i gang med denne undersøkelsen, kunne jeg ikke se bort i fra alle de avisartikler som har blitt produsert kring dette temaet de siste årene, og valgte dermed også å gjøre en dokumentanalyse. Dokumentanalysen belyser ulike lokalaviser, prinsippdokumentet mellom Forsand og Sandnes, samt andre skriv fra regjeringen, blant annet en Stortingsproposisjon. Aviser og kommunens nettsider er å regne som casespesifikke dokumenter, de politiske dokumentene kalles generelle dokumenter, mens forskningsrapporten går under betegnelsen forskningsdokumenter (Tjora, 2017, s. 183). Prinsippdokumentet (2016) gir et tidsbilde som sier noe om intensjonen med Nye Sandnes, mens intervjuene får frem personlige opplevelser og refleksjoner rundt denne intensjonen (Tjora, 2017, s. 190). Da jeg skulle i gang med innsamling av nyhetssaker, viste det seg at det ble vanskelig å kun bruke de mest nærliggende lokalavisene. Saken har blitt mye omtalt, både i *Strandbuen*, *Sandnesposten*, *Stavanger Aftenblad*, *Dagens Næringsliv*, *NRK*, *Rogalands Avis m.fl.*, og dermed plukket jeg ut de jeg vurderte som mest relevante saker fra hver av disse. *Strandbuen* og *Sandnesposten* tilhører samme selskap, og kan dermed låne hverandres saker, til tross for at de også er konkurrenter ifølge en ansatt i Strandbuen (Karlsen, 2021). Etter flere forsøk på å få en oversikt over avissaker, fant jeg at det nærmest var en utømmelig kilde. Jeg ringte derfor Strandbuen for å høre om de hadde en oversikt over antall saker de hadde produsert om dette temaet, slik at jeg i det minste fikk et bilde på det fra den lokalavisen som har Forsand som sitt dekningsområde. Det hadde de ikke, og jeg var dermed like langt. Jeg valgte da en strategi om å velge ut det jeg fant mest relevant inn mot min oppgave, uavhengig av hvilken avis det kom fra. Jeg ønsket uansett å variere det litt, slik at jeg ikke begrenset meg til kun en avis.

4.2. Utvalg og kriterier

Da jeg skulle i gang med rekruttering av informanter, ønsket jeg å velge mennesker som kunne uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet. For å kunne si at empirien jeg fremskaffet gjennom informantene var reflektert nok, valgte jeg informanter ut fra et strategisk utvalg. I en slik studie som dette, hvor det er steile fronter og sterke meninger på begge sider, var det viktig for meg å søke etter å dekke alle sidene av saken. Å dekke alle sidene er nok tilnærmet umulig i en begrenset oppgave som dette, men det var i alle fall noe jeg var bevisst på og tilstrebet. Jeg har studert en omstillingsprosess for et lokalsamfunn, og ville intervjuere personer som har vist særlig engasjement ved uttalelser i mediene (Tjora, 2017, s. 130). Samtidig skulle jeg undersøke erfaringer i et nærmiljø, og kunne for så vidt valgt hvem som helst med det ene kriteriet at de bor på Forsand (Tjora, 2017, s. 131). Dette var et dilemma jeg konstant sto i – får jeg vist frem nok diversitet og menneskers erfaringer med de utvalgs-kriteriene jeg har? Burde jeg ha gjort en survey i tillegg til intervjuene, for å støtte opp funnene med kvantitativt materiale? Kriteriene jeg brukte var som nevnt personer som har vist særlig engasjement ved uttalelser i mediene. Jeg valgte da to som stilte seg negativ til sammenslåing med Sandnes, to som stilte seg positive og en som hadde endret mening. I et av disse intervjuene oppsto noe uforutsett – den ene jeg på forhånd hadde et inntrykk av at var positiv til sammenslåing, var egentlig ikke så positiv som det inntrykket jeg hadde på forhånd. Jeg sto da i en situasjon hvor tre av mine informanter på den ene siden var negative til sammenslåingen med Sandnes, kun en positiv og en som hadde endret mening fra å ville være sammen med Sandnes til å heller være sammen med Strand. Jeg ble da usikker på om min empiri ville gi et reflektert nok bilde av situasjonen. Hvordan informantene stiller seg til den nye kommunen de er en del av, har helt klart innvirkning på hvordan de betrakter prosessen og påvirkningen det har på deres hverdagsliv. Likevel vurderte jeg det som at de informantene jeg hadde valgt, var tilstrekkelig reflekterte og engasjerte for denne undersøkelsen. Informanten som var positiv til prosessen fikk da stå som en representant for denne siden av saken. To informanter var tidligere politikere, og tre av dem var ikke politisk involvert. De to som hadde vært politikere og dermed vært tett på denne prosessen, kunne gi et mer detaljert bilde av de politiske føringene. Samtidig kunne de også si noe om stedsidentitet og tilhørighet, da de jo er en del av lokalsamfunnet. Jeg gjorde det klart for dem at jeg intervjuet dem på grunnlag av å være privatperson i og med at de ikke lenger er politisk engasjert, samtidig som at de tidligere har vært tett på prosessen, og kunne gi meg innsikt i det. Jeg ønsket også å et mangfold av kjønn og alder. Ut ifra engasjement, som var mitt øverste

kriteria, var dette en utfordring. Jeg fant en kvinne i en annen alderskategori en de resterende fire mennene. Hun blir da en representant for et noe større mangfold. I og med at Sara og Sindre er de som skaper størst mangfold i funnene, har jeg valgt å prioritere disse høyt i presentasjon av empiriske funn – da spesielt Sara.

4.3. Gjennomføring av intervjuer

Da intervjuguiden var klar, samt valg av informanter, startet jeg med å ringe til de jeg ønsket å intervju. Jeg valgte å ringe for å allerede da starte en dialog med informantene. På denne måten fikk jeg forklart hvem jeg er, tematikken i oppgaven og hvorfor jeg ringte akkurat «deg». Jeg spurte om de var interessert i dette, og om jeg i så fall kunne sende de informasjonsskriv med samtykkeerklæring. De fem som endte med å bli mine informanter, var også de første jeg ringte. Alle møtte meg på en positiv måte og ønsket å være med. Jeg opplevde likevel å få avslag på én forespørsel. Avslaget ble begrunnet med at det var for tidlig da det fremdeles var «åpne sår» i denne saken. Da denne avsto, fant jeg ut at jeg måtte avgrense det til de fem jeg allerede hadde.

Dette året har også vært preget av koronapandemien. Heldigvis bor vi i et område som ikke har vært av de sterkest rammede. Dermed opplevde jeg ikke stor skepsis fra informantene i forhold til å møte meg. De inviterte meg hjem over en kopp kaffe. Jeg tok forhåndsregler som å sprite hendene før jeg gikk inn til dem, håndhilste selvsagt ikke, og vi holdt hele tiden minst en meter avstand. Intervjuene ble dermed utført etter gjeldende restriksjoner.

Under intervjuene brukte jeg lydopptak gjennom Nettskjema ved Universitetet i Oslo (UiO), og lastet ned den tilhørende appen til min mobiltelefon. Jeg hadde informert om bruk av lydopptak i informasjonsskrivet de fikk på forhånd. Her måtte de også krysse av for at de godkjente bruk av lydopptak før de skrev under på samtykkeerklæringen. Når vi møttes til intervju, forklarte jeg at lydopptaket var utilgjengelig fra min mobil, og at lydfilene skulle bli håndtert på en forsvarlig måte og i tråd med NSDs retningslinjer for håndtering av slike filer. Jeg la mobilen på bordet mellom informanten og meg. Gjennom intervjuet var jeg bevisst på å ikke se på mobilen, slik at informanten ikke ble stresset av den, og forhåpentligvis glemte litt at den var der.

Selve intervjusituasjonene var preget av en avslappet stemning og følte mest som en samtale over en kaffekopp. Dette gjaldt for alle intervjuene. Noen intervjuer ble avbrutt av barn som ikke ville sove, eller en telefon som ringte. I disse tilfellene stoppet jeg båndopptaket, og startet det på nytt når informant(e) var klar igjen. Disse elementene kan ha preget intervjusituasjonen i den forstand at dialogen mellom meg og informant har blitt avbrutt, og at informant har blitt distraheret. Utover dette anser jeg disse elementene til å ha liten betydning for resultatet.

4.4. Transkribering og kodingsprosessen

Når metoden som blir brukt er dybdeintervju, er det anbefalt å bruke lydopptaker og fullstendig transkribering av materialet i etterkant (Tjora, 2017, s. 173). Da jeg skulle til med transkribering av lydopptakene, ønsket jeg å transkribere så detaljert og fullstendig som mulig. Dette fordi det på forhånd var vanskelig å si hva og hvor mye av materialet som var relevant. Jeg ønsket å transkribere alt, for så å la kodingsprosessen være avgjørende for relevant empiri. Om informanten leter etter ord, eller gjentar ord flere ganger kan dette ha betydning for analysen. Jeg valgte derfor å ha med alle pauser, markert med ... og alle gjentakelser, latter og annet. I de empiriske funn står ... for pause, og (...) vil si at jeg har tatt ut materiale i det informanten sier. I tilfellene dette er gjort, har det gjerne vært en digresjon, og så har informanten rundet tilbake til det hen egentlig snakket om etter (...). Andre tilfeller hvor dette er brukt, er om setninger har blitt formulert flere ganger, men på litt ulik måte. Da har det virket overflødig å ha med alt.

I arbeidet med transkriberingen brukte jeg dataverktøyet f4transkript fra «audiotranskripsjon». Jeg fant dette verktøyet gjennom en anbefaling fra UiO. Dette gjorde transkriberingen noe mer lettvent enn å trykke pause/stopp i et eksternt vindu/nettleter ved siden av et word-dokument. I f4transkript fikk jeg mulighet til å bruke hurtigtaster i programmet mens jeg skrev, noe som effektiviserte arbeidet en god del.

I kodingsprosessen brukte jeg dataprogrammet f4analyse. Her kunne jeg laste inn transkripsjonene fra f4transkript. Deretter kunne jeg gå systematisk gjennom intervjuene. Jeg markerte tekstutdrag med koder jeg laget induktivt fra empirien (Tjora, 2017, s. 227). Dette analyseprogrammet gjorde at jeg på en enkel måte kunne finne frem i teksten og kode materialet uten bruk av klipp og lim. Dermed står de transkriberte dokumentene uendret. Jeg

hadde god nytte av disse programmene. De egnet seg godt til transkribering og empirinær induktiv koding (Tjora, 2017, s. 197). Kodene laget jeg dermed ut fra empirien, og jeg brukte begreper eller små setninger som allerede fantes i datamaterialet. Disse begrepene kalles «innfødte begreper» i «in-vivo»-koding (Salandaña, 2013, i Tjora, 2017, s. 197). Koder som «mistet Preikestolen», «dele med Sandnes» og «de vil ha ferja» er eksempler på slike innfødte begreper. Utfordringen lå i antallet koder som ble generert. Selv om jeg kun hadde fem transkriberte intervjuer, endte jeg opp med hele 260 koder. Intervjuene var i gjengjeld såpass lange, og jeg ønsket å få med en så stor helhet som mulig. Dette forklarer hvorfor det ble så mange koder. Kodene sorterte jeg med ulike farger for å vise til ulike tematikk. I f4analyse kunne jeg da trykke på hver av kodene, og få frem resterende av tekst som koden tilhørte. Jeg brukte Tjoras (2017) kodetest for å sjekke om jeg kunne laget koden *før* kodingen eller ikke, og om koden gjenspeiler konkret innhold. For selve kodingen kunne jeg svare *nei*, kodene kunne ikke blitt laget før kodingen, i og med at jeg konsekvent brukte «innfødte begreper», og *ja*, kodene gjenspeiler det som blir sagt. Etter kodingen var unnagjort, startet jeg med kodegrupperingen. Kodegrupperingen foregikk også med en induktiv tilnærming. Jeg plasserte koder med innbyrdes tematisk sammenheng i grupper. I og med det store antallet koder som var generert, ble en del av disse plassert i en restgruppe. Jeg laget først fem kodegrupper, i tillegg til restgruppen. Disse kodegruppene var (1) sted, tilknytning, identitet og samhold, (2) tanker om kommunesammenslåingsprosessen, (3) I bakevja – ferja, tunnelen og broa, (4) Preikestolen, Kolabygda, grensejustering og geografisk enhet (5) forventninger til fremtiden og det ideelle samfunn. Disse kodegruppene opplevdes litt rotete, og jeg så et behov for å dele noen opp samt slå noen sammen. Jeg opprettet derfor ett nytt nivå ved å gruppere gruppene i fire hovedtema. Hovedtemaene ble da:

1. bakgrunnen for og opplevelsen av sammenslåingen (kodegruppe 2)
2. elementer i prosessen som påvirker innbyggernes hverdagsliv (kodegruppe 3 og 4)
3. tilknytning til stedet og stedsidentitet (kodegruppe 1 og 4)
4. påvirkninger på lokalsamfunnet (kodegruppe 1 og 5)

Arbeidet med å jobbe med kodegruppering og hovedtema var ganske utfordrende. I og med at jeg ser på sammenhengen med personlig tilknytning og politiske føringer (Antonsich, 2010, i Berg, 2016), glir temaene på mange måter inn i hverandre. Dermed var det en utfordring å ha kontroll på hvilken kode som kunne passe inn hvor. Slik som en informant sa det «Alt henger sammen med alt» (Ove).

4.5. Forskningens kvalitet; gyldighet, pålitelighet og generalisering

For å snakke om forskningens kvalitet, benytter jeg av samme begrepsbruk som Tjora (2017). En kan bruke begrepet *validitet* til å si noe om i hvilken grad man kan trekke gyldige slutninger om det man har satt seg som mål å undersøke, og *relabilitet* for å undersøke om målingen en har gjort er sammenlignbar med en annen måling i et lignende scenario (Dhalum, 2021; Svartdal, 2020). Jeg velger å bruke begrepene *gyldighet* i stedet for *validitet*, og *pålitelighet* i stedet for *relabilitet*.

Gyldighet handler om hvorvidt de svarene jeg har funnet i min forskning faktisk er svar på de spørsmålene jeg stiller (Tjora, 2017, s. 232). En kan skille mellom kommunikativ og pragmatisk gyldighet (Kvale, 1997, i Tjora, 2017, s. 232). Kommunikativ gyldighet vurderes ved responsen undersøkelsen får i dialog med forskersamfunnet, mens pragmatisk gyldighet måler gyldighet etter hvorvidt forskningen fører til endring eller forbedring (Tjora, 2017, s. 261, 264). Hadde dette vært en bestilt undersøkelse fra for eksempel Sandnes kommune som organisasjon for å måle påvirkninger på lokalsamfunnet i Forsand, med et mål og ønske om å skape endring eller forbedring, kunne undersøkelsen gått under betegnelsen pragmatisk gyldighet. Mer relevant for denne undersøkelsen blir kommunikativ gyldighet som testes i dialog med forskersamfunnet. I denne tradisjonen for gyldighetstesting, forholder en seg bevisst til aktuelle teorier, perspektiver og tidligere forskning som er gjort innen samme tema (Tjora, 2017, s. 233, 234). I min undersøkelse sammenligner jeg mine funn med forskningen til Frisvoll og Almås (2004) som forsker på betydningen av tilhørighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslåing, samt Frisvoll (2016) sin case om kommunen som lokalsamfunn i asynkron regionalisering.

For å måle pålitelighet, må en se på hvorvidt det finnes en klar sammenheng mellom empiri, analyse og resultater i undersøkelsen. Det handler også om at dette ikke er styrt av personlige, politiske eller andre faktorer (Tjora, 2017, s. 264). Jeg skal gå nærmere inn på min rolle og engasjement i tematikken, samt hvordan jeg har forholdt meg til forskerrollen, i neste avsnitt. Dette er en del av det å måle påliteligheten i denne undersøkelsen. Det at jeg har hatt utgangspunkt i SDI-modellen gjennom de ulike trinnene – fra generering av empiriske data til empirinær koding, samt de valg jeg har tatt i forhold til det teoretiske rammeverket, bidrar også til pålitelighet. Som en del av denne oppgaven, har jeg et eget kapittel med presentasjon av empiriske funn. Her har jeg noen lange sitater for å vise til de underliggende følelsene til informantene. Måten et svar blir bygget opp, om det er mange pauser eller gjentakelser, bidrar

til å gi et bilde av hva de aktuelle temaene betyr for informantene. Jeg har valgt utdrag ut fra kriterier i forhold til tematikk som går igjen, holdninger og meninger som samsvarer med de andre informantene, holdninger og meninger som skiller seg ut fra de andre informantene. I første utkast av empiriske funn, var jeg opptatt av å skape kontekst og sammenheng i materialet, for å få et så bredt og troverdig bilde som mulig – det var viktig for meg at informantenes refleksjoner kom til uttrykk. I runde to så jeg dette opp mot teori. I denne prosessen valgte jeg å ta ut noen sitater da det var nødvendig å korte materialet ned. I tillegg la jeg inn noen nye sitater som hadde større relevans til det teoretiske rammeverket. Dette i et forsøk på å følge målet med SDI-modellen om hvordan forskningen formes empirisk, analytisk og teoretisk (Tjora, 2017, s.237). Jeg forsøkte å gi en god sammenheng mellom empiri og teori i analysen. En kan stille spørsmål til om resultatene ville blitt det samme om en annen forsker gjorde jobben, eller om de ville blitt de samme med andre informanter enn de jeg brukte. Min rolle som forsker gir jeg en forklaring på i neste avsnitt. Der kan en se at lokalsamfunnet jeg har studert er kjent for meg, og jeg har dermed vært min rolle bevisst og forsøkt å holde det på en viss avstand. I valg av informanter forsøkte jeg også å velge ut ifra at jeg ønsket et nyansert bilde. Likevel kan ikke deres synspunkt uten videre overføres til andre innbyggere i Forsand, men kan uansett gi et bilde av hvordan disse har opplevd prosessen. I tillegg kan en si at resultatene i mine funn støttes av dokumentanalysen, hvor det kommer frem lignende opplevelser og holdninger som min empiri viser.

Tjora (2017, s. 238) argumenterer med at generalisering i en kvalitativ studie ikke kan begrenses til overførbarhet eller statistisk generalisering, slik som i en kvantitativ studie. I noen prosjekter må en se bort fra generalisering, om det en studerer handler om et spesifikt problemområde. En kan dermed ikke uten videre generalisere i kvalitative studier. Tjora (2017) deler generalisering i kvalitativ forskning inn i tre former; naturalistisk generalisering, moderat generalisering og konseptuell generalisering. Jeg har forsøkt i min forskning å følge SDI-metoden, og dens mål som er konseptuell generalisering. Ved en slik generalisering er målet med kvalitativ forskning «å utvikle innsikt knyttet til et fenomen, og hvor denne innsikten kan testes ved en form for konsept- eller teoriutvikling» (Tjora, 2017, s. 240). Denne formen for generalisering krever dog høy grad av systematikk, kunnskap, oversikt og kreativitet, og bør utvikles i fellesskap i forskningsgrupper eller lignende (Tjora, 2017, s. 248). I min undersøkelse er dette et litt høyt mål å sette seg, i og med at jeg har jobbet uten slike fellesskap. Min forskning kan nok heller passe under den naturalistiske generaliseringen, da jeg har forsøkt å redegjøre for detaljer i det jeg har studert, slik at leseren selv kan vurdere

hvorvidt funnene vil ha gyldighet for annen forskning (Tjora, 2017, s.239). Min undersøkelse skiller seg ut fra andre sammenslåingsprosesser, som ofte enten er basert på frivillighet eller tvang. Empirien min viser at denne sammenslåingen blir betegnet som både og. Dermed skiller denne undersøkelsen seg ut fra andre kommunesammenslåinger allerede der.

4.6. Forskerrollen

Min masteroppgave og undersøkelse handler om lokalsamfunnet i det som var en nabokommune i min oppvekst. Jeg kommer fra Strand, og Forsand er omtrent et kvarters kjøretur unna. Etter 1997 ble tilgjengeligheten enda større, da det kom bro over Lysefjorden, hvor det tidligere gikk ferje. Jeg har god kjennskap til Forsand som sted også av andre grunner enn at det var nabokommunen. Min oldefar var sauebonde i Forsand, så jeg har tilbragt mang en sommerferie der. I dag har jeg fremdeles slektninger der som har tatt over gårdsdriften. Jeg har forsket i egen kultur, og har dermed vert ekstra bevisst på å holde en viss distanse til stoffet. Jeg har forsøkt å holde en slik distanse ved å være min forskerrolle bevisst i «offentligheten», på sosiale medier, og så klart i intervjuene. Dette er et tema som opptar folk, også i Strand hvor jeg bor. Temaet har kommet opp både på frisørsalonger, på kontoret, og i de private hjem. Om noen har fått nyss i tematikken i min oppgave, har også meninger kommet og diskusjoner oppstått. I disse situasjonene har jeg valgt en strategi om å ikke si noe i det hele tatt og la diskusjonen gå sin gang. Om jeg har blitt spurt, har jeg prøvd å gi et gjennomtenkt svar og vært min rolle bevisst. Det lå også en viss fare der for at informantene kunne ha forutinntatte meninger om meg, samt tilegne meg meninger og holdninger. Forsand er et lite sted, og som jeg også fant i min empiri så «vet alle hvem alle er, nesten». Mange som bor der vet hvem min oldefar var eller kjenner slektningene mine som bor der nå, og vet på denne måten også hvem jeg er. I starten av denne prosessen snakket jeg min tante som nå bor der. Samtalene med henne fikk meg til å innse hvor kompleks og interessant dette temaet var. Det var fristende å intervju henne, men jeg ønsket ikke å ha informanter som jeg har nær relasjon til. Jeg var bevisst på å bruke informanter som jeg ikke hadde en relasjon til på forhånd, og at deres identitet forblir anonym. Noen av dem visste jeg hvem var, og andre hadde jeg ingen kjennskap til før jeg gikk i gang med denne oppgaven. Jeg møtte ikke særlig motstand på bakgrunn av familierelasjoner, men jeg fikk en kommentar på at jeg umulig kunne være objektiv i og med at jeg var fra Strand. Da måtte jeg jo ha en mening om at

Forsand burde blitt slått sammen med Strand kommune. Dette ble riktig nok sagt med glimt i øyet. Jeg fikk betrygget denne informanten om at jeg ikke hadde noen meninger om hvem Forsand burde slå seg sammen med og ikke, men at jeg gikk inn i dette forskningsarbeidet med et åpent sinn og uten forutinntatte meninger eller holdninger (Tjora, 2017, s. 235). Jeg opplevde fortrolighet og gjensidig respekt i alle intervjusituasjonene.

Jeg har i noen grad fulgt sammenslåingsprosessen til Forsand, men heller sporadisk og ikke tett på. Jeg har ikke uttalt noen meninger eller engasjement i saken. Likevel har min kjennskap til stedet og mine familierelasjoner vært avgjørende for undersøkelsen. Jeg hadde allerede etablert kontakt med mennesker som tilhører lokalsamfunnet, og på denne måten fikk jeg både innsyn, tips og råd om hvem det kunne være lurt å snakke med (Tjora, 2017, s. 236). Mine informanter er likevel valgt uavhengig av dette, men det gav meg en pekepinn i de ulike sidene av saken.

4.7. Forskningsetikk

Undersøkelsen er godkjent av Norsk senter for forskningsdata AS (NSD), og gjennomført etter deres krav til behandling av personopplysninger. For å sikre informantenes anonymitet og vise hensyn til deres integritet har jeg brukt pseudonymer (Tjora, 2017, s. 249). For å vise til de ulike informantene vil jeg sette deres identifikasjon i parentes etter sitat, slik: (Karl). Jeg velger å ikke vise til dato, alder, yrke eller andre elementer som potensielt kan identifisere informantene. Den eneste identifikasjonen er kjønn, ståsted og om de har hatt en politisk rolle. Jeg viser til kjønn da det kan være av betydning at jeg har fire mannlige og en kvinnelig informant. Dette kan være en svakhet i materialet som jeg ønsker å være transparent på. En større diversitet i kjønn kunne vært å foretrekke, men ståsted var det viktigste kriteriet i utvelgelsen, i tillegg til at de bor på Forsand. I og med at ståsted ble vektlagt, vurderer jeg dette som hensiktsmessig informasjon. Det gir også kontekst når en leser de empiriske funnene. Det at to informanter har sittet tett på de politiske prosessene, vurderer jeg også som relevant informasjon. Jeg har valgt å begrense informasjonen om informantene til disse tre punktene fordi lokalsamfunnet jeg har undersøkt er lite, og det dermed kan avsløres hvem de er om det vises til for mange detaljer. Selv om noen av informantene sa ifra at de ikke trengte å være anonyme, har jeg likevel valgt å anonymisere. Dette fordi anonymisering var en del av det informerte samtykket de skrev under på. I tillegg var anonymitet noe jeg vektla i stor grad

på forhånd og i intervjusituasjonen. Det kan ha ført til at informantene delte mer enn de ellers ville ha gjort. Innholdet i undersøkelsen går likevel ikke på særlig følsomme eller personlige temaer, da den kun har som hensikt å utforske deres opplevelser i en kommunesammenslåingsprosess. Jeg spurte informantene om de ønsket å lese gjennom utdrag fra deres intervjuer og sjekke detaljer, men ingen av informantene uttrykket behov for dette. Dermed så jeg det ikke som nødvendig å sende dem utdrag før publisering.

Under intervjuene brukte jeg som nevnt lydopptak gjennom Nettskjema, og lastet ned den tilhørende appen til min mobiltelefon. Jeg gjorde dermed opptak med mobilen, men selve lydfilene var likevel utilgjengelige fra min mobil. Appen tillot meg å sette mobilen i flymodus. På denne måten var jeg sikker på at intervjuet og opptaket ikke ble avbrutt om noen prøvde å kontakte meg. Etter intervjuet lagret jeg filene med dato, slik at jeg hadde kontroll på de ulike intervjuene. Jeg hadde en ekstern kodebok med navn, dato og pseudonym. Når jeg kom hjem og slo på internett igjen, var det bare å laste lydfilen opp til Nettskjema. For å høre disse måtte jeg logge inn med feide-bruker. På denne måten var jeg sikret konfidensialiteten ble ivaretatt. Filene kunne dermed ikke komme på avveie, og at det var kun jeg som hadde tilgang til dem.

5. Presentasjon av empiriske resultater

Informantene bak mine empiriske resultater, er valgt ut ifra deres engasjement i denne saken. I tillegg ønsket jeg noe variasjon ut fra hvilket ståsted de hadde. Her skal jeg presentere et

utvalg av relevant empiri med utgangspunkt i intervjuene med disse informantene. Intervjuene var semistrukturerte dypdeintervjuer, og jeg fikk dermed mye empirisk materiale ved hjelp av fem informanter. Informantene er presentert i figur 2. Navnene er fiktive for å bevare deres anonymitet.

Pseudonym	Ståsted
Ove	Negativ til Nye Sandnes.
Karl	Vil gjøre det beste ut av situasjonen. Jeg hadde et inntrykk av at han var positiv til Nye Sandnes, men det viste seg å ikke stemme.
Sindre	Positiv til Nye Sandnes. Tidligere politisk engasjert.
Sara	Først positiv til Nye Sandnes, men har endret mening.
Torstein	Negativ til Nye Sandnes. Tidligere politisk engasjert.

Figur 2. Presentasjon av informanter

Presentasjonen av de empiriske resultatene er delt inn i fire hovedtemaer; *Bakgrunnen for og opplevelsen av sammenslåingen, elementer i prosessen som påvirker innbyggernes hverdagsliv, tilknytning til stedet, og påvirkninger på lokalsamfunnet*. Under noen av hovedtemaene, har jeg lagt inn noen underkategorier, eller avsnitt.

5.1. Bakgrunnen for og opplevelsen av sammenslåingen

Her skal jeg gå gjennom hvordan informantene opplevde selve sammenslåingsprosessen, hva de mener var bakgrunnen for sammenslåing, samt deres eget ståsted. Gjennom intervjuene kom det frem at en særlig viktig dato var den 6. juni 2017. Jeg vil her se på hva informantene mener om det som skjedde denne dagen, samt hvordan de føler at

lokaldemokratiet og tjenestetilbudet som viktige deler av kommunereformen og prinsippdokumentet mellom de to kommunene, møter deres behov.

Da jeg spurte informantene om de kunne fortelle om kommunesammenslåingsprosessen fra deres ståsted, kom det frem at de hadde mye på hjertet i forhold til det – spesielt de som hadde jobbet mot denne sammenslåingen.

5.1.1. Informantenes ståsted

Både Ove og Torstein var i utgangspunktet positiv til at Forsand ikke skulle stå alene, men at det mest naturlige var å slå seg sammen med Strand og eventuelt Hjelmeland til å bli en stor Ryfylkekommune. Det at Sandnes skulle være et alternativ for Forsand, var sjokkerende og uforståelig for Ove. Han tenkte den gang at dette måtte være en avledningsmanøver fra de partiene som ønsket at Forsand skulle være en egen kommune, slik at hele spørsmålet om sammenslåing bare ble avfeid.

(...) og da dukket jo også opp ehh..Sandnes kommune....på himmelen liksom.. at det kunne være aktuelt..ehmm.. (...) det er en avledningsmanøver til å fortsatt være egen kommune, tenkte jeg den gangen. (...) det var så urealistisk for meg.. at det kunne være et alternativ...og jeg trodde ikke på det.. (...) Og jeg tenker..Sandnes er så totalt uaktuelt som det kan få blitt! (Ove)

Ifølge Karl ble dette med at Forsand ikke kunne stå alene veldig svartmalt. Han var overbevist om at Forsand ville kunne stå alene en god stund til, med tanke på blant annet alle kraftinntektene til gamlekommunen, men at om en sammenslåing skulle skje, mente han som Ove, at en Ryfylkekommune med Strand og Hjelmeland det mest naturlige.

Karl var altså enig med Ove og Torstein om at den beste sammenslåingen ville vært sammen med Strand, selv om han mente Forsand også kunne stått alene. Disse tre mente alle at ferja var en stor grunn til at utfallet ble som det ble, og det skal vi se nærmere på i et senere avsnitt.

«Nei, det var det i.. Altså.. mange politikere som var veldig for dette å slå oss sammen med Sandnes, de klarte å slå det ned i folk, at.. "hvis dere da sier at vi vil til Sandnes, så får vi beholde ferja» (Karl)

Sara mente også at Forsand kunne stå alene. «Jeg ville bare være Forsand, fordi vi har jo hatt det ganske fint her. Egentlig ganske rik kommune, og vi har ikke hatt noen ting å klage på (...) vi har ikke manglet noe», (Sara). Hun opplevde det hele som veldig forvirrende, og rotete. Ferja var viktig for henne, og hun mener også at veldig mye av debatten før sammenslåingen handlet om ferja. På grunn av dette med ferja, og på grunn av at ektemannen pendler til Sandnes, ønsket hun å bli Sandnes kommune i starten. Etter hvert syntes hun det hele ble veldig vanskelig.

I løpet av denne prosessen, som Sara flere ganger i intervjuet omtaler som «rotete», endret hun mening. Hun tenkte på reisevei til legevakten og jordmortjeneste, med tanke på å måtte kjøre så langt med sønnen sin om noe skulle skje. Dette med reisevei skal vi komme tilbake til under *elementer i prosessen som påvirker innbyggernes hverdagsliv*. På grunn av dette, gikk hennes stemme til Strand da det ble avholdt innbyggerundersøkelse i 2019. «Jeg kjente jo etterhvert at det er jo...vi har jo mer tilhørighet til Strand» (Sara). Hun følte likevel på at hennes stemme ikke hadde noe å si.

(...) når den der... vi endelig fikk lov å stemme, sant, så hadde ikke det noe å si heller, så det var sånn... jeg følte ikke min mening hadde noe å si, til slutt. (...) også tenkte jeg kanskje at... det var jo rykter sikkert.. men.. det var om at Strand kom til å ende opp som Stavanger til slutt...også måtte vi velge mellom Sandnes og Stavanger... så ja...du visste ikke til slutt hva du stemte, egentlig. Følte jeg.. (...) Vi hadde ikke noen ting å si.. ting bare skjedde bak kulissene. (Sara)

Sindre jobbet aktivt for denne sammenslåingen, og mente at Sandnes kom med et godt tilbud til Forsand, da de økonomiske utsiktene for å stå alene ikke var så gode. Han mente at Sandnes var veldig imøtekommende i de dialogene de hadde. Intensjonen om store, robuste kommuner ville også bli mer realistisk sammen med Sandnes, mente han.

Nei, jeg var jo mest positiv til Sandnes.. Først for de skulle bygge..det som var intensjonen..det var at de skulle bygge store og robuste kommuner... Strand kommune er en liten kommune..fortsatt.. hadde det kommet 1000 innbyggere til, så hadde det fortsatt vært en liten kommune.... i mine øyne.. (Sindre)

Sindre mener at lokaldemokratiet er blitt ivaretatt i og med at flertallet har fått viljen sin. Flertallet ønsket seg til Sandnes i den første innbyggerundersøkelsen, selv om noen endret mening etterpå. Og flertallet fikk viljen sin da nordsiden gikk til Strand, sier han.

Innbyggerundersøkelsen som ble holdt, omtale Sindre som «den store glippen», og mener at det hadde gitt en større ro i bygda om de hadde avholdt en folkeavstemning i stedet.

5.1.2. 6. juni 2017

Den 6. juni 2017 var en skjebnesvanger dag for forsandbuen ifølge min empiri. Da jeg spurte mine informanter hva som egentlig skjedde denne dagen, kom det tydelig frem at dette var en dag som skulle prege veien videre for forsandbuen. To av informantene, Torstein og Sindre, satt i kommunestyret denne dagen og bevitnet på nært hold alt som skjedde. Ove var også tett på hendelsen, mens Karl og Sara observerte det hele fra utsiden som en del av resterende befolkning på Forsand. Da de kom til møtet, utspillet det seg noe som de ikke kunne ha sett for seg på forhånd. Ordføreren sammen med mindretallet som ville til Sandnes, mente at det ikke sto noen sak på sakskartet og at på grunn av at dette var en saksbehandlingsfeil, så måtte møtet heves. «De mente det var en saksbehandlingsfeil, at det ikke var noen sak på sakskartet, og dermed skulle saken avvises. (...) Alt var jo i orden! Men det var liksom en finte (...)» (Ove).

Torstein forteller at de hadde bedt om å få et ekstra kommunestyremøte og at det ble satt opp en sak om kommunestruktur; «(...) og ordføreren sin jobb er å kalle inn, og det skjedde.. ehm.. Vi hadde ikke laget noe saksframlegg eller noe på forhånd, for det er jo ikke vår jobb å gjøre sånt, det er jo administrasjonen» (Torstein).

Torstein beskriver dette som et møte som ødela mye.

Og det som der skjedde, for min del og for mange av de andre også - det ødela jo egentlig alt. Vi hadde god vilje til å se, okei, taler de min sak, så skal i alle fall vi jobbe for at Sandnes blir det beste for Forsand. Etter det så kjempet vi med nebb og klør.. (Torstein)

I ettertid har daværende Statsforvalter i Rogaland, Magnhild Meltveit Kleppa, uttalt at denne avgjørelsen var ulovlig. I og med dette, er det nå flere på Forsand som kaller dette for

en tvangssammenslåing. Ove er blant dem som også mener at det hele var en hestehandel i kommunedebatten.

det var jo ulovlig..(...) kaller det for en tvangssammenslåing.. (...) ..hadde det blitt tatt et vedtak der, så hadde det vedtaket som stod seg inn til Stortinget, vært at vi ville til Strand. Og da tror jeg Stortinget hadde sett på det. Stortinget var jo klar over hva som hadde skjedd på Forsand, og kunne sånn sett..ehmm..(...) og det var og en..jeg mener.. Det som skjedde i Stortinget, er jo også kritikkverdig. Det var jo en hestehandel hele greia. ehmm..der Forsand var en del av en større pakke som i forhandlingen mellom de ulike partiene og hva de ville..med kommunereformen..eh..sånn at.. Jeg mener det at.. Hadde stortingspolitikerne vært sitt ansvar bevisst, så hadde de sett hva som hadde skjedd på Forsand, og utsatt den saken. Den gangen..men det gjorde de ikke.. (Ove)

Det hele var et råttent spill, ifølge Karl, og mener dermed at lokaldemokratiet ikke har blitt ivaretatt så langt i prosessen, med bakgrunn i det som skjedde denne datoen; «(...) det som skjedde den .. det..det...fikk vel mange til å..hva skal jeg si.. få øynene opp..hvor.. hvor råttent spill det egentlig var» (Karl).

Han tror at mange av innbyggerne er veldig skuffet over måten ting har blitt gjort på, og sier at forsandbuen er “såra og vonbrotne av måten det ble kjørt gjennom på” (Karl).

Sindre satt på andre siden av bordet enn Torstein denne junidagen. Sindres beskrivelse er at opptakten var at han ene plutselig snudde på hælen og ble største motstander, selv om han tidligere hadde vært den mest ihuga Sandnes-tilhengeren. På spørsmål om hvorfor saken ikke ble tatt opp, sier Sindre at det sto ingen sak på sakspapiret, det sto kun “kommunereform”. Likevel mener han at de ikke burde behandlet saken på denne måten som de gjorde. Jeg følger opp med å høre hva han tenker om Statsforvalterens (før Fylkesmannen) uttalelser i ettertid, om at dette var ulovlig.

Nei...det er jo.... ehh... Det er jo... det er jo derfor vi har Fylkesmannen, som skal ta den avgjørelsen, om det er ulovlig, eller..altså, det er jo flere vedtak som blir satt i en lovlighetskontroll. Av og til så har du gjort det lovlig, og av og til så har du ikke gjort det lovlig. Så det er jo... Men det får ikke noe..altså..det får den følgen at det.... Fylkesmannen har egentlig.....eh.. gjort det vedtaket ugyldig, på en måte. (Sindre)

Han mener at det ikke hadde hatt noe å si om saken ble tatt opp, da utfallet uansett ville blitt det samme - nemlig en sammenslåing med Sandnes, da det kun var et par dager før det skulle opp på Stortinget. Fristen var ute. Tidligere snakket Sindre om at de burde holdt en folkeavstemning i stedet for en innbyggerundersøkelse. Han tror også at det som skjedde den 6. juni var en av tingene som skulle blitt gjort annerledes.

Sara syntes det var vanskelig å følge med på hva som skjedde, og mistenkte at veldig mye skjedde bak kulissene. Hun betegnet det som skjedde i kommunestyresalen denne dagen som «flaut» (Sara).

5.1.3. Kommunen som tjenesteyter

Mer robuste kommuner og et styrka tjenestetilbud var noen av argumentene for en kommunesammenslåing med Sandnes. Sindre forklarer at grunnene til at flertallet i starten ønsket seg til Sandnes, var mange. «Noen så på eiendomsrett, noen så på ferja og noen så på at det var en større kommune», sier han. Han mener også at Strand kommer til å bli en del av Stavanger, nå når Ryfast er på plass. En sammenslåing med Stavanger for forsandbuen var veldig uinteressant, sier han. Alt i alt mener han at sammen med Sandnes vil Forsand få et styrka tjenestetilbud med mer kompetanse og spesialisering innen fagområdene i kommunen.

... det er styrka tjenestetilbud, altså du får mer kompetanse. For, da vi var Forsand kommune så hadde vi jo en som jobba på landbruk, en på byggesak. Altså, de skulle jo kunne så mye, for i en kommune så er det inndelt i fagfelt. Så det er jo en fordel at du ikke skal...når du har en liten kommune så må en kunne hele alfabetet, A til Å, nå er det bare..ja... de blir mer spesialiserte, og det mener jeg er bra. (Sindre)

Sara uttrykte bekymring for å miste tjenestene. Som nevnt, snakket hun om legevakten og at de hadde mistet jordmortjenesten. Hun synes det er tungvint at de må reise helt til Sandnes for å få disse tjenestene, og mener dermed at tjenestetilbudet har blitt dårligere. «...og jeg er redd for at mange ting kan forsvinne fra Forsand» (Sara).

..jeg tenker det hadde vært mye greiere om vi hadde vært en del av Strand.nå.. fordi det er jo litt sånn...at vi må reise så langt... nå har jo jordmortjenesten også forsvunnet her..så nå må vi jo helt til Sandnes for å gå til jordmor...og sånt... så jeg..føler liksom at bare mer og mer

forsvinner, da.. fra her.. at vi liksom... jeg ser jo hvor mye enklere det hadde vært hvis vi bare hadde vært med Strand, da..egentlig.. ehm.. så det er.. jeg er jo litt redd for at blir en sånn..ubetydelig utkant av Sandes... (Sara)

Torstein og Ove uttrykket bekymring for at det har blitt kuttet stillinger i skolen og i avlastningen.

Karl er bekymret for at de fem representantene fra Forsand som sitter i kommunestyret til Nye Sandnes, ikke har stor nok innflytelse. Torstein sier at disse fem representantene ikke bare kan være politikere for Forsand, men for hele Nye Sandnes, «og da er det kjøttvekta som rår» (Torstein).

Karl og Sara er også bekymret for kraftinntektene som har gjort Forsand til en rik kommune, og som de nå bidrar med inn i Nye Sandnes. «...nå må vi dele med resten», sier Sara. Karl utdyper dette.

Vi har hatt 100 millioner i kraftinntekter i året, som har blitt tilbakeført til innbyggerne.. Vi har vel hatt et kraftfond hvor vi har hatt 30 millioner, som de har brukt på næringslivet.. det er bønder som søker om å bygge en vei og til diverse andre, utvikling av bedrifter, og greier.. Alt det gikk til Sandnes kommune! Det var visst over 200 millioner på bok da de slo seg sammen.. Det har de tatt..hehe..ALT av.. (Karl)

5.1.4. Lys i kommunehuset

I prinsippdokumentet mellom Forsand og Sandnes står det at det skal være aktivitet i eksisterende rådhus og kommunehus, og at det skal være et servicesenter i hvert av disse (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). Torstein viser til dette, og betegner det som «mange fine ord». «...servicetorget for eksempel, som egentlig skulle.. det var meningen at det skulle komme en del tjenester over disk, rett og slett. Altså...mange fine ord.. det skulle bygges opp et godt servicetorg sånn at folk skulle slippe å reise ut til Sandnes» (Torstein)

Forsand fikk landbrukskontoret, men siden de ansatte i Sandnes ikke ønsker å reise til Forsand hver dag, er de til stede to eller tre dager i uka, sier Torstein. «(...) så akkurat der er det ikke... det er ikke så mye lys i vinduene i kommunehuset, kan du si. Selv om det ble brukt av de tilhengerne til Sandnes (...))» (Torstein).

Ove sier også at kommunehuset på Forsand mer eller mindre står tomt, men sier at det meste uansett går digitalt i dagens samfunn.

5.1.5. vennskap og kjennskap

Flere av informantene snakket om at en fordel ved å være med i en bykommune som Sandnes, var at tidligere har det gjerne vært kjennskap og vennskap som har hatt noe å si i avgjørelser, spesielt i byggesaker. «...nå er det jo ikke folk du kjenner, på en måte.. så det kan jo hende en får en mer objektiv behandling på ting...» (Sindre). Sara sier også at slik kommunestyret i Forsand har sett ut før, har det vært lite og veldig personlig. «...du kjenner jo de der..så..har vi kanskje kjent litt på at der er litt sånn trynefaktor...» (Sara).

Selv om Karl uttrykte flere ganger i intervjuet at han ikke kommer på en eneste god ting med å være sammen med Sandnes, har likevel akkurat denne problemstillingen tidligere vært noe han har ment kunne være positivt med sammenslåingen.

«...jeg har vel trodd det har vært noen fordeler med det i og med at vi får et større.. altså, søker du om en ting så er det ikke vennskap og kjennskap som skal avgjøre om du får lov til å få lov eller ikke...». (Karl)

5.2. Elementer i prosessen som påvirker innbyggernes hverdagsliv

Som vist i introduksjonen av kommunene, ble ikke bare grensene utvidet, gamle Forsand kommune ble også del i to. Nordsiden av Forsand gikk til Strand kommune, og med denne delen følget også Preikestolen på nordsiden av Lysefjorden. Spørsmål om det å være forsandbu, sandnesgauk eller ryfylking dukket opp, samt betydningen av å «miste» Preikestolen. Et annet element var ferja over Høgsfjorden som så ut til å forsvinne. Tapet av ferja hadde i utgangspunktet ingenting med sammenslåingen å gjøre, da dette hadde sammenheng med fastlandsforbindelsen Ryfast å gjøre. Likevel må ferja inn som et element i prosessen som har påvirket innbyggernes hverdagsliv. Dette fordi at min empiri viser at mange brukte ferja som et argument for å gå til Sandnes. Da ferja ble nedlagt, dels på grunn

av Ryfast og dels på grunn av korona, fikk dette konsekvenser for pendlere mellom Forsand og Sandnes. I tillegg er konsekvensen av nedlagt ferje over Høgsfjorden at de som bor på Forsand nå må kjøre gjennom to andre kommuner for å komme til sin egen kommune. Denne avstanden til kommunesentra og tjenester er helt klart et element som har påvirket innbyggernes hverdagsliv.

Hvis ferja ikke hadde vært inne, så hadde egentlig lokaldemokratiet fungert. ehm.. for.. det er jo egentlig å få inn en faktor som ikke har noe med kommunestrukturen å gjøre egentlig...så klikker jo lokaldemokratiet, rett og slett, for da blir det for tett på. ehm.. da er det enkeltsaker som får trumfe... ikke på den måten.. altså, ehm.. kommunereformen skal handle om det som skal være 50 år frem.. (Torstein)

5.2.1. Store avstander

2020 var ikke bare det første året med Nye Sandnes, det var også året fastlandsforbindelsen Ryfast åpnet og koronaviruset rammet verden. Det skulle vise seg at både tunnelen og viruset skulle få innvirkning på den nye kommunestrukturen.

Tidligere har Forsand og Sandnes hatt en ferjeforbindelse mellom Oanes som lå i Forsand (nå i Strand), og Lauvik i Sandnes. Samtidig som kommunereformen tredde i kraft, åpnet også en ny fastlandsforbindelse mellom Strand og Stavanger – Ryfast (Ryfylketunnelen, Hundvågtunnelen og Eiganestunnelen). Ferjesambandet fikk dermed ikke lenger statlig støtte til å fortsette ferjedriften. Protestene var store, og ferjedriften gikk ut på anbud. Selskapet Boreal vant anbudsrunder og det ble besluttet at ferja ble opprettholdt, nå gjennom dette private selskapet. Kombinasjonen Ryfast, som for øvrig var gratis dette første året, samt viruset som herjet og satte mange innbyggere og pendlere i en hjemmekontortilværelse, gjorde at Boreal måtte legge ned ferjedriften kun etter kort tid i drift. Nå måtte forsandbuen gjennom to kommuner for å komme til sitt nye kommunesenter i Sandnes. Det samme gjaldt, og gjelder fortsatt, når de må ta koronatest. Flere av informantene uttrykte frustrasjon av hvor langt de nå må kjøre for å ta koronatesten, og synes det hele er ganske tungvint. «Nå må vi jo reise helt til Klepp for å ta koronatest og sånt.. Det er jo ganske slitsomt med en liten unge i bilen, å reise så langt...», sier Sara. Det samme gjelder om en må på legevakten, utenfor vanlig arbeidstid.

...så da følte jeg jo mer.. (...) kjempetungvint å reise til Sandnes til legevakten.. og i alle fall når ferga ikke går.. det har jo også begynt å skje nå.. at vi må.. kjøre forbi kanskje...i alle fall to legevakter på veien til legevakten, sant.. så må vi kjøre gjennom Strand og gjennom Stavanger, så Sandnes...». (Sara)

Den samme frustrasjonen kjenner også både Karl og Ove på. «Vi må.. vi må kjøre gjennom to andre kommuner for å komme til kommunesenteret, og for å ta del i de tjenestene som en vanlig kommune tilbyr sine innbyggere», sier Ove. Han sier at Forsand er en del av en fjord som det ikke går transport på akkurat nå, «og den som er der, det er en privat ferje, så de går der så lenge de tjener penger, og det er jo derfor den ikke går.», fortsetter han. Han tror også at den lange avstanden kan føre til at forsandbuen slutter å engasjere seg politisk.

Sindre mener at en koronatest tar du såpass sjelden, og mener dermed at reiseveien ikke er noe problem. Da han selv var der, syntes han at det gikk veldig greit og at det var «strømlinjeforma», sier han. Likevel ser han at dette kan være et problem for dem som ikke selv har et transportmiddel til å komme seg dit på egenhånd. I forhold til politisk engasjement og å ha mulighet til å bidra i lokaldemokratiet, ser han heller ikke dette som noe problem. «..det går jo fint å ta kontakt med politikere nå også... like lett som før, egentlig, om du bare vil» (Sindre).

Karl synes det fungerer veldig godt med Ryfast, og savner ikke ferja nevneverdig. Han sier at han uansett har så lite med Sandnes å gjøre, at om han skal ut på noe kulturtilbud, så er det Stavanger han reiser til. Han har likevel empati for de som jobber på andre siden av fjorden. «Så for meg så passer det jo som hånd i hanske med Ryfast. (...) men det er klart..det er jo "biringt" for de som jobber på andre siden av fjorden» (Karl).

Alle informantene var egentlig samstemte om at Ryfast fungerte bedre enn de hadde forventet på forhånd. Torstein var fornøyd med å pendle gjennom Ryfast. De andre mente også at dette ikke var noe problem, da reiseveien var den samme. Sara trodde kampsaken om å beholde ferja, kunne handle om frykt for forandringer, «sånn generelt her i bygda, så er vi nok litt redde for forandring.. ehmm.. og nå ser vi jo...når..ehm.. vi har fått tunnelen, og at det går veldig fint... å reise gjennom...» (Sara). Sindre sa også at det reisetiden er den samme med tunnelen som med ferja, men at det nok kunne føles kortere med ferja.

5.2.2. En kommune delt i to

Sara følte at det hele ble mer reelt da nordsiden gikk til Strand. Hun beskriver det som at hun så fremtiden sin da, sammen med barnet sitt og mannen, på en annen måte. Hun tok også tapet av Preikestolen ganske tungt, og mener at identiteten til forsandbuen forsvant da de mistet Preikestolen. «Vi er fra Preikestolen», sier hun. Denne turistattraksjonen betegner hun som sin stolthet.

Veldig lett å si når ingen vet hvor Forsand er, men alle vet hvor Preikestolen er (...) Det er jo.. det va jo en del av identiteten vår, og.. det var jo bygda sin stolthet.. så jeg tror nok bare en kjente litt at..(...) teppet bare forsvant under beina på oss, da. Også.. ja...det ble litt sånn, at vi har tapt alt.. (Sara)

Hun mener at Sandnes da bare sitter igjen med innbyggerne på Forsand, og er dermed redd for at Forsand blir en ubetydelig utkant av Sandnes. «Mens nå når den forsvant, så.. så tenker jeg litt sånn at... her sitter Sandnes igjen med bare å få ... innbyggerne .. og det var jo egentlig ikke det de hadde lyst på» (Sara).

«...alt blir jo revet fra hverandre», sier Karl. Han snakket om innbyggere som er fortvilet over barn som må bytte skole på grunn av at kommunen ble delt i to. I tillegg snakket han om at ferjeleiet nå ligger i Strand kommune, som gjør at det ferjeleiet som tidligere bandt Forsand sammen med Sandnes, ikke lenger ligger i Forsand. Han synes heller ikke at det er naturlig at Forsand skal være en del av Sandnes.

Jeg synes jo at.. hvis du bare ser ut her, så ser du at fjorden avgrenser oss jo... så jeg vil nok.. ha litt problemer med å se for meg at jeg føler meg som en Sandnesbu eller som en Sandnesgauk som de sier.. fordi det er.. jeg føler det er helt unaturlig. (Karl)

Torstein mener at kommunegrensa ville blitt tegnet sammen med Strand - at ikke bare nordsiden, men hele Forsand hadde gått til Strand - hadde avgjørelsen blitt tatt i dag. Dette støttes av Ove som mener at Forsand har veldig mange kontaktpunkter med Strand, spesielt i organisasjonslivet.

«det skulle aldri vært lov å dele en kommune i en kommunesammenslåingsprosess», mener Sindre. Han mener det er trist at nordsiden gikk til Strand, spesielt på grunn av barna som

måtte skifte skole på grunn av det. Preikestolen har han ingen sterke følelser til, og sier at «det er bare en stein» (Sindre).

5.3. Tilknytning til stedet og stedsidentitet

Dette hovedtemaet tar sikte på å presentere hvordan informantene opplever tilknytningen til stedet de bor på og deres følelse av samhold i lokalsamfunnet. De første spørsmålene informantene fikk, handlet om hva de anser som sitt nærområde og hvor de kjenner sterkest stedstilknytning. Det som gikk igjen her var området rundt sitt eget hus, bygda de bor i, stedet Forsand, samt nabokommunen Strand.

5.3.1. Nærområde og tilknytning

Både Ove, Karl og Torstein svarte at deres nærområde var Forsand og Strand. Ofte involverte dette svaret også Preikestolen og Lysefjorden. Sindre sitt nærområde er bygda han bor i, litt utenfor Forsand sentrum.

Sara anså sitt nærområde som området rundt huset, så langt hun kunne gå, sykle eller trille barnevogna. Da hun fikk spørsmål om til hvilket sted hun kjenner sterkest tilknytning til, startet hun med å fortelle at hun har bodd ni år i Sandnes, men har aldri følt seg helt hjemme der:

Det har alltid vært Forsand som har vært mitt hjem.. Vi er jo veldig sånn... hva skal jeg si.. stolte over bygda vår, da. Alle jeg kjenner er veldig stolte over bygda si.. så..det har liksom alltid vært Forsand. Jeg kommer fra Forsand, ikke Sandnes. (Sara)

Hun sier at hun tidligere likevel alltid har blitt trukket mot Sandnes, i stedet for Jørpeland i Strand på grunn av nettverket sitt. Etter at hun fikk barn, har dette endret seg. Nå er det Jørpeland hun reiser til for å handle eller gjøre andre ærender, da det ligger nærmere Forsand.

Torstein var opptatt av hvordan tilknytning til Forsand hadde endret seg etter sammenslåingen. Hans sier at det nå snevrer seg inn til akkurat det stedet, tomta, som han bor på.

Da...altså..mest tilknytning kjenner en jo faktisk til den plassen som en bor på. Akkurat her, og denne eiendommen, det er jo det som er sterkest tilknytning. ehm..og det er litt av

det som...(…) ulempen med å ikke være egen kommune lenger, det er jo det at.. akkurat det nærområde.. det blir litt sånn utvanna i forhold til.. føler ikke den samme tilhørigheten til.. til Forsand som areal, heller, når en ikke er egen kommune.. (...). (Torstein)

Torstein sier også at for hans del, som ikke har barn i skole eller barnehage, og ikke har stort behov for kommunale tjenester for øvrig, så er Forsand den plassen en bor på, og ikke så mye mer enn det.

Videre utdyper hva han mente med at det har snevret seg inn til stedet han bor på.

(...) så er vi litt tilbake til starten - hvor er nærområdet mitt? Før så var nærområdet egentlig Forsand kommune, som jeg hadde et forhold til. Når det nå snevrer seg inn til den plassen jeg bor på her, så er det klart at, jeg trives veldig godt her - jeg liker utsikten, det lille vi har av utsikt. Jeg liker at vi har stor tomt. Huset er jeg fornøyd med. Jeg kan gå ut i hagen og gjøre hva jeg vil. Det holder meg her. Men, ikke det som skjer rett utenfor her. Så hadde det ikke vært for.. nå har vi jo ungene våre på Jørpeland. Kort avstand. Hadde de bodd på andre siden av... på Nord-Jæren for eksempel, eller ute på Jæren, så tipper jeg vi hadde flyttet herfra, faktisk. For, per i dag, så er det akkurat det som er rundt huset mitt her som er mitt nærområde, som holder meg her.. ehm... Ikke det som er rett utenfor, det som var Forsand kommune... lenger. Forsand med Sandnes har jeg i alle fall ikke tilhørighet til. (Torstein)

Torstein mener at den samme mekanismen er skyld i fraflyttingen fra Forsand som har skjedd de siste to årene - at innbyggerne ikke lenger har tilhørighet til det store fellesskapet. Han mener at tilhørigheten og fellesskapsfølelsen kunne blitt utvidet om Forsand slo seg sammen med nabokommunen Strand med sine i overkant av 12.000 innbyggere, i stedet for Sandnes. I tillegg ville sjansene for at han selv ønsket å bo videre i kommunen, samt å hindre fraflytting også blitt større i en sammenslåing med Strand.

Sjansene ville jo vært større hvis vi var en del av Strand kommune, for da hadde jo det som var rundt oss her...når en også når en gikk på kino, eller på en konsert eller noe sånt, så var det i Strand kommune i alle fall. Når jeg leste om det som skjedde i Strandbuen, så var det min kommune.. .. Det nærområdet mitt, hadde egentlig blitt større... Tilhørighetsområdet hadde blitt større. Det er det det snevrer inn når vi er en del av Nye Sandnes. (Torstein)

«Det må bygges ikke-fysiske broer», sier Torstein, for at forsandbuen skal føle en tilknytning til den nye kommunen del er en del av.

Men, så er det en ting jeg er sikker på - du klarer ikke å vedta en identitet. Så du må skape den identiteten. Veiene skaper ferdsel, ferdsel skaper bruk av andre områder, og dermed får et forhold til. Så det gjør jo at identiteten flytter seg... hvis..og da vil jeg tilbake til det initiativet..hvis Sandnes skal kunne klare å sørge for at vi skal kunne få en sånn Sandnesidentitet, så må det bygges ikke-fysiske broer over, som gjør at vi føler det er naturlig å si at vi er en del av Sandnes. Og det har vi ikke klart. Litt på grunn av korona, men litt på grunn av at det har ikke vært et tema. Rett og slett. Så.. Hva fremtiden bringer, det vet jeg ikke. (Torstein)

Karl ser det som unaturlig å identifisere seg som en sandnesgaul. «(...) hvis du snakker om identiteten vår, så er vi jo ryfylkinger og ikke noe sandnesgauler, egentlig. Jeg får det ikke til å stemme, jeg, at vi.. Vi liksom skal være en del av Sandnes (...)» (Karl).

Sindre mener at Forsand alltid har hatt en tilknytning til Høle i Sandnes, og at det derfor er mer naturlig å være tilknyttet Sandnes.

...det handler litt om at.. Høgsfjorden var .. altså.. vi har har hatt veldig tette bånd med Høle før.. og Sandnes... Det er det som har vært vår by... før Lysefjordbrua kom. ehm... og vi har hatt veldig... vi har hatt tette bånd til Sandnes, det har vi hatt...lenge...og det viser jo litt... innbyggerne i undersøkelsen også... det var de eldste som ville til Sandnes.. og de helt yngste... og de som var.. litt yngre enn meg, de ville til Strand.

Han mener at Forsand sammen med Sandnes er en naturlig geografisk enhet, men at det kanskje ikke er det om en ser på samferdsel.

Som en motpol, kan vi se at Ove mener det stikk motsatte.

Nei! Hehehe.. det er ikke der. Ja.. altså... en naturlig geografisk enhet... Det er bare å gå inn på google maps. Vi må.. vi må kjøre gjennom to andre kommuner for å komme til kommunesenteret, og for å ta del i de tjenestene som en vanlig kommune tilbyr sine innbyggere. ehm. Vi er del av en fjord som det ikke går transport på, i alle fall ikke akkurat nå. (Ove)

Ove sier at Forsand er en Ryfylkekommune – både geografisk og demografisk.

Det er der vi har organisasjoner, både innen det ene og det andre.. Innen landbruk, kirke, kultur, sport og ehmm..idrett og i forhold til Folkehjelpen og sånn..det er jo mot Strand vi har all tilknytning, som gjør at det ... men så er det det igjen, at det ... ehmm.... Sandnes ble et valg på grunn av ferja. (Ove)

Sara tenker også at Forsand fremdeles er en del av Ryfylke. Hun synes også at det hadde vært mer naturlig å slå seg sammen med Strand.

Lysefjorden, og, ja..den går jo den veien mot Strand..og alt.. lokal.. butikker..og.. det er jo der vi reiser. Og igjen det med ferja, nå når den slutter å gå, så er det jo kjempe tungvindt.. altså.. å reise gjennom en annen kommune, eller, to kommuner, for å komme til kommunen vår, er jo veldig rart.. så.. det er jo ikke logisk i det hele tatt. (Sara)

Sindre sier at han ikke har noen sterke forhold til kommune, men at «det er en tjenesteyter for oss innbyggere. Som skal... altså, skole, lege og helsehjelp..og, ja..og byggesaktjenester. Det er bare et par ganger i livet du bruker det» (Sindre)

5.3.2. Samhold

Felles for alle informantene var at samholdet i bygda var en viktig faktor for at de bor der de bor. Det var en gjenklang at “nesten alle kjenner alle”, at innbyggerne stiller opp for hverandre, er hjelpsomme og at dugnadsånden står sterkt. Den som skilte seg mest ut her, var Sindre. Selv om han også konkluderer med et godt samhold hvor innbyggerne tar vare på hverandre, var han også tydelig på at en ikke skal stikke seg for mye frem.

ehm.. Janteloven er ganske stor her inne. Den er veldig fremtredende synes jeg da, at du skal ikke stikke deg frem på noe sett og vis. Da må du i alle fall kunne stå med det etterpå, at..jeg kan.. Hva tror du og hvorfor tror du det. Men så er det jo også veldig, når det skjer noe, så..alle bryr seg jo veldig. (...) det er jo tette bånd, også er det mye slekt. Også er det det å vite hva og hvem... det er jo slekt der, og kryss og tvers, og søskenbarn.. og det er jo.. Ja.. Alle vet jo nesten hvem alle er. (Sindre)

Karl beskrev innbyggerne i bygda som “en god sammensveiset gjeng”.

Jeg tror forholdet mellom menneskene stort sett er bra. Det vil jo alltid være noen som ikke føler seg hjemme, men sånn vil det jo være samme hvor du bor. Men jeg vil si, samholdet er ganske bra. ehm..har jo vært et litt rart år i år, men stort sett så... så er samholdet bra.. og det fungerer bra.. opp gjennom årene har vi jo hatt mye dugnad. Det har jo også vært et rart år, så.. men .. ja.. føler vi er en god, sammensveiset gjeng. (Karl)

Med “et litt rart år” refererte han til korona-situasjonen, og ikke så mye til selve sammenslåingsprosessen. Man må altså ta i betraktning at koronarestriksjoner også har lagt en demper på arrangementer og samlingspunkter for innbyggerne her, som i verden ellers.

5.4. Påvirkninger på lokalsamfunnet

I tidligere hovedtema har vi sett hvordan informantene opplevde sammenslåingsprosessen, elementer som påvirker deres hverdagsliv og deres tanker om tilknytning til stedet. Her skal vi se nærmere på hvordan denne prosessen har påvirket lokalsamfunnet og menneskene som bor der. En beskrivelse som gikk igjen her var “det har vært en splittende effekt”. En kan også lese ut fra intervjuene at denne splittelsen sitter sterkt i flere av informantene.

5.4.1. Splittelse

Da Torstein svarte på spørsmål om samhold og hvordan denne prosessen har påvirket samholdet, utdypet han sine tanker om tilknytning og nærområde i lys av kommunesammenslåingsprosessen. Han forteller at samholdet mellom innbyggerne på Forsand har blitt svekket. Torstein refererer til nevnte kommunestyremøte den 6. juni 2017 og hvordan denne dagen har preget samholdet i bygda i ettertid.

(...) hvis 6/6/17 ikke hadde skjedd, så kunne det blitt styrka (...). (Torstein)

Hadde det ikke vært for det som skjedde denne dagen, ville en fått en mer samlende opplevelse, og Sandnes ville blitt en ytre fiende som kunne ha styrket samholdet, mener han. På denne måten ville de ha ordnet blant annet turstier og andre ting i bygda sammen på dugnad, fordi da kunne de ikke ventet noe hjelp utenifra. Det ville vært dem mot sentrum. Nå

mener han samholdet har blitt såpass svekket at dugnadsånden også har avtatt. Han mener også at slike vonde ting som dette kan trekkes med i mange generasjoner.

Torstein og Ove har nokså like tanker når det kommer til hva denne prosessen har gjort med samholde, og hvorfor det har blitt en splittelse, «oss» og «de» innad i bygda.

Når de på en måte slipper det løs på bygda, slik som det skjedde her nå. For i stedet for at vi som bygd kunne ha kjempa sammen for å få det beste for bygda, så har vi endt opp med at vi kjemper mot hverandre. Vi har fått en splittelse i bygda (...) Men hadde det vært sentrale myndigheter som satt og så på kartet, ut ifra et faglig grunnlag mente hva som var best, så kunne vi vært enige eller uenige i det, men vi hadde ikke kjempet mot hverandre, vi hadde kjempet mot noen "utforbi herane"... og det hadde gjort splittelsen mindre, tror jeg...mm... sånn... nå har vi endt opp med det at.. (...) fienden er ikke en der ute, det er noen av oss. Det har vært ødeleggende, mener jeg. Så... (...) ja... det har jo blitt litt sånn.. ehm... "oss og de"...her inne. "Dette er mine folk og dette er dine folk". (Ove)

Sindre mener at denne saken og hele sammenslåingsprosessen har fått for mye oppmerksomhet. Han mener også at prosessen har vært opprivende, men at det ikke hadde trengt å være nettopp det.

(...) ja, det har vært et sånt tema som har.. egentlig fått altfor mye oppmerksomhet etter mitt... i forhold til hva det har... .. å bety, mener jeg da. Men det er jo hva min mening er. (...) det er mange som legger veldig mye følelser i det. (Sindre)

Saken bør få ro, mener han, men tror likevel det vil ta en del år før det roer seg.

Sara synes også at prosessen har påvirket lokalsamfunnet og samholdet negativt. Hun merker ikke så mye til det selv i sin omgangskrets, men fortsetter;

...det er jo folk som ikke snakker med hverandre på butikken.. og.. det verste var jo... de som bodde oppe i Kolabygda.. (...) de snakka ikke med hverandre... kjente.. naboer, liksom.. plutselig var de uvenner og kunne ikke se på hverandre. (Sara)

5.4.2. Forventninger til fremtiden

Selv om Karl ikke kan identifisere seg som en sandnesgauk, og problematiserer dette, er likevel hans noe pragmatiske syn på saken veldig interessant. Han mener nemlig at hvilken kommune han hører til egentlig ikke har så veldig mye å si.

(...) om du hører til Sandnes eller Strand, så er det jo litt..eh.. Mindre betydning, egentlig. Det er jo etter hva vi gjør ut av samfunnet vårt som betyr noe (...) Så vi må jo bare gjøre det beste ut av det, og.. Ja.. Se fremover vil jeg si. (Karl)

Karl er optimistisk også med tanke på samholdet i bygda. Han erkjenner at prosessen innbyggerne har vært i, har vært splittende og at det har vært steile fronter, men at dette er i ferd med å blåse ut og at samholdet er i ferd med å bli bra igjen.

Tross ulike syn på hvilken kommune Forsand burde blitt slått sammen med, deler Sindre synet til Karl i forhold til hvilken betydning dette har. «..det er hvor du bor som er.... hva kommunen heter, og hvor den ligger, det har ikke så mye å si» (Sindre).

Ove og Torstein øyner fremdeles håp for en omgjørelse av sammenslåingen, og at Forsand kan gå sammen med Strand. Ove legger til at det ikke bør gå for lang tid før dette skjer, da dette vil rippe opp i mange sår. Torstein er redd for at en omgjørelse kan bli vanskelig, da en er nødt til å legge historikken og splittelsene bak seg for å kunne gjøre omgjøre sammenslåingen på en god måte.

På spørsmål om Saras ønsker om fremtiden sier hun;

..at de ikke bare innser at det var litt tungvint med Sandnes, og at vi bare får lov til å bli med i Strand..hadde vært drømmescenarioet mitt, da. ehh..ja.. men.. ja..og det er jo det.. nå kjenner jeg bare..arh.. vi har jo valgt feil.. (Sara).

Sindre sier at han «håper at Sandnes ser på oss som en ressurs, og at vi ikke er et plagsomt vedheng... At de.. er med på satsingene som er..turisme...overlapping på det.. og.. tar vare på at det er en landbrukskommune» (Sindre).

6. Analyse og diskusjon

Med grunnlag i det teoretiske rammeverket og de empiriske funnene vil jeg her analysere og diskutere mine funn. Gjennom kodingen av intervjuene jeg har gjort, fant jeg fire hovedtema. Disse representerer *bakgrunnen for og opplevelsen av sammenslåingen, elementer i prosessen som påvirker innbyggernes hverdagsliv, tilknytning til sted og stedsidentitet, og påvirkninger på lokalsamfunnet*. Jeg vil her starte med empiri angående den politiske prosessen samt elementer i prosessen som har påvirket informantenes hverdagsliv, og se dette opp mot kommuneteori og tidligere forskning. Deretter går jeg over på tilknytning til sted og stedsidentitet, og påvirkninger på lokalsamfunnet, og ser dette i lys av stedsteori.

6.1. Politisk prosess

I hovedtemaet *bakgrunnen for og opplevelsen av sammenslåingen* fant jeg at informantene har hatt ulike opplevelser av sammenslåingsprosessen, avhengig av om de har stått veldig tett på prosessen eller observert den mer utenifra, samt hvilken livssituasjon de er i.

På forhånd hadde jeg et inntrykk av at Sara og Karl var positive til Nye Sandnes. I intervjuene fant jeg at dette inntrykket ikke stemte. Karl ønsket egentlig at Forsand skulle stå alene, eventuelt å gå sammen med Strand. Likevel ønsket han å gjøre det beste ut av situasjonen de var i. Sara hadde endret mening. Hun ønsket også at Forsand skulle stå alene i utgangspunktet. Når valget til slutt sto mellom Sandnes og Strand, ønsket hun seg først til Sandnes, men «innså etter hvert at dette var et feil valg» (Sara), og ønsket seg heller til Strand.

De tre andre hadde klare standpunkt og ståsted, hvor Ove og Torstein ønsket seg til Strand og Sindre til Sandnes.

Den sammenslåingsprosessen som Forsand har vært gjennom, har vist seg å være en spesiell prosess. I debatter rundt kommunereformen, snakkes det om frivillige og ufrivillige sammenslåinger. Sammenslåingen mellom Forsand og Sandnes er beskrevet som begge deler. På den ene siden kan en si at flertallet har fått viljen sin, og dermed er de demokratiske premissene ivaretatt.

Det har jo blitt ivarettatt på den måten at flertallet har jo fått viljen sin på begge....flertallet ville jo til... til Sandnes, i alle fall i utgangspunktet, også var det et annet flertall som ville dele kommunen også etterpå...med Strand.. Så egentlig har jo begge to fått... oppfulgt ønskene sine. Hvis du ser på det sånn da. (Sindre)

På den andre siden kan en si at de demokratiske prosessene ikke er ivarettatt da det er flere som kaller dette en tvangssammenslåing. «Det var jo ulovlig (...) kaller det for en tvangssammenslåing..for det har jo skjedd..for vi mener..hadde det blitt tatt et vedtak der, så hadde det vedtaket som stod seg inn til stortinget, vært at vi ville til Strand». (Ove)

I og med at sammenslåingen ansees som frivillig av noen og som en tvangssammenslåing for andre, kan en gå ut ifra at denne sammenslåingen ikke er sammenlignbar med andre kommuner som enten har gått gjennom en slik prosess frivillig eller med tvang. Denne prosessen har blitt omtalt som «et sammenhengende sirkus» og «urasjonell» av Stortingsrepresentanter, noe som gjør denne sammenslåingen nokså unik (Jupskås, 2017).

Den 8. juni 2017 vedtok Stortinget kommunereformen, og stemte over de kommunesammenslåinger som skulle tre i kraft den 1. januar 2020. I debatten var det stor uenighet i tilfellene hvor det ble brukt tvang, samt rundt en utsettelse av vedtak på sammenslåing av Forsand og Sandnes. Stavanger Aftenblad dekket dette med overskriften «Ikke flertall for å utsette Nye Sandnes» (Jupskås, 2017). Senterpartiet fremmet her et forslag om å utsette denne sammenslåingen, på grunn av nye momenter i saken. Et av disse momentene var at ferjeforbindelsen mellom de to kommunene kunne falle bort. KrF, SV og MDG støttet dette forslaget, men det holdt ikke uten AP sin støtte. Eirin Sund fra AP uttalte at «Vi forholder oss til den prosessen som har vært og som kommunene har hatt eierskap til selv. Der har Sandnes og Forsand sagt ja». Senterpartiets Heidi Greni sa «...Vi er for den sammenslåingen forutsatt at Forsand bekrefter at de fortsatt vil. Det er nye momenter i saken, blant annet at ferjeforbindelsen mellom de to kommunene kan falle bort». Sammenslåingen blir her omtalt som kontroversiell; «...ikke minst etter møtet i Forsand kommunestyre tidligere i uken, der et flertall ikke fikk anledning til å stemme på sitt forslag om å utsette hele sammenslåingen» (Jupskås, 2017). Karin Andersen fra SV omtalte saken som «et sammenhengende sirkus», og ønsket å utsette saken. Hun siktet her spesielt til ferja over Høgsfjorden og spørsmål rundt dette som kunne skape negative konsekvenser for finansieringen av Ryfast. Geir Pollestad fra SP omtalte møtet i Forsand kommunestyre som et spesielt møte, og at dette var en kommunesammenslåing ingen kunne drømme om på forhånd. I debatten sa også Pollestad (Sp):

Det skal ikke være slik at en finte med grunnlag i kommuneloven skal hindre at kommunestyrets flertall får si sin mening. Det vil ikke forsinke prosessen om Stortinget går for mitt forslag om utsettelse, men det vil sikre at punktet om frivillighet blir ivaretatt. (Pollestad, 2017, i Jupskås, 2017)

Geir Sigbjørn Toskedal fra KrF sa at «Vi mener sammenslåingen av Sandnes og Forsand er en urasjonell sammenslåing, som vi ikke ønsker å støtte» (Jupskås, 2017).

Her ser vi de umiddelbare reaksjonene fra Stortingspolitikere etter det mye omtalte kommunestyremøtet på Forsand den 6. juni 2017. Dette kommunestyremøtet ble med andre ord holdt kun to dager før kommunereformen skulle vedtas i Stortinget. Flere av mine informanter var fortvilet og irritert etter det som skjedde denne dagen. Som Torstein sa: «...det ødela jo egentlig alt (...) etter det kjempet vi med nebb og klør». Stortingspolitikernes reaksjoner støtter da opp om det som innbyggerne i Forsand kjente på. Med ord som «et sammenhengende sirkus», «en finte» og «urasjonell», kan en si at følelsen av at dette var et politisk spill mulig har rot i virkeligheten. Ove var merkbart preget av dette, og mente at det hele var en hestehandel. Karl omtalte det som «et råttent spill». Ifølge Sindre ville ikke utfallet sett annerledes ut, i og med at fristen uansett var ute, og det dermed var for sent å snu. Ifølge Sp, SV, KrF og MDG var det altså ikke for sent. Om dette hadde blitt stemt over på nytt og kommunestyret i Forsand hadde hatt flertall for Strand, kan en stille spørsmål om flere politikere på Stortinget hadde lyttet til dette – i det minste Arbeiderpartiet, som la til grunn at både Forsand og Sandnes hadde svart «ja» til sammenslåing i siste vedtak.

Ut fra dette kan en stille spørsmål til om slike beslutninger bør tas på et lokaldemokratisk nivå, når beslutningen som tas vil få konsekvenser for generasjoner. Det kommer tydelig frem at ferja står sentralt her, som et moment til hvorfor Stortinget burde vedtatt å utsette saken den 8. juni 2017. Det fremstår problematisk at en enkeltsak som ferja spiller en såpass avgjørende rolle for en så stor og omveltende prosess som det en kommunesammenslåing er.

Hvis ferja ikke hadde vært inne, så hadde egentlig lokaldemokratiet fungert. ehm.. for.. det er jo egentlig å få inn en faktor som ikke har noe med kommunestrukturen å gjøre egentlig...så klikker jo lokaldemokratiet, rett og slett, for da blir det for tett på. ehm.. da er det enkeltsaker som får trumfe... (...) kommunereformen skal handle om det som skal være 50 år frem. (Torstein)

6.2. Kommunegrenser og stedsidentitet

Empirien viser at elementer som ferja og grensejustering har hatt en direkte påvirkning på informantenes hverdagsliv. Jeg vil her se disse elementene opp mot Frisvoll (2016) og Frisvoll og Almås (2004) som undersøker grensenes betydning for stedsidentitet.

Forsand sitt territorielle felleskap har re-eskalert på to måter i den sammenslåingsprosessen de har stått i. Som tidligere illustrert med kart over gamle og nye kommunegrenser, kan en tydelig se hvor Forsand har blitt større ved regionalisering, og hvor de har blitt mindre gjennom kommuneinndeling (Frisvoll, 2016). Regionaliseringen innebærer sammenslåingen med Sandnes, som har ført til at innbyggerne i Forsand er blitt en del av en bykommune med 78.439 innbyggere (Thorsnæs, 2020). Forsand er dermed ikke lenger en egen kommune, men et sted, også kalt en utkant, 22 km i luftlinje unna kommunesenteret. Prosessen innebærer også forflytting og sentralisering av tjenestetilbudet. I prinsippdokumentet mellom Forsand og Sandnes står det at det skal være aktivitet i eksisterende rådhus og kommunehus, og at det skal være et servicesenter i hvert av disse (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). Forsand fikk landbrukskontoret, men siden de ansatte i Sandnes ikke ønsker å reise til Forsand hver dag, er de til stede to eller tre dager i uka, sier Torstein; «(...) så akkurat der er det ikke... det er ikke så mye lys i vinduene i kommunehuset, kan du si. Selv om det ble brukt av de tilhengerne til Sandnes (...)». Dette er også en del av institusjonaliseringsprosessen, som innebærer at den nye kommunen blir til gjennom et samspill mellom symbol, grenser og formelle og uformelle institusjoner (Frisvoll, 2016). I denne prosessen skal kommunen etableres som en ny organisasjon samtidig som den kollektive bevisstheten endrer seg. På denne måten vil befolkningen oppfatte kommunen som en geografisk enhet, og følelsen av å høre sammen blir institusjonalisert og kan føre til en regional identitet (Paasi, 1991, 1986, i Frisvoll, 2016). Prinsippdokumentet (2016) var starten på en slik institusjonaliseringsprosess.

Kommuneinndelingen førte til at Forsand ble delt i to, hvor nordsiden av Lysefjorden gikk til Strand kommune. Preikestolen var en del av dette området, og førte til sterke reaksjoner hos den gjengse forsandbu samt politikere. «Dette var et sjokk å få. Dette hadde vi ikke ventet oss», sa daværende Forsand-ordfører (Bjørheim & Jøssang, 2018).

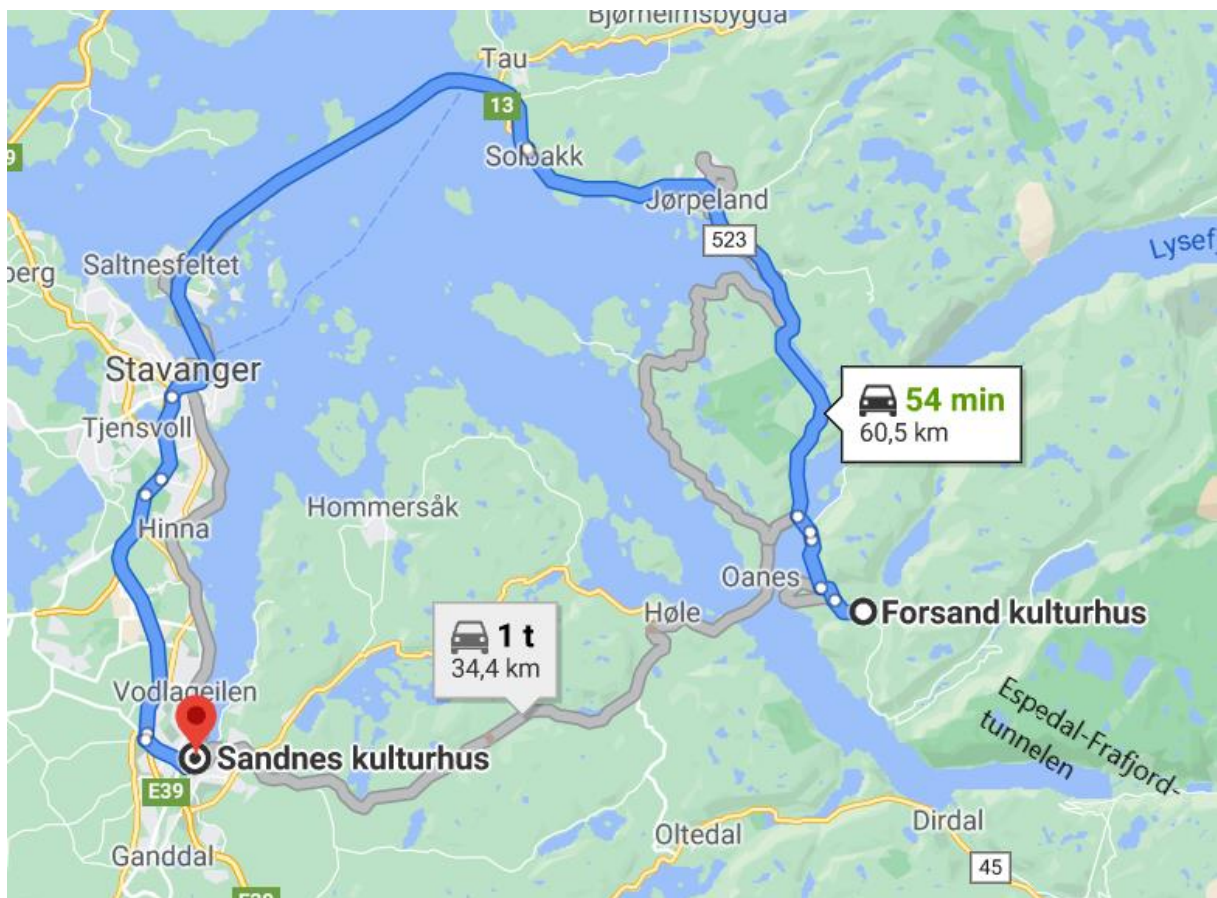
Karl mente at det var unaturlig for han å kalle seg for en sandnesgauk. Sara følte at hun mistet en del av identiteten sin da Preikestolen gikk til Strand. Ove var opptatt av den allerede

interkommunale samhørighetsfølelsen og de mange felles kontaktpunktene Forsand har til Strand kommune. Dette er en del av Forsand sin re-eskaleringsprosess, og viser til Frisvolls (2016) begrep *grenser*, som en av tre begrep for å forstå hva som fremmer eller hemmer utviklingen i et territorielt fellesskap: *grenser, institusjonalisering og de-institusjonalisering*. De som bor i kommunen skal kunne anerkjenne den geografiske inndelingen og de grenser og symbol som identifiserer kommunen (Frisvoll, 2016). I tillegg kan vi trekke frem Frisvoll og Almås' (2004) *identifikasjon*, som en del av deres forståelse av identitetens og tilhørighetens betydning i kommunesammenslåinger – *identitetens tre i-er: identifikasjon, interaksjon og institusjonalisering*. *Grenser* gir en identitetsmessig geografisk innramming, som nevnte forsandbu eller sandnesgauk, og *identifikasjon* handler om følelsen av å høre sammen og å være i samme båt. Symboler, bygninger eller landskap, som Preikestolen, kommunevåpen og kommunehuset, er eksempler som viser til en slik følelse av tilhørighet og samhørighet. Å bli en sandnesgauk vil si å få en ny interkommunal identitet gjennom sammenslåingsprosessen, og dette kan komme i konflikt med den allerede eksisterende identitetsmessige forestillingen om å være en forsandbu.

I prinsippdokumentet (2016) ble det vedtatt at Preikestolen skulle være motivet på det nye kommunevåpenet til Nye Sandnes. Dette kunne i så fall bidratt til en synkron regionalisering og vært en viktig del av *identifikasjonen* til den nye kommunen. Sandnes ønsket å identifisere seg med Preikestolen og på samme tid kunne dette i større grad gitt følelse av samhørighet og tilhørighet mellom de to kommunene. Dette ble ikke tilfelle etter kommunedelingen med Strand, og kommunen mistet dette symbolet. I dag står sandnesgauken fremdeles som kommunevåpen ifølge Sandnes kommune sin hjemmeside (Sandnes kommune, 2021). Kommunevåpenet er et identifikasjonsfyrtårn og et symbol som skal speile identiteten til innbyggerne i kommunen. Det er en del av institusjonaliseringen. Spesielt den ene av mine informanter var opptatt av at han ikke var noe sandnesgauk: «Hvis du snakker om identiteten vår, så er vi jo ryfylkinger og ikke noe sandnesgauer...», sa Karl. Sara mente at Preikestolen var en del av identiteten deres, og bygda sin stolthet. Det at Nye Sandnes sin intensjon var å bruke Preikestolen i kommunevåpenet, kan mulig tyde på at de ønsket å ta med en viktig del av Forsand sin identitet inn i den nye kommunen. Dette kunne vært en viktig begynnelse på institusjonaliseringen, som igjen kunne ført til en følelse av en naturlig geografisk enhet.

6.2.1 Interaksjon og mobilitet

Av Prinsippdokumentet (2016) kan en også se at Nye Sandnes legger til grunn at Høgsfjordsambandet opprettholdes gjennom å sikre kaianleggene som beredskapskaier for Ryfast. Videre står det at ferjedriften skal drives i privat regi. Den nye kommunen vil også være pådriver og arbeide aktivt for å realisere Espedal-Frafjord-tunnelen og Gandsfjordforbindelsen. Sistnevnte er i byområdet til Sandnes, og vil derfor ikke ha innvirkning for Forsand. Av de tre nevnte prosjektene, er det Gandsfjordforbindelsen som ser ut til å bli gjennomført. Espedal-Frafjord tunnelen har fått kroken på døra, og med Ryfylkefondet mistet også Sandnes støtte til å gjennomføre prosjektet (Norheim, 2019; Riveland, 2021a). Ryfylkefondet skal jeg se nærmere på under *symbolske grenser*.

Figur 3: Interaksjon- og mobilitetskart for Forsand – Sandnes. (Google maps, 2021)

I Figur 3 kan en se at tunnelen Espedal-Frafjord (tegnet inn selv) ville fungert som en alternativ vei inn til kommunesentra i Sandnes. I dag er Ryfast eneste vei fra Ryfylke til nærmeste sykehus i Stavanger, samt eneste vei til kommunesentra for forsandbuen sin del. Som en kan se, må forsandbuen kjøre gjennom Strand og Stavanger for å komme seg til Sandnes. Dette innebærer å kjøre 60,5 km for å komme til sin egen kommune (google maps,

2021). Høgsfjordsambandet som går mellom Oanes og Lauvik (Høle), har vært innstilt på grunn av lavt passasjerantall som en konsekvens av myndighetenes tiltak for å hindre spredningen av koronaviruset, men har som mål å starte opp igjen i juni 2021 (Boreal, 2021).

Interaksjon i den nye kommunen har vært et avgjørende og pågående element fra starten av sammenslåingen, både i form av pendling, samarbeid og samkvem (Frisvoll & Almås, 2004). Det at ferja i utgangspunktet skulle ut av drift, hadde ikke sammenheng med sammenslåingsprosessen i så måte. Ferja skulle nedlegges da fortsatt ferjedrift ville øke usikkerheten for nødvendig trafikkmengde i Ryfast. Samferdselsdepartementet kunne likevel ikke hindre en kommersiell drift over Høgsfjorden (Samferdselsdepartementet, 2020). Dette ble dermed en kampsak inn mot bestemmelsen av hvem Forsand skulle slå seg sammen med. For mange i Forsand var det å beholde ferja den viktigste faktoren for sammenslåing med Sandnes. «Sandnes ble et valg på grunn av ferja», sa Ove. I en sak fra NRK Rogaland (2019) ble noen av innbyggerne i Forsand intervjuet i forhold til hva de stemte i folkeavstemningen denne dagen. En av de som ble intervjuet svarte: «Jeg stemte Sandnes. Det gjorde jeg, for å beholde ferja i alle fall. Det er det viktigste» (Kalstad, Topdahl, Mathisen & Morsund, 2019). I min empiri blir ordet ferje/ferja sagt 93 ganger, som tyder på at sambandet Lauvik-Oanes er noe som har vært sentralt for forsandbuen. Å miste ferja kan gå ut over deres interaksjon med sin nye kommune og har påvirkning på mobiliteten.

I en sak fra Strandbuen (2020), blir Stine (29) intervjuet i forbindelse med at hun bor på Rossavik i Forsand og jobber på Høle i Sandnes. Hun kan nesten se over til arbeidsplassen på Høle skole, står det. Videre skriver journalisten «Nå når Høgsfjord-ferja er innstilt bruker ho ein og ein halv time meir på å komma seg til og frå jobb» (Karlsen, 2020e).

Selv om ferja er noe en har snakket mye om på bygda, fant jeg i min empiri at informantene syntes det fungerte fint med Ryfast. Sara mente at det går veldig fint å reise gjennom tunnelen. «...sånn generelt her i bygda, så er vi nok litt redde for forandring.. ehmm.. og nå ser vi jo...når..ehm.. vi har fått tunnelen, og at det går veldig fint... å reise gjennom... « (Sara). Torstein sa at han i dag bruker fem minutter kortere tid på å pendle med Ryfast enn han gjorde med ferja. Dette støttes også av Sindre; «de sier jo at det er nokså samme tiden å kjøre til Rådhuset med Ryfast som med ferja, men det er jo... det føles mye kortere å ta ferja»

(Sindre). Karl mente at Ryfast passet «som hånd i hanske» for han, da han uansett reiser til Stavanger oftere enn han reiser til Sandnes.

Argumentet om ferja kan dermed se ut til å ha blitt svekket, og opptar ikke lenger informantene nevneverdig da de uansett er fornøyd med Ryfast. Problemet ligger likevel i avstanden til kommunesentra. Sara synes det er tungvint å reise helt til Sandnes for å handle, og benytter seg heller av Jørpeland i Strand som handelssentrum. Hun er redd for at flere tjenester kommer til å forsvinne fra Forsand, og er bekymret for at Forsand på denne måten vil bli en utkant.

jeg tenker det hadde vært mye greiere om vi hadde vært en del av Strand.. nå.. fordi det er jo litt sånn... at vi må reise så langt... nå har jo jordmortjenesten også forsvunnet her..så nå må vi jo helt til Sandnes for å gå til jordmor...og sånt... så jeg.. føler liksom at bare mer og mer forsvinner, da.. fra her.. at vi liksom... jeg ser jo hvor mye enklere det hadde vært hvis vi bare hadde vært med Strand, da.. egentlig.. ehm.. så det er.. jeg er jo litt redd for at blir en sånn..ubetydelig utkant av Sandnes. (Sara)

I april 2021 skrev en tidligere lokalpolitiker i Forsand, som blant annet også har vært ordfører/varaordfører i til sammen 16 år, et leserbrev til lokalavisa Strandbuen. Her argumenterer han for at «Det passar betre for oss 1.000 Forsand-innbyggjarar å vera med dei 13.000 i Strand enn dei 80.000 i Sandnes» (Haukalid, 2021). Haukalid mener her at etter det kom ny vei til Jørpeland i 1994 samt bro over Lysefjorden i 1997, har forsandbuen og strandbuen bygget fellesskap gjennom et felles bo- og arbeidsområde, samt gjennom lag og organisasjoner. Treffpunkt og fellesskap gjennom landbruksorganisasjoner, politiske råd, møter, utfordringer og oppgaver, gudstjenester og Jørpeland som forsandbuens handelssentrum, er treffpunkt han og forsandbuen ikke får i den nye kommunen med Sandnes, mener han. Han beskriver Forsand som «den nye utkanten av den store kommunen Sandnes» (Haukalid, 2021). Haukalid sitt leserinnlegg indikerer at grensen mellom Forsand og Strand er mer porøs enn grensen mellom Forsand og Sandnes.

Det er om lag 60 km frå Forsand sentrum til Sandnes. Bompengetaksten langs den ruta er nå blitt ganske så høg. Det gir ikkje mykje lyst til å engasjera seg i politikken når ein må bruka så mykje tid og pengar berre på reisa. (Haukalid, 2021)

En viktig del av institusjonaliseringsprosessen handler om at kommunen oppfattes som en naturlig geografisk enhet av befolkningen i og utenfor kommunen. Kommunen etableres som en ny organisasjon samtidig som den kollektive bevisstheten endrer seg (Paasi, 1991, 1986, i Frisvoll, 2016).

I mine intervjuer fant jeg at fire av de fem informantene mente at Forsand sammen med Sandnes ikke var en naturlig geografisk enhet. Frisvoll og Almås (2004) så i sin forskning at om ikke kommunene delte en interkommunal identitet, var de ikke modne for en sammenslåingsprosess, men at en slik identitet kunne oppnås om kommunene hadde noe felles og følte at «de var i samme båt» (Frisvoll & Almås, 2004, s. 52). Sindre følte en tilknytning til Høle, og fant en fellesnevner med Sandnes der. Han mente også at det var naturlig å slå seg sammen med Sandnes om en ser på kartet, men ikke i forhold til samferdsel. De fire andre følte ikke det samme som Sindre. Ove syntes spørsmålet om det følte naturlig å være sammen med Sandnes, var litt morsomt, og svarte kontant «Nei! Hehehe..det er ikke det. (...) Det er bare å gå inn på google maps...» (Ove). Han forklarer videre hvorfor han mener at dette er unaturlig;

Vi må.. vi må kjøre gjennom to andre kommuner for å komme til kommunesenteret, og for å ta del i de tjenestene som en vanlig kommune tilbyr sine innbyggere. ehm. Vi er del av en fjord som det ikke går transport på, i alle fall ikke akkurat nå. (Ove)

Nokså samme reaksjon fikk jeg fra Sara, som også sa «Nei..hehe.. jeg tenker jo at det er Strand, som er det mer naturlige» (Sara). Hun snakket også om at det var tungvint, ulogisk og rart å måtte reise gjennom to andre kommuner «for å komme til kommunen vår»

Tidligere nevnte jeg at Forsand fikk landbrukskontoret. Lokaliseringen av denne tjenesten ble likevel ikke smertefritt vedtatt. Bøndene i Sandnes mente at det var for langt å reise, og at det var utenkelig at de skulle dra til Forsand for å oppsøke landbrukskontoret i Nye Sandnes. «(...) det vil være en forringelse av tilgjengeligheten og det tilbudet vi har dersom landbrukskontoret legges til Forsand», mente de (Fintland, 2018). Svaret fra Forsand bondelag var at «Det er like langt fra Forsand til Sandnes, som det er fra Sandnes til Forsand» (Fintland, 2018). Når en bykommune slås sammen med en eller flere landkommuner som

ligger så langt unna bysentrum at bygdene aldri vil kunne komme til å vokse sammen med byen, vil en kunne få en sentrum-periferi-dimensjon. Sentrums interesser blir dominerende i et slikt scenario. For å redusere en intern kamp, blir det viktig å at landkommunen får et sterkt avtrykk gjennom underkommunal regionalisering. Da vil landkommunen institusjonaliseres og gjøres politisk levende (Frisvoll, 2016, s. 255). Det at det ble en kamp om landbrukskontoret, svekket i så måte den underkommunale regionaliseringen.

6.2.2. De-institusjonalisering

I kjølvannet av kommunesammenslåingen og grensejusteringen vokste det frem en aksjonsgruppe som kaller seg *Aksjonsgruppa ja til folkeviljen, nei til tvangssammenslåing*. Denne gruppa jobber fremdeles for å reversere sammenslåingen med Sandnes. De bygger saken sin på kommunestyremøtet som fant sted den 6. juni 2017, og at flertallet ble hindret i å gjøre vedtak i samsvar med flertallet sitt syn. Aksjonsgruppa har også «sendt brev til kommunalministeren der dei ber han gjera om samanslåinga av Forsand og Sandnes» (Karlsen, 2020a);

Kommunestyret i Forsand blei i møte 6. juni 2017 hindra i å gjera vedtak i samsvar med fleirtalet sitt syn, ved at ordføraren og eit mindretal i kommunestyret ulovleg bruka kommuneloven og stoppa ei realitetsbehandling av saka. Ei alvorleg handling som, etter vårt syn, undergrev tilliten til det lokale folkestyret og vårt demokratiske system. (Aksjonsgruppa ja til folkeviljen, ei til tvangssamanslåing 2020, i Karlsen, 2020a)

En slik motstand og aktivisme kan ofte trigges i en de-institusjonaliseringsprosess. Forsand kommune lever her videre som geografisk symbol, med sosialt delte forestillinger om en naturlig geografisk enhet og med en følelsesmessig tilknytning (Frisvoll, 2016).

Når den gamle kommunale enhetens avtrykk henger igjen i området som har blitt en ny kommune, kaller vi det for en *asynkron regionalisering*. Lamont og Molnár (2002) i Frisvoll (2016) definerer grenser i tre kategorier; *naturlige grenser*, *sosiale grenser* og *symbolske grenser*, som alle er avgjørende for asynkron regionalisering. *Naturlige grenser*, altså stedets topografiske skiller som fjell og fjorder. Et eksempel på dette er da Karl svarte på spørsmål om han kunne identifisere seg med hele det nye området han nå er en del av – om han anså

kommunegrensene som en naturlig enhet. Karl svarte kontant «Nei, jeg vil ikke si det» på dette spørsmålet, og fortsatte med å si;

Hvis du bare ser ut her, så ser du at fjorden avgrensar oss jo... så jeg vil nok.. ha litt problemer med å se for meg at jeg føler meg som en sandnesbu eller som en sandnesgauk som de sier.. jeg føler det er helt unaturlig. (Karl)

Det at fjorden avgrensar Forsand fra Sandnes, er et eksempel på *naturlege grenser* i en asynkron regionalisering. Ulike muligheter til å delta i lag og organisasjoner, eller i politikken er eksempel på *sosiale grenser*. Som nevnt, har Forsand lenge hatt et interkommunalt samarbeid med Strand kommune. Eksempler på dette er blant annet lokalavisa Strandbuen, Strand og Forsand turlag, og Norsk Folkehjelp Strand og Forsand. Ove mente at Forsand var en Ryfylkekommune, og at de hadde både en geografisk og sosial tilknytning den veien: «Innen landbruk, kirke, kultur, sport og ehmm..idrett og i forhold til Folkehjelpen og sånn..det er jo mot Strand vi har all tilknytning...» (Ove). Ove mente at disse sosiale mulighetene ikke var like naturlig sammen med Sandnes, og at den lange reiseveien gjør det vanskelig å delta på ulike sosiale tilstelninger. De *symbolske grensene* viser til verktøy som individ og grupper kjemper om og blir enige om at definerer virkeligheten (Lamont & Monár, 2002, s. 168, i Frisvoll, 2016). Frisvoll (2016) viser til spørsmål rundt fellesskap og eierskap til kraftpengene i Nesset kommune som et sentralt tema i kommunens institusjonaliserings- og de-institusjonaliseringsprosess. På Sandnes kommune sin hjemmeside kan en lese at etter sammenslåingen med Forsand er Sandnes kommune blitt en kraftkommune; «Dette gir kommunen inntekter gjennom blant annet konsesjonskraft, konsesjonsavgift og naturressursskatt. (...) Sandnes kommune mottar kr 10,3 millioner årlig i konsesjonskraft» (Sandnes kommune, 2020b). Tidligere er dette midler som har blitt brukt i Forsand og som har bidratt både til arbeidsplasser i kommunen, og at Forsand har vært en rik kommune. Sara mente at forsandbuen ikke har manglet noe, og at de egentlig har hatt det ganske fint. I forhold til å bli en del av Sandnes, var hun litt skeptisk til å måtte dele med de 80.000 nye innbyggerne: «...nå må vi jo dele med resten...», sa hun. Karl delte denne oppfatningen, og var oppgitt over at Sandnes kommune har fått alt det som tidligere Forsand kommune hadde i kraftinntekter:

...vi har hatt 100 millioner i kraftinntekter i året, som har blitt tilbakeført til innbyggerne.. Vi har vel hatt et kraftfond hvor vi har hatt 30 millioner, som de har brukt på næringslivet.. det er bønder som søker om å bygge en vei og til diverse andre, utvikling av bedrifter, og greier.. Alt

det gikk til Sandnes kommune! Det var visst over 200 millioner på bok da de slo seg sammen..
Det har de tatt..hehe..ALT av..(Karl)

Ryfylkefondet er også et eksempel på en slik *symbolsk grense*. Fondet ble opprettet i 1986, og Forsand var en av de første kommunene som gikk inn som innskytere i fondet, sammen med kommunene Hjelmeland og Suldal (Ryfylkefondet, 2017). Etter sammenslåingen med Sandnes, kom debatten hvor grensen skulle gå i forhold til å få være med i fondet.

Tidlegare har Forsand kommune også vore deltakar, men etter samanslåinga med Sandnes har ikkje dei andre kommunane akseptert Sandnes sitt ønskje om å bruka pengar frå fondet i delar av kommunen som ikkje høyrer til tidlegare Forsand, eller som ligg ved Høgsfjorden og Lysefjorden. (Riveland, 2021)

Hjelmeland kommune satte et krav til formuleringen og definisjonen av *Ryfylkeregionen*: «Ryfylkeregionen er kommunane Sauda, Suldal, Hjelmeland, Strand og dei områda i Sandnes som ligg mot Høgsfjorden og Lysefjorden» (Riveland, 2021b). Denne definisjonen ønsket ikke Sandnes å godta, og dermed er ikke Forsand heller en del av definisjonen av Ryfylkeregionen. Dette til tross for at noen av Ryfylkeregionens største turistattraksjoner som blant annet Lysebotn, Kjerag og Flørli er lokalisert i Forsand.

Både kraftfondet og Ryfylkefondet er eksempler på *symbolske grenser*. Opplevelsen av at kraftpengene er «vår» setter rammer for legitim og illegitim ressursbruk. Bønder som søkte tilskudd fra kraftfondet, fikk ikke det de var lovet etter sammenslåingen. På denne måten blir følelsen av at «vi må dele» og følelsen av eierskap til kraftfondet forsterket (Karlsen, 2020d).

Frisvoll (2016) stiller spørsmål til den nye kommunereformen, og «hvordan man kan redusere risikoen for at de de-institusjonaliserte kommunenes avtrykk henger igjen og deler den nye kommunen opp i flere kommunale fellesskap som står mot hverandre» (Frisvoll, 2016, s. 255). Fra teoridelen ser vi at det er Frisvolls (2016) andre kontekst som er relevant for min avhandling; «bykommuner som slås sammen med en eller flere landkommuner som ligger så langt unna bysentrum at bygdene aldri vil kunne komme til å vokse sammen med byen» (Frisvoll, 2016, s. 255). Utfordringene i en slik sammenslåing er at en raskt kan få en sentrum-periferi-dimensjon. Den demokratiske kjøttvekta vil gjøre sentrums interesser

dominerende, ifølge Frisvoll (2016). Torstein uttrykte noe av det samme da jeg intervjuet han. I det nye bystyret i Sandnes, sitter fem representanter fra Forsand; «De skal være politikere for hele Nye Sandnes, og da er det kjøttvekta som rår», sa Torstein. Frisvoll (2016) sine argumenter om å låse fellesskapets ressurser til et underkommunalt organisert kommuneutvalg i den gamle kommunen som kan fungere som en garantist for lokalt initiativ og lokal innflytelse over deres egne lokalsamfunn sin utvikling, ser ikke ut til å ha lyktes for Forsand sin del. Det kan virke som at Frisvoll (2016) sin problematisering rundt det å dyrke frem en dyp fellesskapsfølelse er mer sannsynlig for Nye Sandnes, i og med at de to kommunenes lokalsamfunn er for ulike, med byen på den ene siden og bygda på den andre (Frisvoll, 2016, s. 255). For å få til en synkronisert regionalisering, fremfor en asynkron, mener Frisvoll (2016) at dette kan være mulig å få til dersom den gamle kommunen får satt et sterkt avtrykk, som blir institusjonalisert og gjort politisk levende. Forsand mistet sin råderett og fordeling av kraftfondet, måtte gå ut av Ryfylkefondet og mistet Preikestolen som for øvrig også skulle bli motivet på det nye kommunevåpenet. Faren for Forsand sin del blir da at de kan bli en utkant, slik Sara uttrykket: «jeg er jo litt redd for at blir en sånn..ubetydelig utkant av Sandnes... spesielt da vi mistet Preikestolen..». Sindre formulerte noe av de samme bekymringene, men med noe mer optimisme: «...jeg håper at Sandnes ser på oss som en ressurs, og at vi ikke er et plagsomt vedheng... At de.. er med på satsingene som er..turisme...overlapping på det.. og.. tar vare på at det er en landbrukskommune» (Sindre).

Frisvoll og Almås (2004) sine funn kring holdninger til kommunesammenslåing og hvorfor det ofte blir så sterke negative reaksjoner blant folk flest bare med tanken på sammenslåing, kan i stor grad sammenlignes med mine funn. Representanter fra de politiske elitene, som ordførere og rådmenn ser på sammenslåinger ut fra en rasjonell eller fornuftsbasert tenking. Effektivisering av kommuneadministrasjonen og å få mer penger til kommunale tjenester, er ofte brukte argumenter fra disse representantene. Sindre var ikke ordfører eller rådmann, men han hørte til den delen av kommunestyret som ønsket seg til Sandnes. Han mener at sammenslåingen har fått for mye oppmerksomhet i forhold til hva det har å bety, og at det er mange som legger veldig mye følelser i det. Argumentene for å slå seg sammen med Sandnes, var at intensjonen var å bygge store og robuste kommuner, og at kommunen skulle få et styrka tjenestetilbud, sier han.

(...) det er styrka tjenestetilbud, altså du får mer kompetanse. For, da vi var Forsand kommune så hadde vi jo en som jobba på landbruk, en på byggesak. Altså, de skulle jo kunne så mye, for

i en kommune så er det inndelt i fagfelt. Så det er jo en fordel at du ikke skal...når du har en liten kommune så må en kunne hele alfabetet, A til Å, nå er det bare..ja... de blir mer spesialiserte, og det mener jeg er bra. (Sindre)

Sindre mener at denne prosessen ikke har påvirket han personlig, da han ikke har et så sterkt forhold til akkurat hva kommunen heter. «Det er hvor du bor som er...hva kommunen heter, og hvor den ligger, det har ikke så mye å si», sier han. Han mener at kommunen kun er en tjenesteyter for innbyggerne, som skole, lege, helsehjelp og byggesakstjenester.

Frisvoll og Almås (2004) fant på den andre siden at folk flest var mer opptatt av at tjenestene på hjemstedet skulle leve videre etter sammenslåingen, og at redselen for å miste dette stakk dypere enn at avstanden ble større.

Torstein mente at Sandnes burde ta initiativ til å bygge «ikke-fysiske broer» mellom Sandnes og Forsand. Han sier at det ikke går å vedta en identitet, den må skapes. Veier skaper ferdsel, som igjen skaper bruk av andre områder som en da får et forhold til. Dette er en del av denne prosessen, mener han.

(...) hvis Sandnes skal kunne klare å sørge for at vi skal kunne få en sånn Sandnes identitet, så må det bygges ikke-fysiske broer over, som gjør at vi føler det er naturlig å si at vi er en del av Sandnes. Og det har vi ikke klart. Litt på grunn av korona, men litt på grunn av at det har ikke vært et tema. (Torstein)

Ut ifra mine empiriske funn samt dokumentanalyse av ulike aviser, kan det se ut som Forsand og Sandnes fremdeles ikke deler en interkommunal identitet, og at de heller ikke har noe spesifikt som får dem til å føle at de er i samme båt. Konsekvensene av dette er sterke reaksjoner fra befolkningen som føler at en del av deres identitet blir tatt vekk fra dem. Som Sara sa «teppet bare forsvant under beina på oss, da. Også.. ja...det ble litt sånn, at vi har tapt alt..».

6.3. «Sense of» Forsand

Jeg skal her drøfte og analysere hvordan informantene i min studie opplever Forsand som sted, hva de legger i stedsfølelsen de har til Forsand og deres tilknytning til stedet. Som vi så i forrige avsnitt, har innbyggerne i Forsand vært gjennom store omveltninger i kommunesammenslåingsprosessen. Disse omveltningene har gått på bekostning av samholdet i bygda, ifølge min empiri.

Forsand, som alle andre steder om vi følger den humanistiske geografis definisjon av *sted*, er en lokasjon med mening og som gir en stedsfølelse for menneskene som bor der. Illustrert i teorikapittelet med breddegrad: 58°54.1980018' N, lengdegrad: 6°6.2865003' Ø, vet vi at dette er Forsand sin lokasjon. Jeg har snakket med fem informanter som også har tillagt Forsand mening og stedsfølelse. For Sara handlet stedsfølelsen mye om naturen, fjorden og fjellene – da spesielt Preikestolen. Ifølge Sara mistet Forsand en del av sin identitet da Preikestolen «forsvant». To av informantene, Ove og Sindre er begge gårdbrukere. For dem er det mer nærliggende å tillegge stedet en mening gjennom sin praksis og ressursbruk.

Stedsfølelsen refererer til både den individuelle og delte følelsen som assosieres med stedet (Cresswell, 2014). Ifølge mine empiriske funn, kan en si at den delte følelsen av stedet i stor grad handler om å hjelpe hverandre, gjøre dugnadsarbeid og at forholdene er så små at alle har kjennskap til nesten alle som bor der. Hvis en da legger til grunn at Forsand er et sted hvor nesten alle kjenner eller vet hvem alle er. En bygd hvor dugnadsånden står sterkt og en stiller opp for hverandre. Hvordan opplever da de sammensveisede forsandboerne å gå fra å være et lokalsamfunn på 1200 innbyggere til å bli en del av en storkommune med nærmere 80.000 innbyggere? Hvordan påvirker dette deres stedsfølelse? Selve arealet har ikke utvidet seg så mye mer enn i underkant av 300 km² av de nå totalt 985 km² av Nye Sandnes. Forsand stod for størsteparten av landarealet i og med at de var en utmarks- og landbrukskommune. Utvidelsen av innbyggertall og tilgjengeligheten til tjenester og deres kommunesentra er en viktigere faktor. Dette kan helt klart påvirke deres opplevelse av å ha et trygt punkt i verden hvorfra de kan observere verden utenfor (Relph, 1976). En av beskrivelsene som gikk igjen i beskrivelsen av sammenslåingsprosessen var “det har vært en splittende effekt”. En kan også lese ut fra intervjuene at denne splittelsen sitter sterkt i flere av informantene.

Det finnes to dagligvarebutikker på Forsand, så sjansene for å møte noen du kjenner er naturligvis store. «...det er jo folk som ikke snakker med hverandre på butikken» (Sara). Hun merket det ikke så mye i sin egen omgangskrets, men hadde fått med seg at det virret en del

misnøye og konflikter i bygda «kjente.. naboer, liksom.. plutselig var de uvenner og kunne ikke se på hverandre..», fortsatte Sara.

6.3.1. Lokalsamfunnet og stedstilknytning

I hovedtemaet *påvirkninger på samholdet* fant jeg at regionaliseringen og kommuneinndelingen har hatt en splittende effekt på befolkningen i lokalsamfunnet.

Torstein snakket en del om Forsand som bosted og sin tilknytning til stedet. Han problematiserer sin tilknytning til Forsand og hvordan denne har endret seg etter kommunesammenslåingen. Dette viser til Berg (2016) som argumenterer for at når det geografiske nivået er lokalsamfunn, kan det være hensiktsmessig å se på samspillet mellom personlig tilknytning «place-belongingness» og strukturelle føringer eller politikk «politics of belonging» (Antonsich, 2010, i Berg, 2016, s. 39, 40). I denne oppgaven er det nettopp dette samspillet som ligger til grunn – hvordan politiske prosesser kan påvirke stedsidentitet og tilknytning i et lokalsamfunn. Torstein hadde et sterkere forhold til sitt nærområde når dette var definert som Forsand kommune. Han mener nærområdet har snevret seg inn etter kommunesammenslåingen.

For, per i dag, så er det akkurat det som er rundt huset mitt her som er mitt nærområde, som holder meg her.. ehm.. Ikke det som er rett utenfor, det som var Forsand kommune, lenger. Forsand med Sandnes har jeg i alle fall ikke tilhørighet til. (Torstein)

Det at han føler så liten tilhørighet til den nye kommunen han er en del av, har også ført til at han har mistet en del av tilknytningen til Forsand som areal. Om stedstilknytning handler om sosiale relasjoner, slik Berg (2016) hevder, kan de se ut som disse har blitt svekket for Torstein sin del etter sammenslåingen. Sosiale relasjonene som makt, forhandlinger, inkludering og ekskludering, som Holloway og Hubbard (2001) mener stedstilknytning handler om, kan i større grad overføres til Torsteins situasjon. Torstein sin opplevelse av å høre til har blitt påvirket av maktstruktur og forhandlinger. I tillegg kan en trekke frem Cresswell (1996) som mener at stedstilknytning handler om hvem eller hva som hører hjemme et sted. Når Torstein sier at «Forsand med Sandnes har jeg i alle fall ikke tilhørighet til», kan det tyde på at han opplever at Forsand ikke hører hjemme i Sandnes. I tillegg er Antonsich (2010) relevant, som sier at mange diskusjoner rundt stedstilhørighet retter

søkelyset mot hvordan det erfarer å ikke høre til og hvorfor, og når tilhørighet ikke oppstår eller oppleves (Berg, 2016, s. 40). Tilhørigheten som opplevdes sterkt tidligere, oppleves ikke like sterkt etter at grensene utvidet seg.

Torstein sin tilknytning til Forsand kan sees i lys av *valgt tilhørighet*, hvor ens kulturelle identitet ansees som mobil. «..for meg og endel andre på min alder som ikke bruker tjenestetilbudet, så er Forsand den plassen en bor på... Forsand er ikke så mye annet», sa han. En har da sterke bånd på et regionalt nivå enn det lokale, og bostedet er et pragmatisk valg. For Torstein sin del var denne regionale tilknytningen motsatt vei av Sandnes, mot Strand kommune Ryfylkeregionen. Det samme gjelder for Ove. En kan også argumentere for at Torstein i større grad enn Ove kjente på en *nostalgisk tilhørighet*, da førstnevnte ikke opplevde å føle seg hjemme på Forsand i like stor grad som før. Karl virket å ikke ha den samme opplevelsen eller endring i følelse av tilknytning i lys av prosessen. Hans tilhørighet kan med andre ord betegnes som *selvfølgelig*.

For om du hører til Sandnes eller om du hører til Strand, så er det jo litt..eh..mindre betydning, egentlig.. Det er jo etter hva vi gjør ut av samfunnet vårt som betyr noe, så.. om.. hvis vi bare har det greit sammen som innbyggere, så er det jo nesten litt ubetydelig hvilken kommune vi egentlig hører til. (Karl)

Det samme gjelder for Sindre, som mente at hva kommunen heter og hvor den ligger er av mindre betydning. Det er hvor du bor som betyr noe, mente han.

Sara var den som snakke mest om stolthet til bygda, og mente at denne var en delt oppfatning i lokalbefolkningen.

Massey (1994) mener at det å sette grenser rundt et sted er med på å bidra til en «oss» og «de» mentalitet. I denne sammenslåingen ser vi at «oss» og «dem» mentaliteten har blitt sterkere ved å ta bort og utvide grensene. Kanskje kan dette tyde på at identiteten og tilknytningen som innbyggerne allerede la i Forsand i utgangspunktet var såpass sterk at når nye elementer kommer inn, må de holde ekstra godt fast i det som en gang var Forsand kommune. De sosiale relasjonene, minner om og følelser til stedet sitter sterkt i forsandbuen. Ifølge Berg (2016) er vår identitet knyttet til sted, og hvem vi er kan knyttes til hvor vi er. Karls identitet er knyttet til Forsand og Ryfylke, og sier dermed noe om hvem han er; «(...) hvis du snakker om identiteten vår, så er vi jo ryfylkinger og ikke noe sandnesgauker, egentlig. Jeg får det ikke til å stemme, jeg, at vi.. Vi liksom skal være en del av Sandnes (...)» (Karl).

Torstein, Sindre, Karl, Sara og Ove og andre innbyggere i lokalsamfunnet, vil uansett ha stedet til felles, tross forskjeller. Denne «oss» og «de» mentaliteten som har oppstått innad i bygda, kan likevel føre til likhetene mellom dem usynliggjøres (Berg, 2016, s. 37). Stedet i seg selv skaper forbindelseslinjer mellom menneskene. Alle syntes den splittende effekten som hadde oppstått i den en gang så samlede bygda, var veldig trist. Alle håpte at dette ville leges med tiden, men Torstein var redd for at dette ville trekkes med i mange generasjoner fremover. Både Torstein og Ove stilte seg kritisk til slik beslutningstaking på lokaldemokratisk nivå, og mente at dette hadde ført til splittelser som kunne vært unngått om beslutningen ble tatt på et regionalt nivå.

Når de slipper det løs på bygda...i stedet for at vi som bygd kunne kjempe sammen for å få det beste for bygda, så har vi endt opp med at vi kjemper mot hverandre...det har vært ødeleggende...det har blitt «oss og de» her inne. (Ove)

Dette støtter opp om Bergs (2016) argument om at personlig tilknytning og strukturelle føringer og politikk bør sees i et samspill når det er snakk om stedstilknytning.

6.3.2. En diskursiv tilnærming til Forsand – attraktivitet

I teorikapittelet så vi at Lysgård og Cruickshank (2016) mente at stedets identitet og hvem som har innflytelse på konstruksjonene av stedet, må forstås på bakgrunn av hvilke diskurser som dominerer stedet til enhver tid, samt hvordan disse begrenser og muliggjør prosessen som produserer stedet. I deres studie av fire lokalsamfunn på Agder gjennom prosjektet LISA, gjorde de en diskursanalyse av hvordan samfunnets innbyggere konseptualiserer bygdas attraktivitet. Disse bygene kan sammenlignes med Forsand ved at de var sentra i tidligere kommuner. Som disse bygdene, har også Forsand opplevd nedgang i folketall. Før sammenslåingen var ikke dette tilfelle for Forsand. I perioden 2007 – 2017 økte folketallet med gjennomsnittlig 1,2 % årlig (Askheim og Thorsnæs, 2020). Flere av mine informanter sa at «det er mer ledige hus her nå enn før». Noe av forklaringen for at det tidligere har vært en befolkningsøkning kan være at Forsand ligger i pendleavstand til større bysentra, som Jørpeland i Strand, Stavanger og Sandnes, da spesielt Høle i Sandnes da ferja fremdeles gikk. Lysgård og Cruickshank (2016) identifiserte to diskurser i sin studie, en *bostedsdiskurs* og en *autonomidiskurs*. Ut fra intervjuene i min empiri, kan en si at Forsands attraktivitet baseres på

begge disse diskursene. Sara sa at «vi føler vi har alt her; sjø og fjell, og ja... vi har alt vi trenger her.. egentlig». Dette passer inn i bostedsdiskursen. Sara valgte å flytte tilbake til Forsand, da det var her hun følte seg hjemme og det var en trygg plass å bo, samtidig som at de «har alt» av naturen har å by på. Torstein passer også inn her. Han var opptatt av at akkurat der han bodde, huset og tomta, der trives han godt. I og med at det var så kort pendleavstand til hans arbeidsplass, var han fornøyd med å bo der han bor enn så lenge.

Mye av grunnen hans til å fortsette å bo på Forsand, var også nærhet til familie. En kan da si at for Sara og Torstein er Forsand meningsfullt som bosted, og den rurale idyll står sterkt hos dem. Ut fra intervjuet med Torstein, fant jeg at autonomidiskursen på mange måter er blitt truet i Forsand etter sammenslåingen. Forsand som et selv bærende og selvdrevent lokalsamfunn sto i fare for å bli svekket. Som Karl sa; «opp gjennom årene har vi hatt mye dugnad». Torstein mente at om Sandnes hadde blitt en ytre fiende, ville samholdet i bygda blitt styrket som igjen ville ført til at bygda hadde gjort vedlikeholdsarbeid, for eksempel turstier, på dugnad. I og med den splittelsen som oppsto i denne prosessen, er denne dugnadsånden også blitt svekket, og dermed også Forsand som en selvdreven og selv bærende lokal samfunnsform. I Lysgård og Cruickshank (2016) sin forskning, fant de at autonomidiskursen fremdeles sto sterkt i de lokalsamfunn som de studerte. Dette på tross av press fra et regionalt styringssystem. Der sto dugnadsånden fremdeles sterkt og bygda tok felles ansvar for vedlikehold og opprustning av fellesarealer. Samhold og samarbeid var viktige elementer i bygda, og de fant at stedsidentitet var viktig ved at en felles identitet blir vedlikeholdt og opptar befolkningen gjennom påminnelser om hva som kjennetegner stedet (Lysgård & Cruickshank, 2016, s. 106). Som tidligere påpekt, opplevde befolkningen på Forsand en splittende effekt av sammenslåingsprosessen, og mine informanter ga uttrykk for at den en gang samlede bygda ikke lenger var like samlet. Ut ifra dette finner jeg at det blir vanskelig for lokalbefolkningen i lokalsamfunnet å bli minnet på hva som kjennetegner stedet når stedet har gjennomgått såpass store omveltninger. Dermed blir det også vanskelig å ivareta den felles identiteten. Stedsidentiteten blir rokket med, men blir desto viktigere å finne tilbake til om samholdet igjen skal bli styrket.

7. Avslutning og konklusjon

Denne masteroppgaven har hatt som formål å undersøke på hvilken måte Forsand som lokalsamfunn har opplevd sammenslåingen med Sandnes kommune, og hvordan lokalsamfunnet kan ha blitt påvirket i denne prosessen.

Problemstillingen var som følger:

- Hvordan oppleves prosessen rundt kommunereformen og kommunesammenslåing blant mennesker på Forsand som lokalsamfunn?
- Hva kan en slik prosess ha å si for stedsidentitet, stedstilknytning og samhold blant lokalbefolkningen?

Til å svare på denne problemstillingen har jeg lagt til grunn relevant stedsteori og kommuneteori. Jeg har også samlet kvalitativ empiri i form av dybdeintervjuer og dokumentanalyse. I analysen har jeg diskutert denne empirien i lys av steds- og kommuneteori.

I stedsteorien gjorde jeg rede for stedsteoretiske begreper, og startet med begrepene stedsidentitet og «sense of place» (Tuan, 1974). Videre gjorde jeg rede for begrepene stedstilhørighet og stedstilknytning (Relph, 1976), samt betydningen av disse begrepene når det er snakk om lokalsamfunn (Berg, 2016). Jeg så også på betydningen av attraktivitet i lokalsamfunn gjennom Lysgård og Cruickshank (2016) diskursive tilnærming.

I kommuneteorien brukte jeg Frisvoll og Almås' (2004) forskingsrapport om geografisk orientert identitet og tilhørighet i kommunesammenslåingsprosesser. I tillegg brukte jeg Frisvoll (2016) forskning baserer seg på en case studie hvor han undersøker kommunen som lokalsamfunn i asynkron regionalisering.

De empiriske funnene er samlet inn gjennom kvalitativ metode med dybdeintervju, samt dokumentanalyse. I kodingsarbeidet utarbeidet jeg fire hovedtema; 1) Bakgrunnen for og opplevelsen av sammenslåingen, 2) Elementer i prosessen som påvirker innbyggernes hverdagsliv, 3) tilknytning til sted og stedsidentitet, og 4) Påvirkninger på lokalsamfunnet.

I analysen så jeg først min empiri i lys av tidligere forskning og kommuneteori. Dette for å gi videre kontekst for kommunesammenslåingsprosessen, for så å gå videre til å se på Forsand som lokalsamfunn opp mot stedsteori.

I første del av analysen fant jeg at de delte meningene det gitt uttrykk for i min empiri, i stor grad støttes av dokumentanalysen. Politikere både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå har hatt ulike meninger i forhold til om sammenslåingen mellom Forsand og Sandnes var frivillig eller en tvangssammenslåing. Dette til tross for at det var Forsand selv som først tok initiativ til sammenslåing med Sandnes. Jeg fant her at det var mye diskusjoner rundt ferja, og at argumentasjon som ble brukt, var at en sammenslåing med Sandnes kunne bidra til å beholde Høgsfjordsambandet selv etter Ryfast-tunnelen åpnet. Prinsippdokumentet mellom de to kommunene la til grunn at Høgsfjordsambandet skulle opprettholdes (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). Empirien og dokumentanalysen viser at ferja og dens betydning for Forsand, ikke kan sees bort i fra som et viktig element i denne sammenslåingsprosessen. Også Stortingspolitikere viste til ferja som en av to faktorer som skapte diskusjon om hvorvidt Stortinget burde utsette vedtaket den 8. juni 2017, om å slå sammen Forsand og Sandnes (Jupskås, 2017). Selv om Høgsfjordsambandets fremtid i større grad var usikker på grunn av fastlandsforbindelsen Ryfast enn selve kommunesammenslåingen, ble dette en avgjørende faktor for hvordan prosessen opplevdes for innbyggerne i Forsand. Ferja sto da som en enkeltsak, utenfor sammenslåingsprosessen, men som i stor grad likevel preget prosessen. Den andre faktoren som skapte diskusjon i Stortinget, var spørsmål rundt hva som skjedde i kommunestyresalen bare et par dager i forveien, den 6. juni 2017. Både en del Stortingsrepresentanter, Statsforvalteren og noen av mine informanter betegnet det som skjedde denne dagen som et brudd på lokaldemokratiets retningslinjer (Jupskås, 2017).

Sammenslåingsprosessen betegnes som splittende blant menneskene i Forsand. Splittelsen skyldes både nevnte elementer som spørsmål om ferja skulle fortsette å gå, samt det som skjedde den 6. juni 2017. Andre elementer som spilte inn i denne splittelsen var kommuneinndelingen med Strand kommune, hvor en del av Forsand kommune gikk til Strand. En informant mente at det ikke burde vært lov å dele en kommune i en kommunesammenslåingsprosess, og en annen uttrykket en følelse av at alt blir revet fra hverandre. En av konsekvensene av inndelingen ble blant annet at barn som tidligere gikk på Forsand skole og som bodde på nordsiden, måtte bytte skole til Strand. En annen konsekvens var at Preikestolen også tilhørte denne delen, som igjen fikk betydning for kommunevåpenet

til Nye Sandnes. Forsand kommune og Sandnes kommune la til grunn at Preikestolen skulle være motivet på det nye kommunevåpenet (Forsand kommune og Sandnes kommune, 2016). Da dette ikke lenger var aktuelt etter kommuneinndelingen, forble kommunevåpenet det samme som Sandnes' tidligere kommunevåpen, Sandnesgauken.

Jeg viser videre til at *identifikasjon* handler om følelsen av å høre sammen og å være i samme båt, og at kommunevåpen er et symbol på en slik følelse av tilhørighet og samhörighet. Videre argumenterer jeg med at den allerede eksisterende identitetsmessige forestillingen om å være en forsandbu kan komme i konflikt med det å indentifisere seg som en sandnesgauk. Dette henger også sammen med den identitetsmessige innrammingen som grenser bidrar til (Frisvoll, 2016; Frisvoll & Almås, 2004).

Empirien i denne undersøkelsen viser at flertallet av mitt utvalg informanter enten kjente sterkest identitetsmessig tilhørighet til Forsand som sted, eller kjente dette sterkest mot Strand kommune som de allerede har flere interkommunale samarbeid med. I tillegg kjente flere av informantene en sterkere tilknytning til Ryfylkeregionen enn mot Sandnes. Disse sammenligner seg dermed i større grad til andre landkommuner enn til bykommunen Sandnes. Noen av informantene kjente også en identitetsmessig tilhørighet til Preikestolen. En informant uttrykket også en følelse av identitetsmessig tap ved at Preikestolen ikke lenger var en del av Forsand.

Sett vekk i fra hvilken rolle ferja og Høgsfjordsambandet spilte i de tidlige prosessene av kommuneslåingen, innebærer en sammenslåing mellom Forsand kommune og Sandnes kommune store avstander mellom de to stedene. Det at innbyggerne i dag må kjøre gjennom to andre kommuner for å ta del i de tjenestene som kommunene tilbyr, ble lagt vekt på av mine informanter. Det ble også uttrykket en slags redsel i det å ende opp som en ubetydelig utkant av Sandnes. Landkommunen Forsand ligger så langt unna Bykommunen Sandnes at Forsand aldri vil kunne vokse sammen med byen. Konsekvensen av dette kan være at en får en sentrum-periferi-dimensjon, og sentrums interesser blir dominerende (Frisvoll, 2016). Som den ene informanten sa det, «da blir det kjøttvekta som rår» (Torstein). Om ikke da Forsand i den videre prosessen får et sterkt avtrykk gjennom underkommunal regionalisering, hvor de institusjonaliseres og gjøres politiske levende, kan det bidra til å øke den allerede eksisterende interne kampen. I de-institusjonaliseringsprosessen lever Forsand videre som et geografisk symbol, med delte forestillinger om en naturlig geografisk enhet og en følelsesmessig

tilknytning. Denne prosessen trigger motstand og aktivisme, og vi har sett at *Aksjonsgruppa ja til folkeviljen, nei til tvangssammenslåing* er eksempel på en slik motstand.

Vi har også sett at avtrykket til Forsand kommune som en kommunal enhet henger igjen, og at dette er å betegne som en *asynkron regionalisering*. Det at en informant viser til at fjorden avgrenser de to kommunene er eksempel betydningen av *naturlige grenser* i en slik asynkron regionalisering. Det legges også vekt på *sosiale grenser*, som muligheter for å delta i lag og organisasjoner, eller politikk. I tillegg har også *symbolske grensene* spilt en sentral rolle, som viser til følelsen av eierskap til kraftfondet, og at Forsand nå må dele med Sandnes.

Ryfylkefondet har vi også sett er et eksempel på en *symbolsk grense*. Forsand har fra starten vært en del av dette fondet, men da Sandnes kommune ikke ønsket å godta den nye definisjonen av Ryfylkeregionen, er heller ikke Forsand en del av den nye definisjonen.

Den ene informanten i min empiri uttrykket viktigheten av å bygge ikke-fysiske broer for å oppnå en følelse av samhörighet og tilhörighet. Dette kan være en god retning videre i arbeidet med å oppnå en felles interkommunal identitet.

Ut fra mine empiriske funn og teoretiske rammeverk, ser det ut som at konstallasjonen Forsand-Sandnes fremdeles har en vei å gå for å oppnå en felles interkommunal identitet. De må tilstrebe å bygge ikke-fysiske broer slik at både de *naturlige, sosiale og symbolske grensene* blir mer porøse enn det de ser ut til å være i dag.

Et interessant poeng videre i analysen er hvordan Antonsich' (2010) begreper «place-belongingness» og «politics og belonging», med Bergs (2016) argumentasjon om å se på samspillet mellom disse to, samsvarer med noe av mine empiriske funn. Den personlige tilknytningen som mine informanter kjente på, var blant annet det å være stolt over bygda, kjenne på en sterk samhörighetsfølelse gjennom dugnadsånd og å hjelpe hverandre, samt den identitetsmessige forestillingen av å være en forsandbu. Sett i lys av den politiske prosessen de har stått i, er jeg enig med Berg (2016) sin argumentasjon om at «place-belongingness» og «politics of belonging» må sees i en sammenheng. De empiriske funnene mine viser at en effekt av sammenhengen mellom politiske prosesser og personlig tilknytning, var å miste følelsen av tilhörighet til Forsand som areal når grensene utvidet seg. Som en videre konsekvens, kan det se ut som prosessen også har gått på bekostning av en ellers samlet bygd.

Funnene i denne undersøkelsen viser at flere elementer i den politiske prosessen har hatt betydning for lokalbefolkningen på Forsand sin opplevelse av prosessen. Den indre motstanden er fremdeles reel etter ett år som ny kommune. Undersøkelsen viser at prosessen også har hatt påvirkning på spørsmål rundt både stedsidentitet, stedstilknytning og samhold i lokalsamfunnet. Likevel finner jeg en underliggende optimisme her. Mine funn viser at de som hører til dette lokalsamfunnet er opptatt av å ta vare på og hjelpe hverandre. Tross uenigheter og splittelser innad i bygda, kan det fra mine empiriske funn virke som at alle har et felles mål og vilje om å se fremover som en samlet bygd.

Av undersøkelsen finner jeg også at noen informanter opplever at lokaldemokratiet ikke har blitt ivaretatt i denne prosessen, og at dette også har vært en av grunnene til splittelse innad i bygda. Dette begrunnes med at ferja kom inn som et element som egentlig ikke hadde noe med lokaldemokratiet å gjøre. I tillegg begrunnes det med det som skjedde i kommunestyret den 6. juni 2017, da et forslag til vedtak ikke kom frem til avstemning. Sett i lys av dette, kunne det videre vært interessant å undersøke hvordan lokaldemokratiske prosesser i best mulig forstand kan ivaretas i kommunesammenslåingsprosesser - spesielt når det er snakk om landkommuner som slås sammen med bykommuner.

Litteraturliste

- Askheim, S. & Thorsnæs, G. (2020, 23. januar). Forsand – tidligere kommune. Hentet fra [https://snl.no/Forsand - tidligere kommune](https://snl.no/Forsand_-_tidligere_kommune)
- Berg, N. G. (2016). Lokalsamfunn som sted: hvordan forstå tilknytning til bosted? I M. Villa & M. S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 34 – 69). Oslo: Cappelen Damm
- Boreal. (2021, 24. mars). *Mål om å starte Lauvik-Oanes i juni*. Hentet fra [Mål om å starte Lauvvik–Oanes i juni - Boreal](#)
- Bjørheim, C. & Jøssang, T. I. (2018, 10. desember). Mister Preikestolen: - Dette er et sjokk. *Stavanger Aftenblad*. Hentet fra [Mister Preikestolen: - Dette er et sjokk \(aftenbladet.no\)](#)
- Cresswell, T. (2013). *Geographic Thought: A Critical Introduction* (1. utg.). London: Wiley-Blackwell.
- Dahlum, S. (2021, 9. mars). Validitet. Hentet fra [validitet – Store norske leksikon \(snl.no\)](#)
- Fangen, K. (2018, 5. november). Kvalitativ metode. Hentet fra <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/metoder/kvalitativ-metode/>
- Forsand kommune og Sandnes kommune. (2016). Prinsippdokument. Muligheter for en ny kommune. Utredet av Forsand og Sandnes kommune. Hentet fra [Utkast til PRINSIPPSKISSE \(sandnes.kommune.no\)](#)
- Frisvoll, S. (2016). Når døde grenser våkner: kommunen som lokalsamfunn i asynkron regionalisering. I M. Villa & M. S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 235 – 257). Oslo: Cappelen Damm
- Frisvoll, S. & Almås, R. (2004). *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser: Betydningen av tilhørighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslutning*. (KS Rapport 05/04). Trondheim: Stiftelsen norsk Senter for Bygdeforskning.
- Geonorge. (2020, 25. september). Figur 1. Kartkatalogen. Hentet fra <https://kartkatalog.geonorge.no/kart>
- Gjertsen, A., Frisvoll, S., Brobakk, J., Gustavsen, A., Lindeløv, B. & Sivertsvik, R. (2017). *Innbyggermedvirkning i kommunereformen: Erfaringer med bruk av folkeavstemninger og spørreundersøkelser* (NF Rapport nr. 9/17). Hentet fra [sluttrapport-innbyggermedvirkning-i-kommunereformen.pdf \(ks.no\)](#)
- Google maps. (2021). *Fra: Forsand kulturhus Til: Sandnes kulturhus*. Hentet fra [Forsand kulturhus, Espedalsvegen, Forsand til Sandnes kulturhus - Google Maps](#)

-
- Gundersen, D. (2020, 17. Juni). Partikularisme. Hentet fra <https://snl.no/partikularisme>
- Jøssang, T. I. (2019a, 29. april). Flertall for Strand i folkeavstemning. *Stavanger Aftenblad*. Hentet fra <https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/mRK4lg/flertall-for-strand-i-folkeavstemning>
- Jøssang, T. I. (2019b, 18. juni) *Kraftsjef trekker seg: Mener Nye Sandnes rapper Forsands kraftmillioner*. Hentet fra [Kraftsjef trekker seg: Mener Nye Sandnes rapper Forsands kraftmillioner \(aftenbladet.no\)](https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/mRK4lg/flertall-for-strand-i-folkeavstemning)
- Karlsen, E. M. (2020a, 19. august). Rolf Magne (41) og aksjonsgruppa vil ikkje gå stille i dørene og har sendt brev til ministeren: - Eg håper dei ser at dette er ein invitasjon til å ordna opp i det som skjedde. *Strandbuen*. Hentet fra <https://www.strandbuen.no/rolf-magne-41-og-aksjonsgruppa-vil-ikkje-ga-stille-i-dorene-og-har-sendt-brev-til-ministeren-eg-haper-dei-ser-at-dette-er-ein-invitasjon-til-a-ordna-opp-i-det-som-skjedde/s/5-107-152250>
- Karlsen, E. M. (2020b, 11. september). KMD seier nei til å oppheva samanslåing: - Nå er håpet vårt Stortingsvalet. *Strandbuen*, s. 5.
- Karlsen, E. M. (2020c, 21. oktober). Jobbar for å løysa opp Nye Sandnes. *Strandbuen*, s. 8 – 9.
- Karlsen, E. M. (2017, 31. oktober). Bryr seg lite om uttale om mistillit. *Strandbuen*. Hentet fra <https://www.strandbuen.no/soren-jensen/kommunesamanslaing/nye-sandnes/bryr-seg-lite-om-uttale-om-mistillit/s/5-107-48390>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
(2020). *Kommunereform*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/id751048/>
- Ledang, O. K. (2020, 1. desember). Okarina. Hentet fra [okarina – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/okarina)
- Lysgård, H. K. & Cruickshank, J. (2016). Attraktive lokalsamfunn: hva er det og for hvem? I M. Villa & M. S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 95 – 113). Oslo: Cappelen Damm
- Massey, D. (1994). *Space, place and gender*. Cambridge: Polity Press
- Nordmark, I. & Topdahl, R. (2017, 6. desember). Ordfører brøt loven da han hindret viktig avstemning. *NRK Rogaland*. Hentet fra <https://www.nrk.no/rogaland/ordforer-brot-loven-da-han-hindret-viktig-avstemning-1.13739877>

-
- Norheim, H. J. (2019, 28 august). – Dette er kroken på døra for Espedal-Frafjord-tunnelen. *Stavanger Aftenblad*. Hentet fra [– Dette er kroken på døra for Espedal-Frafjord-tunnelen \(aftenbladet.no\)](https://www.aftenbladet.no)
- NRK Rogaland. (2016, 27. september). Forsand bør slås sammen med Strand. Hentet fra <https://www.nrk.no/rogaland/forsand-bor-slas-sammen-med-strand-1.13152144>
- Nye Sandnes. (2020). Om nye Sandnes. Hentet fra <https://www.nyesandnes.no/om-nye-sandnes>
- Nye Sandnes. (2019a, 24. september). Fellesnemnda møtes på Nordic Edge. Hentet fra <https://www.nyesandnes.no/aktuelt/fellesnemnda-m%c3%b8tes-p%c3%a5-nordic-edge-24-09-2019-vis-i-aktuelt>
- Nye Sandnes. (2019b, 15. oktober). Møte i parssammensatt utvalg og fellesnemnda tirsdag 15. oktober. Hentet fra <https://www.nyesandnes.no/aktuelt/m%c3%b8te-i-partssammensatt-utvalg-og-fellesnemnda-tirsdag-15-oktober-15-10-2019-10-38-vis-i-aktuelt>
- Regjeringen. (2018, 22. juni). KommuneLOVEN (2018). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kommuneLOVEN-2018/id2672010/>
- Regjeringen. (2020, 3. januar). Fakta om kommunereformen. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/kommunereform/id2548377/>
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London: Pion
- Riveland, M. (2021a, 6. mai). Sandnes får med seg 2 millionar ut av Ryfylkefondet, men må vinka farvel til 10 millionar som er avsette til Espedal-Frafjord. *Strandbuen*. Hentet fra [Ryfylkefondet, Forsand | Sandnes får med seg 2 millionar ut av Ryfylkefondet, men må vinka farvel til 10 millionar som er avsette til Espedal-Frafjord \(strandbuen.no\)](https://www.strandbuen.no/nyheter/ryfylkefondet-forsand-sandnes-far-med-seg-2-millionar-ut-av-ryfylkefondet-men-ma-vinka-farvel-til-10-millionar-som-er-avsette-til-espedal-frafjord)
- Rogalands Avis. (2019, 31. januar). Sandnes tapte kampen om Preikestolen. Hentet fra <https://www.dagsavisen.no/rogalandsavis/sandnes-tapte-kampen-om-preikestolen-1.1270854?fbclid=IwAR1ZHkyw-AK7TIfRdzsBvPG5ucRz6OTXHW8FMsGKX7JiHvq61faIW6BChrk>
- Samferdselsdepartementet. (2020). *Forslag til takst- og rabattsystem for prosjektet rv 13 Ryfylkesambandet (Ryfast) i Rogaland og til forlengelse av bompengeskiltingen i Samferdselspakke for Kristiansandsregionen fase 1*. (Prop. 44 S (2019-2020)). Hentet fra [Prop. 44 S \(2019–2020\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/prop44s20192020)

-
- Sandnes kommune. (2020a, 30. mars). Årsrapport 2019. Hentet fra <https://www.sandnes.kommune.no/politikk-og-administrasjon/styringsdokumenter-og-planer/overordnede-styringsdokumenter/arsrapport-2019/forord/fakta-om-sandnes/>
- Skulberg, H. (2020, 31. august). Kommunereform og regionreform – et avsluttet kapittel eller fortsettelse følger?. Hentet fra <https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/kunnskapsgrunnlag/publikasjoner/2020/kommunereform-og-regionreform--et-avsluttet-kapittel-eller-fortsettelse-folger/>
- Statens vegvesen. (u.å). Ryfast er åpnet. Hentet fra [Ryfast er åpnet | Statens vegvesen](#)
- Svartdal, S. (2020, 3. april). Relabilitet. Hentet fra [reliabilitet – Store norske leksikon \(snl.no\)](#)
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Thorsnæs, G. (2020, 2. mars). Sandnes. Hentet fra <https://snl.no/Sandnes>
- Tuan, Y-F. (1974). Space and Place: humanistic perspective. *Progress in Human Geography*, 6, 211-252.
- Woods, M. (2011). *Rural*. London & New York: Routledge

Vedlegg 1: Intervjuguide

A. Åpningsspørsmål

- Kan du gi en kort presentasjon av deg selv?
 - Navn (blir anonymisert)
 - Alder
 - Bosted
 - Arbeid/yrke
 - Fritid

B. Stedsidentitet

- Hva er ditt nærområde?
- Hvordan vil du beskrive Forsand som sted?
 - Menneskene og forholdet mellom dem
- Hvilket geografisk område føler du sterkest tilhørighet til – Forsand (bygda), Sandnes (kommunen), Ryfylke, Rogaland (Fylket).

C. Kommunesammenslåing (prosess)

- Kan du fortelle om kommunesammenslåingen fra ditt ståsted?
 - Var du for eller imot kommunesammenslåing med Sandnes?
 - Er dette et spørsmål som du er veldig opptatt av?
- Hvordan har prosessen påvirket deg?
- Hvordan tenker du at prosessen til nå har påvirket ulike grupper i lokalsamfunnet?
- Hvorfor er kommunesammenslåingen en så viktig og engasjerende sak?

D. Lokaldemokrati

- *2016: innbyggerundersøkelse utført av konsulentselskapet Rambøll – 50 % til Sandnes, 42 % til Strand. Kommunestyret 9-8 for sammenslåing med Sandnes (Jøssang, 2019a). Til tross for Fylkesmannens anbefaling om at Forsand burde gå til Strand og sa nei til Sandnes og Forsand «slik de selv ønsket» da hun «ikke vurderte Sandnes og Forsand som en hensiktsmessig løsning ut fra regionale hensyn» (NRK Rogaland, 2016).*
 - Hva mener du var argumentene for å gå til Sandnes ved første innbyggerundersøkelse i 2016? (Hvorfor ville Forsand til Sandnes?)
- *2017 (6.juni): ny avstemning i kommunestyret – saken ble ikke tatt opp til ny behandling (Jøssang, 2019a).*
 - Hva skjedde denne dagen?
 - Hvorfor ville flertallet av kommunestyret ta saken opp på nytt?
 - Hvorfor ville Forsand snu?

-
- Hadde usikkerheten rundt Høgsfjordsambandet noe med dette å gjøre?
 - Hvorfor ble det vedtatt at saken ikke blir behandlet på nytt?
 - Fylkesmannen i Rogaland uttalte at denne avgjørelsen var ulovlig (Nordmark & Topdahl, 2017).
 - Hvordan stiller du deg til dette?
 - *2018 (juni) Folkeavstemning i Kolabygda inkl. Preikestolen (54,4 % for Strand) (Jøssang, 2019a).*
 - Hvor mye hadde det at Kolabygda (Kålabygdå) stemte for Strand å si for den nye folkeavstemningen i Forsand april 2019?
 - På hvilken måte spilte «tapet» av Preikestolen inn i det videre veivalget for Forsand?
 - *2019 (april) Ny Folkeavstemning i Forsand: Flertall for Strand (55,97 %) (Jøssang, 2019a).*
 - Hva var grunnen til at flertallet ville til Strand i denne folkeavstemningen tror du? (fra 42 % (2016) til 54,4 % (2019)).
 - Etter ditt syn – mener du at lokaldemokratiet har blitt ivaretatt i prosessen så langt?
 - Hvordan/hvorfor?
 - Hvilke forventninger har du til dette i fremtiden?
 - Har det at kommunesenteret nå ligger i Sandnes noe betydning for lokaldemokratiet?
 - Tror du at sammenslåingen vil føre til større eller mindre innflytelse over kommunen blant kommunens innbyggere?

E. Tjenestetilbud

- Hvordan vil du beskrive tjenestetilbudet for Forsandbuen nå i forhold til før sammenslåingen? Har det blitt bedre eller verre?
- Hvilke tjenestetilbud er du mest opptatt av?
 - Skole og barnehage
 - Legevakt (koronatesting)
 - Kommunesenter
 - Busstilbud
 - Brann og politi
- Pendling: Hva tenker du er konsekvensen av at fergetilbudet ser ut til å forsvinne? (Strandbuen denne uka)

F. Tanker om fremtiden og identitet

- Hvordan vil du si at sammenslåingen har påvirket Forsand som lokalsamfunn så langt?

-
- Vil du si at samholdet mellom innbyggerne i Forsand har blitt bedre eller verre etter sammenslåingen? (En samlende eller splittende effekt)
 - Vil du si at den nye kommunen er en «naturlig» geografisk enhet? Hvordan? Hvis ikke, hva ville vært nettopp det?
-
- Hvilke tanker har du om framtiden (realistisk)?
 - Veien videre for Forsandbuen
 - Forventninger til den nye kommunen

G. Avslutningsspørsmål

- Hva er den ideelle framtiden for deg som en del av lokalsamfunnet i Forsand?
- Er det noe du skulle ønske var gjort annerledes i den prosessen dere har vært i?
- Er det noen andre ting vi ikke har snakket om, som du mener er relevant når det gjelder kommunesammenslåingen og/eller opplevelsene Forsandbuen har og har hatt i denne prosessen?

Kan jeg kontakte deg igjen om jeg har oppfølgingsspørsmål?

Gjerne kontakt meg om du kommer på noe mer du vil tilføye.

Vedlegg 2: informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Kommunesammenslåing og påvirkninger på et lokalsamfunn”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan prosessen rundt kommunereformen og kommunesammenslåing oppleves av mennesker på Forsand. I

dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Denne undersøkelsen inngår i min master i samfunnsvitenskap med fordypning i geografi ved Nord universitet, Bodø. All innsamlet data vil bli behandlet av meg, Ragne Lea Hauland, epost: r.leahauland@gmail.com, tlf: 911 52 216, samt min veileder ved Nord universitet, Gjermund Wollan.

Temaet for masteroppgaven er kommunesammenslåing og på hvilke måter prosessen rundt dette kan påvirke Forsand som et lokalsamfunn. Problemstillingen er som følger:

Hvordan oppleves prosessen rundt kommunereformen og kommunesammenslåing blant mennesker på Forsand som lokalsamfunn? Hvilke tanker om framtida har innbyggerne, enkeltmennesker og grupper, i lys av denne prosessen?

Som en del av oppgaven skal jeg intervju et utvalg av lokalbefolkningen i Forsand om hvordan de opplever prosessen rundt kommunesammenslåingen med Sandnes.

Jeg gjør en strategisk utvelgelse av informanter.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nord universitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i denne undersøkelsen da det ut fra aviser og andre medier kan se ut som at du har et engasjement i dette prosjektets problemstilling. Det er også avgjørende at du bor på Forsand. Jeg gjør et strategisk utvalg på seks personer i denne undersøkelsen. Det kan bli aktuelt at jeg spør deg om å henvise meg til andre jeg også bør snakke med.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Dette vil vare i omtrent en time. Intervjuet vil inneholde spørsmål om temaene stedsidentitet, lokaldemokrati og tjenestetilbud opp mot det overordnede tema som er kommunesammenslåing. Jeg tar lydopptak og eventuelt notater av intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Ingen andre enn meg og min veileder vil vite hvem som er intervjuet, og informasjonen vil ikke kunne tilbakeføres til deg. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 15. mai 2021. Personopplysninger og lydopptak vil da bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nord Universitet ved Gjermund Wollan, e-post: gjermund.wollan@nord.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Ragne Lea Haualand, Student ved Nord universitet

Vedlegg 3: samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Kommunesammenslåing og påvirkninger på et lokalsamfunn*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at det blir tatt lydopptak av intervjuet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)